

POTWORÓW, 2025

Gminny Program Rewitalizacji Gminy Potworów

DIAGNOZA DELIMITACYJNA

Opracowanie

SPIS TREŚCI

1. Wprowadzenie	4
Podstawa prawna	4
Metody wyznaczania obszaru zdegradowanego	7
Charakterystyka wyróżnionych obszarów porównawczych	7
Dobór kryteriów delimitacji obszaru zdegradowanego	9
2. Diagnoza obszaru zdegradowanego	13
Sfera społeczna	13
Strefa gospodarcza	37
Sfera środowiskowa	41
Sfera przestrzenno-funkcjonalna	49
Sfera techniczna	57
Podsumowanie analizy	63
3. Wyznaczenie obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji	69
Spis rysunków i tabel:	75

1. Wprowadzenie

Gminny Program Rewitalizacji Gminy Potworów jest dokumentem strategicznym o charakterze lokalnym, który umożliwia przeprowadzenie wieloletniego procesu rewitalizacji oraz pozwala na pozyskiwanie środków z funduszy zewnętrznych. Opracowanie GPR Gminy Potworów oraz jego koordynowanie wraz z tworzeniem warunków do przeprowadzenia skutecznej rewitalizacji znajduje się w zadaniach własnych gminy — na co wskazuje **art. 3 ust. 1 Ustawy o rewitalizacji z dnia 9 października 2015 r. (Dz. U. z 2024 r. poz. 278.)** oraz **art. 18 ust. 2 pkt. 6 Ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2024 r. poz. 609, 721.)**.

W celu przeprowadzenia procesu rewitalizacji, konieczne najpierw jest wyznaczenie obszaru zdegradowanego oraz obszaru rewitalizacji w gminie Potworów - do czego posłużyła niniejsza diagnoza delimitacyjna. W ramach prac nad dokumentem przeprowadzono szczegółową analizę danych, która wskazała na występowanie negatywnych zjawisk kryzysowych, a także towarzyszących im problemów (gospodarczych, środowiskowych, przestrzenno-funkcjonalnych i technicznych) występujących na terenach, na których wymagane będzie podjęcie działań rewitalizacyjnych. Przedsięwzięcia (działania) zaplanowane zostaną w następnym etapie procesu rewitalizacji w dokumencie GPR Gminy Potworów. W celu przygotowania szeregu działań rewitalizacyjnych konieczne będzie określenie skali zjawisk kryzysowych, co pozwoli na ukierunkowanie przedsięwzięć na rozwiązywanie konkretnych problemów, a ich skuteczna interwencja wpłynie pozytywnie na sytuację zamieszkującej gminę lokalnej społeczności.

Podstawa prawna

Niniejszy dokument został opracowany zgodnie z **Ustawą z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji (Dz. U. z 2024 r. poz. 278)**, która stanowi najważniejszą podstawę prawną nie tylko diagnozy delimitacyjnej czy Gminnego Programu Rewitalizacji, ale i całego procesu rewitalizacji. Poniżej przybliżono cztery najistotniejsze pojęcia, które definiują zapisy ww. ustawy:

- I. Rewitalizacja to „proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych, prowadzony w sposób kompleksowy, poprzez zintegrowane działania na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki, skoncentrowane terytorialnie, prowadzone przez interesariuszy rewitalizacji na podstawie gminnego programu rewitalizacji”¹.
- II. Interesariusze rewitalizacji to:
 - 1) „mieszkańcy obszaru rewitalizacji oraz właściciele, użytkownicy wieczystości nieruchomości i podmioty zarządzające nieruchomościami znajdującymi się na tym obszarze, w tym

¹ Zgodnie z Art. 2 ust. 1 ustawy o rewitalizacji.

spółdzielnie mieszkaniowe, wspólnoty mieszkaniowe, społeczne inicjatywy mieszkaniowe, towarzystwa budownictwa społecznego oraz członkowie kooperatywy mieszkaniowej współdziałający w celu realizacji na obszarze rewitalizacji inwestycji mieszkaniowej w rozumieniu art. 2 ust. 1 Ustawy z dnia 4 listopada 2022 r. o kooperatywach mieszkaniowych oraz zasadach zbywania nieruchomości należących do gminnego zasobu nieruchomości w celu wsparcia realizacji inwestycji mieszkaniowych (Dz. U. z 2023 r. poz. 28 z późn. zm.);

- 2) mieszkańcy gminy inni niż wymienieni w pkt 1;
- 3) podmioty prowadzące lub zamierzające prowadzić na obszarze gminy działalność gospodarczą;
- 4) podmioty prowadzące lub zamierzające prowadzić na obszarze gminy działalność społeczną, w tym organizacje pozarządowe i grupy nieformalne;
- 5) jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne;
- 6) organy władzy publicznej;
- 7) podmioty, inne niż wymienione w pkt 6, realizujące na obszarze rewitalizacji uprawnienia Skarbu Państwa”².

- III. Obszar zdegradowany (nazwa skrócona OZ) to „obszar gminy znajdujący się w stanie kryzysowym z powodu koncentracji negatywnych zjawisk społecznych, w szczególności bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, wysokiej liczby mieszkańców będących osobami ze szczególnymi potrzebami, o których mowa w ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (Dz. U. z 2022 r. poz. 2240), niskiego poziomu edukacji lub kapitału społecznego, a także niewystarczającego poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym”³.
- IV. Obszar rewitalizacji (nazwa skrócona OR) to „obszar obejmujący całość lub część obszaru zdegradowanego, cechujący się szczególną koncentracją negatywnych zjawisk, o których mowa w art. 9 ust. 1, na którym z uwagi na istotne znaczenie dla rozwoju lokalnego gmina zamierza prowadzić rewitalizację”⁴.

Ponadto aby dany obszar mógł być uznany za obszar zdegradowany, musi występować na nim przynajmniej jedno z negatywnych zjawisk: gospodarczych, środowiskowych, przestrzenno-funkcjonalnych lub technicznych. Natomiast podczas wyznaczania obszaru rewitalizacji należy pamiętać, że ustawodawca ściśle określił proporcje tego obszaru, który nie może zajmować więcej niż 20% powierzchni gminy oraz nie może być zamieszkiwany przez więcej niż 30% jej mieszkańców.

²Zgodnie z Art. 2.1 ust. 2 ustawy o rewitalizacji.

³Zgodnie z Art. 9 ust. 1 ustawy o rewitalizacji.

⁴ Zgodnie z Art. 10. ust. 1 ustawy o rewitalizacji.

Powyższe definicje wprowadzone przez ustawodawcę stanowią punkt wyjścia do opracowania i zastosowania odpowiedniej metodyki wyznaczania obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji.

Charakterystyka gminy

Gmina wiejska Potworów położona jest w południowej części województwa mazowieckiego i wchodzi w skład powiatu przysuskiego. Obejmuje powierzchnię 8237 hektarów, stanowiąc 10,3% powierzchni całego powiatu. Gmina liczy 4158 mieszkańców, z czego największa ilość zamieszkuje będący siedzibą gminy Potworów (913 osób), Rdzów (472 osoby) oraz Grabową (404 osoby). W jej skład wchodzi 15 sołectw (Dąbrowa Goszczewicka, Długie, Grabowa, Grabowska Wola, Jamki, Kozieniec, Łojków, Marysin, Mokrzec, Potworów, Rdzów, Rdzuchów, Rdzuchów Kolonia, Sady, Wir). W latach 1975-1988 gmina była częścią województwa radomskiego. W 1994 roku odłączone zostały od niej miejscowości Beżnik i Dębiny, które wcielono do gminy Przysucha.

Przez teren gminy przebiegają droga krajowa DK48, droga wojewódzka (DW740), droga wojewódzka (DW740). Układ najważniejszych arterii ma charakter promienisty, a punktem węzłowym gminy jest miejscowość Potworów, gdzie zbiegają się wymienione wyżej drogi. Gmina nie ma dostępu do sieci kolejowej.

W okresie późnośredniowiecznym teren, należący do Królestwa Polskiego, był częścią dzielnicy sandomierskiej. Obecny obszar gminy, znajdujący się wówczas na pograniczu Małopolski i Mazowsza, pokryty był w większości lasami. Występujące tutaj niewielkie wsie stanowiły szlachecką własność prywatną. Za najstarszą osadę w gminie uznawana jest wieś Grabowa – pierwsza wzmianka o niej pojawiła się już w 1401 rok. W piętnastym wieku pojawiają się kolejne osady - Mokrzec, Długie, Potworów oraz Dłuska Wola, a w kolejnym stuleciu - Grabowska Wola, Rdzów, Rdzuchów, Sady i Wir. W ten sposób ukształtował się układ osadniczy na terenie gminy. Wskutek zaborów cały obszar gminy znalazł się w granicach Księstwa Warszawskiego, a od 1815 roku Królestwa Polskiego w ramach Imperium Rosyjskiego. Od 1918 roku wchodzi w skład Drugiej Rzeczypospolitej. W trakcie drugiej wojny światowej gmina znalazła się na terenie gigantycznego poligonu lotniczego Luftwaffe, wskutek tego wielu mieszkańców gminy zostało wysiedlonych.

Gmina Potworów ma charakter rolniczy – dominuje tu głównie uprawa warzyw i owoców. W ostatnich dekadach powstało na jej terenie tak zwane „zagłębienie papryczane”, jedno z największych w Europie. Papryka stała się więc jej symbolem i znakiem rozpoznawczym – od 1992 roku w Potworowie organizowane są „Dni Papryki”, czyli jedna z najważniejszych imprez cyklicznych, organizowanych na terenie gminy. Gmina Potworów jest spójna pod kątem tradycji i kultury, charakteryzującą się odrębnym, ukształtowanym przez stulecia stylem. Folklor muzyczny, taneczny i kulinarny kultywowany jest głównie przez sieć Kół Gospodyń Wiejskich

Do najważniejszych zabytków na terenie gminy należy kościół parafialny pod wezwaniem świętej Doroty w Potworowie, odbudowany w 1880, a konsekrowany w 1885 roku. Jednonawowa świątynia posiada dwa barokowe kielichy z XVIII wieku. Budynek powstał w miejscu dawnego drewnianego kościoła, który w czasie potopu szwedzkiego został ograbiony i zrujnowany. Cennymi zabytkami są również dziewiętnastowieczna karczma, znajdująca się w sąsiedztwie Rynku w Potworowie oraz Park Podworski typu krajobrazowego z osiemnastego wieku.

Na terenie gminy znajduje się jedna publiczna szkoła podstawowa – w Potworowie.

Metody wyznaczania obszaru zdegradowanego

Ustawa o rewitalizacji ukształtowała kierunek metodyczny wyznaczania obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji. Zawarte w Rozdziale 1 definicje obszarów stanowią zatem bazę wyjściową do jej opracowania i zastosowania. W związku z powyższym podstawą przyjętej metodologii została analiza mierzalnych zmiennych, charakteryzujących gminę Potworów w pięciu sferach (sferze społecznej, gospodarczej, środowiskowej, przestrzennej i technicznej).

W celu przeprowadzenia trafnej diagnozy delimitacyjnej zastosowano dwa ujęcia: statystyczne oraz przestrzenne. W pierwszym ujęciu diagnozy delimitacyjnej, poddano interpretacji dane statystyczne zwane również danymi zastanymi. Na tej bazie dokonano wyselekcjonowania najbardziej kluczowych i strategicznych informacji, umożliwiających przeprowadzenie analizy zjawisk społecznych i pozaspołecznych na terenie gminy.

W drugim ujęciu diagnozy delimitacyjnej teren gminy został podzielony na jednostki statystyczne. Po ich wyodrębnieniu odniesiono się, również w formule graficznej, do zgromadzonych uprzednio danych. Wybór odpowiednich kryteriów delimitacyjnych pozwolił na przeprowadzenie analizy wskaźnikowej dla każdej ze sfer (społecznej, gospodarczej, środowiskowej, przestrzennej i technicznej). Dzięki porównaniu danych z konkretnych jednostek porównawczych można było wskazać na obszar zdegradowany, znajdujący się w szczególnie trudnej sytuacji ze względu na koncentrację negatywnych zjawisk we wszystkich pięciu sferach. Spośród obszarów zdegradowanych wyodrębniono obszar rewitalizacji z uwzględnieniem ustawowych wskaźników obligatoryjnych dotyczących powierzchni oraz ludności.

Charakterystyka wyróżnionych obszarów porównawczych

W celu odpowiedniej identyfikacji obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji dokonano podziału terenu gminy na jednostki porównawcze. Zdecydowano, że najbardziej logicznym i właściwym kryterium delimitacji jest zachowanie układu jednostek pomocniczych gminy Potworów, na który składają się sołectwa. Ponieważ liczba sołectw w gminie Potworów wynosi 15, wyodrębnionych zostało 15 jednostek porównawczych.

W poniższej tabeli zaprezentowano zestawienie jednostek porównawczych z uwzględnieniem ich powierzchni i liczby mieszkańców.

Tabela 1 Zestawienie obszarów porównawczych w ramach programu rewitalizacji

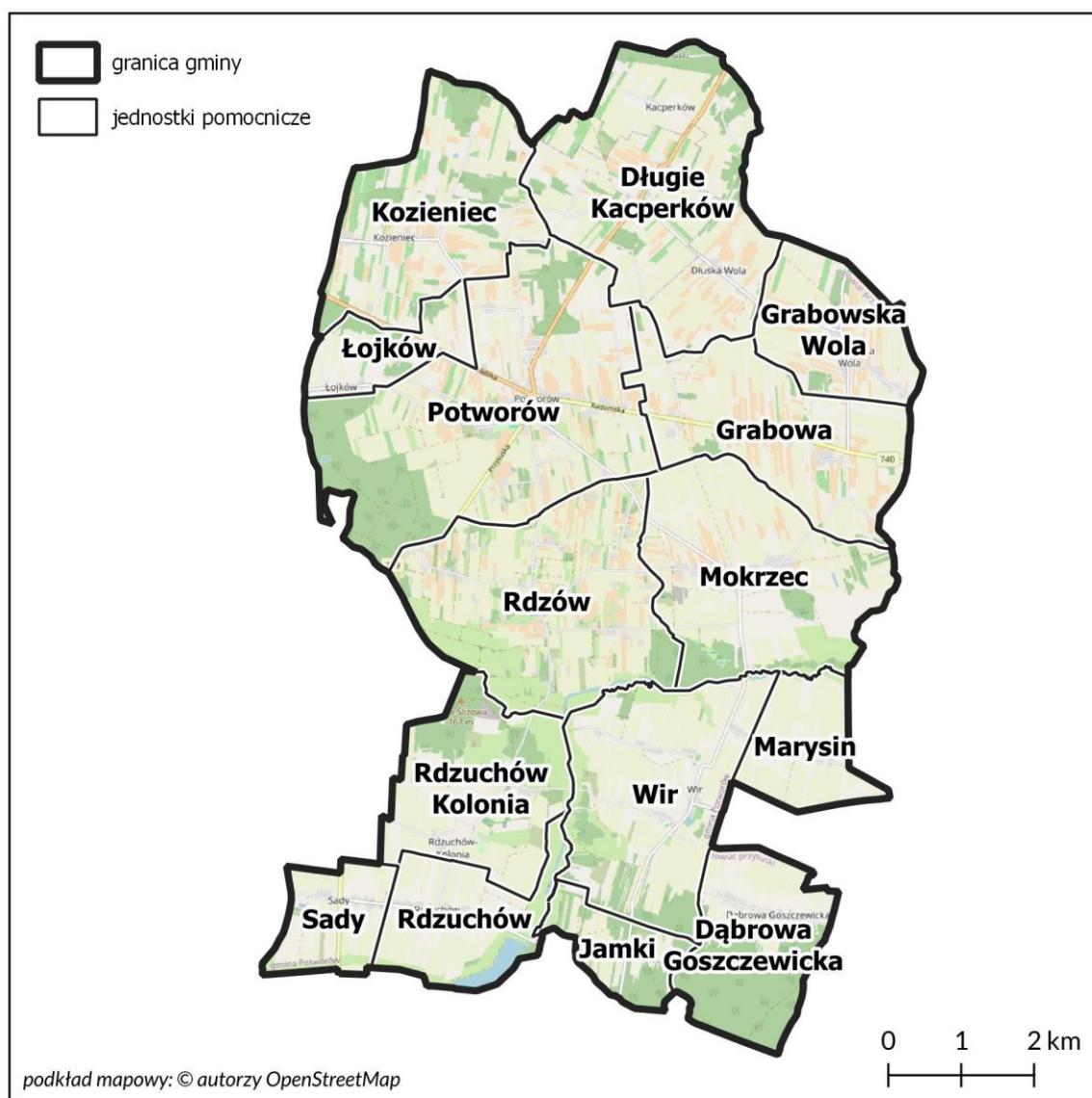
Obszar porównawczy	Powierzchnia [m ²]	Liczba ludności	Udział ludności w populacji gminy
Dąbrowa Goszczewicka	4 161 527	117	2,8%
Długie, Kacperków, Dłuska Wola	9 537 633	379	9,1%
Grabowa	6 304 554	404	9,7%
Grabowska Wola	3 501 796	225	5,4%
Kozieniec	6 551 450	262	6,3%
Łojków	1 946 837	99	2,4%
Marysin	2 496 101	166	4,0%
Mokrzec	7 553 822	356	8,6%
Potworów	12 321 397	913	22,0%
Rdzów	8 512 880	472	11,4%
Rdzuchów	3 437 603	123	3,0%
Rdzuchów-Kolonia	5 179 564	100	2,4%
Sady	2 040 663	141	3,4%
Wir	7 019 102	369	8,9%
Jamki	1 805 544	32	0,8%
GMINA	82 370 472	4158	100,0%

Źródło: opracowanie własne

W konsekwencji zaprezentowanego podziału najludniejszą jednostkę porównawczą stanowi Potworów – miejscowość, będąca siedzibą gminy (22% wszystkich mieszkańców gminy). Drugą najliczniej zamieszkaną jednostką jest Rdzów (11,4%) natomiast w pozostałych trzynastu jednostkach odsetek mieszkańców z wszystkich mieszkańców gminy nie wynosi więcej, niż 10%. Najmniejszą liczbą mieszkańców (nieprzekraczającą 100 osób) charakteryzują się Jamki (32) oraz Łojków (99).

Poniżej w formie graficznej zaprezentowano podział Gminy Potworów na obszary porównawcze.

Rysunek 1 Podział gminy na obszary porównawcze

Źródło: opracowanie własne

Dobór kryteriów delimitacji obszaru zdegradowanego

Zgodnie z przyjętą metodologią przeprowadzenia diagnozy delimitacyjnej, kolejnym krokiem opracowania było wyselekcjonowanie odpowiednich zmiennych. Właściwe wskaźniki do analizy charakteryzuje to, że w konkretny sposób różnicują obszary porównawcze, wskazując czy na ich terenach występuje sytuacja kryzysowa czy też nie. Poniżej w formie zestawienia tabelarycznego przedstawiono opracowany katalog 25 zmiennych, z czego 12 zmiennych przyporządkowanych jest do sfery społecznej.

Do każdego wybranego wskaźnika dołączono zwięzły opis metodologiczny, źródło danych, przyporządkowaną sferę oraz wskazanie, czy dana zmienna to stymulanta czy destymulanta. Wynika to

z tego, czy wysoka wartość wskaźnika świadczy o rozwoju obszaru gminy (stymulanta) czy też o występowaniu zjawiska kryzysowego (destymulanta).

Tabela 2 Katalog wskaźników - kryteria delimitacji

ZMIENNA	OPIS ZMIENNEJ	KRYZYS (S/D)	SFERA
1. Przyrost naturalny na 1000 mieszkańców	Wskaźnik dotyczący aspektu demograficznego. Wskaźnik obliczony jako różnica między liczbą urodzeń i zgonów na danym obszarze, podawany w przeliczeniu na 1000 mieszkańców. Źródło: Urząd Gminy w Potworowie	Stymulanta	Społeczna
2. Saldo migracji na 1000 mieszkańców	Wskaźnik opisujący różnicę między zameldowaniem a wymeldowaniem ludności z danego obszaru, w określonym czasie. Wskaźnik wyrażony w formie przeliczeniowej na 1000 mieszkańców obszaru. Źródło: Urząd Gminy w Potworowie	Stymulanta	Społeczna
3. Obciążenie demograficzne	Wskaźnik wyrażony jako stosunek liczby ludności w wieku nieprodukcyjnym (wiek 0-17 lat oraz 60 lat i więcej w przypadku kobiet oraz 65 lat i więcej w przypadku mężczyzn) do liczby ludności w wieku produkcyjnym (18-59 lat w przypadku kobiet i 18-64 lata w przypadku mężczyzn). Jest wyrażany w procentach. Źródło: Urząd Gminy w Potworowie	Destymulanta	Społeczna
4. Liczba osób bezrobotnych na 1000 mieszkańców	Wskaźnik skupiający się na ocenie sytuacji społeczności obszaru na lokalnym rynku pracy dotyczący osób poszukujących pracy i zarejestrowanych jako bezrobotne. Zmienna prezentowana w formie średniej przeliczeniowej pokazującej liczbę osób bezrobotnych na 1000 mieszkańców. Źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Przysusze	Destymulanta	Społeczna
5. Udział osób bezrobotnych w liczbie osób w wieku produkcyjnym	Wskaźnik określa udział osób zarejestrowanych bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym Źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Przysusze	Destymulanta	Społeczna
6. Liczba klientów pomocy społecznej na 1000 mieszkańców	Wskaźnik opisujący popyt na usługi ośrodka pomocy społecznej na danym obszarze oraz obrazujący stan lokalnej społeczności w zakresie liczby klientów ośrodka pomocy społecznej w przeliczeniu na 1000 mieszkańców. Źródło: Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Potworowie	Destymulanta	Społeczna
7. Liczba ofiar przemocy na 1000 mieszkańców	Wskaźnik opisujący poziom bezpieczeństwa w zakresie przemocy. Zmienna prezentowana w formie przeliczeniowej pokazującej liczbę ofiar przemocy na 1000 mieszkańców. Źródło: Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Potworowie	Destymulanta	Społeczna

ZMIENNA	OPIS ZMIENNEJ	KRYZYS (S/D)	SFERA
8. Liczba dzieci w szkołach otrzymujących pomoc w postaci dożywiania na 1000 mieszkańców	Wskaźnik określający ilość dzieci otrzymujących pomoc w postaci dożywiania. Zmienna prezentowana w formie przeliczeniowej, obrazująca liczbę dzieci, wymagających wsparcia w postaci dożywiania w szkołach. Źródło: Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Potworowie	Destymulanta	Społeczna
9. Liczba udzielonych świadczeń niepełnosprawność na 1000 mieszkańców	Wskaźnik opisujący popyt na usługi ośrodka pomocy społecznej na danym obszarze oraz obrazujący stan lokalnej społeczności w zakresie liczby klientów ośrodka pomocy społecznej w przeliczeniu na 1000 mieszkańców. Źródło: Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Potworowie	Destymulanta	Społeczna
10. Ogólna liczba przestępstw na 1000 mieszkańców	Wskaźnik opisujący poziom bezpieczeństwa na danym obszarze, skupia się na prezentacji danych dotyczących poważnych naruszeń prawa. Zmienna przedstawiana jako liczba zdarzeń zakwalifikowanych jako przestępstwo w przeliczeniu na 1000 mieszkańców. Źródło: Komenda Powiatowa Policji w Przysusze	Destymulanta	Społeczna
11. Liczba organizacji pozarządowych na 1000 mieszkańców	Wskaźnik wyraża poziom aktywności społecznej mieszkańców poszczególnych obszarów gminy. Wskaźnik prezentowany w formie przeliczeniowej liczbą organizacji pozarządowych na 1000 mieszkańców. Źródło: spis.ngo.pl portal organizacji pozarządowych	Stymulanta	Społeczna
12. Liczba osób zapisanych do biblioteki na 1000 mieszkańców	Zmienna obrazująca poziom czytelnictwa w postaci liczby osób zapisanych do biblioteki. Wskaźnik prezentowany w formie przeliczeniowej liczbą osób zapisanych do biblioteki na 1000 mieszkańców. Źródło: Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Potworowie	Stymulanta	Społeczna
13. Liczba podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców	Wskaźnik prezentuje poziom rozwoju przedsiębiorczości w poszczególnych obszarach, wyrażony w formie przeliczeniowej wyrażanej stosunkiem zarejestrowanych podmiotów gospodarczych przypadających na 1000 mieszkańców. Źródło: Hurtownia danych CEIDG https://dane.biznes.gov.pl/	Stymulanta	Gospodarcza
14. Różnica pomiędzy nowo-zarejestrowanymi a wyrejestrowanymi podmiotami gospodarczymi na 1000 mieszkańców	Wskaźnik obrazuje tendencje związane z rozwojem przedsiębiorczości. Wyrażany przez różnicę liczby nowo zarejestrowanych i wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych w przeliczeniu na 1000 mieszkańców. Źródło: Hurtownia danych CEIDG https://dane.biznes.gov.pl/	Stymulanta	Gospodarcza

ZMIENNA	OPIS ZMIENNEJ	KRYZYS (S/D)	SFERA
15. Masa zidentyfikowanych wyrobów azbestowych pozostałych do unieszkodliwienia na 1 mieszkańca	Wskaźnik określający masę wyrobów azbestowych na obszarze gminy pozostałych do unieszkodliwienia w przeliczeniu na 1 mieszkańca. Źródło: Urząd Gminy w Potworowie	Destymulanta	Środowiskowa
16. Udział budynków mieszkalnych znajdujących się w strefie zagrożenia hałasem drogowym	Wskaźnik opisujący jaki odsetek budynków mieszkalnych w poszczególnych obszarach znajduje się w strefie zagrożenia hałasem drogowym. Zmienna wyrażana w wartościach procentowych. Źródło: BDOT (Baza danych obiektów topograficznych)	Destymulanta	Środowiskowa
17. Średnie roczne stężenie PM2.5	Wskaźnik dotyczy jakości powietrza w poszczególnych obszarach, wyrażany jest w postaci wartości stężenia pyłów zawieszonych PM2.5 Źródło: https://powietrze.gios.gov.pl/	Destymulanta	Środowiskowa
18. Dostępność terenów rekreacyjnych	Wskaźnik prezentujący dostęp do przestrzeni rekreacyjnych. źródło: BDOT (Baza danych obiektów topograficznych)	Stymulanta	Przestrzenno-funkcjonalna
19. Dostępność komunikacyjna	Wskaźnik obrazuje dostępność przystanków komunikacji publicznej w poszczególnych obszarach. Wyrażony jest on jako wartość przeliczeniowa liczby przystanków w danym obszarze do ogólnej ich liczby w gminie. Źródło: BDOT (Baza danych obiektów topograficznych)	Stymulanta	Przestrzenno-funkcjonalna
20. Udział powierzchni biologicznie czynnej w powierzchni ogółem	Wskaźnik obrazujący występowanie powierzchni biologicznej czynnej w powierzchni gminy (oraz jednostek porównawczych) ogółem. Źródło: Urząd Gminy w Potworowie	Stymulanta	Przestrzenno-funkcjonalna
21. Dostępność punktów usług publicznych	Wskaźnik określa poziom dostępności instytucji publicznych. Poddano go ocenie na podstawie liczby aptek, bibliotek, banków, urzędów pocztowych, urzędów, instytucji kultury, świetlic przypadających na 1000 mieszkańców obszaru (w znaczeniu organizacyjnym). Źródło: Urząd Gminy w Potworowie	Stymulanta	Przestrzenno-funkcjonalna
22. Liczba zabytków na km ²	Wskaźnik odnoszący się do liczby zabytków na danym obszarze. Zmienna wyrażona jako średnia liczba takich obiektów w przeliczeniu na km ² . Źródło: Urząd Gminy w Potworowie https://www.gov.pl/web/gdos/dostep-do-danych-geoprzestrzennych Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska Dostęp do danych geoprzestrzennych - Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska - Portal Gov.pl	Destymulanta	Techniczna
23. Udział gospodarstw domowych	Wskaźnik przedstawia udział gospodarstw, w których źródłem jest paliwo stałe, a dokładniej	Destymulanta	Techniczna

ZMIENNA	OPIS ZMIENNEJ	KRYZYS (S/D)	SFERA
ogrzewanych kotłami na paliwo stałe	odsetek tych punktów, wskazanych w ewidencji, których źródłem ogrzewania jest paliwo stałe. Źródło: Urząd Gminy w Potworowie		
24. Udział obiektów publicznych wymagających termomodernizacji	Wskaźnik skupiający się na ocenie potrzeb związanych z termomodernizacją obiektów użyteczności publicznej. Wskaźnik wyrażony jako wartość procentowa w ogóle budynków użyteczności publicznej na danym obszarze. Źródło: Urząd Gminy w Potworowie	Destymulanta	Techniczna
25. Udział obiektów wymagających dostosowania do osób ze szczególnymi potrzebami	Wskaźnik odnoszący się do dostosowania budynków użyteczności publicznej do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami. Wskaźnik wyrażony jako wartość procentowa w ogóle budynków użyteczności publicznej na danym obszarze. Źródło: Urząd Gminy w Potworowie	Destymulanta	Techniczna

Źródło: opracowanie własne

Następnie, zgodnie z przyjętą w dokumencie metodyką, przeprowadzono rzetelną analizę zmiennych, która przedstawiona została w poniższych rozdziałach z podziałem na sfery, w formie szczegółowych opisów, w ujęciu tabelarycznym oraz w postaci diagramów mapowych.

2. Diagnoza obszaru zdegradowanego

Sfera społeczna

Badanie wskaźników ze sfery społecznej stanowi – zgodnie z **art. 9 ust. 1 Ustawy o rewitalizacji z dnia 9 października 2015 r. (Dz. U. z 2024 r. poz. 278.)** podstawę w procesie opracowania diagnozy delimitacyjnej.

Obszar gminy znajdujący się w stanie kryzysowym z powodu koncentracji negatywnych zjawisk społecznych, w szczególności bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, wysokiej liczby mieszkańców będących osobami ze szczególnymi potrzebami, o których mowa w Ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (Dz. U. z 2022 r. poz. 2240), niskiego poziomu edukacji lub kapitału społecznego, a także niewystarczającego poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym (...).

Wobec powyższego poddano analizie 12 zmiennych ze sfery społecznej, które pozwoliły na ocenę sytuacji w poszczególnych jednostkach porównawczych, dzięki czemu możliwe było zidentyfikowanie obszarów kryzysowych w poszczególnych obszarach. Przeprowadzone badanie dotyczyło zróżnicowanych obszarów ze sfery społecznej, taki jak demografia, bezrobocie, bezpieczeństwo, czy też kapitał społeczny.

Wskaźnik określający przyrost naturalny w przeliczeniu na 1000 mieszkańców pozwala ocenić sytuację demograficzną gminy Potworów oraz wszystkich wydzielonych obszarów. Wynika on ze stosunku liczby urodzeń do liczby zgonów. Zgodnie z danymi pozyskanymi z Urzędu Gminy Potworów w 2023 roku odnotowano ujemny przyrost naturalny – na 50 urodzeń żywych przypadły 52 zgony, wskaźnik wyniósł więc -0,5. Sytuacja w gminie Potworów jest więc nieco korzystniejsza w porównaniu do województwa mazowieckiego (-2,35) oraz Polski (-3,6).

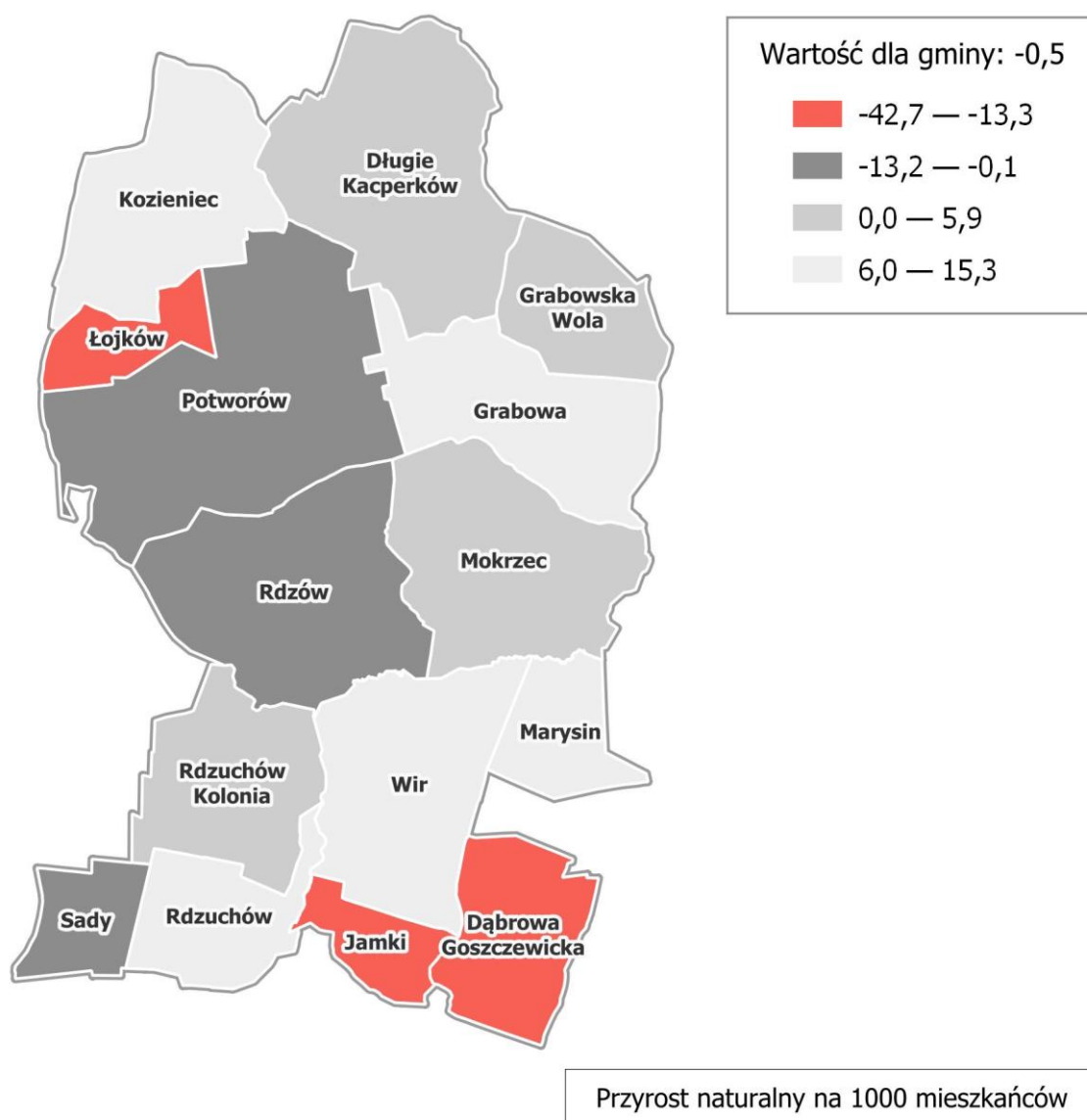
Najbardziej niekorzystną sytuację odnotowano w obszarach Dąbrowa Goszczewicka (-42,74), Jamki (-31,25) oraz Łojków (-20,20). Warto jednak zwrócić uwagę, że wszystkie wymienione jednostki porównawcze charakteryzuje niewielka liczba mieszkańców (Dąbrowa Goszczewicka – 117 mieszkańców, Jamki – 32 mieszkańców, Łojków – 99 mieszkańców). Korzystną sytuację demograficzną odnotowano w Kozieńcu (na 6 urodzeń przypadły 2 zgony).

Tabela 3 Przyrost naturalny na 1000 mieszkańców

Nazwa obszaru	Liczba ludności	Urodzenia	Zgony	Przyrost naturalny na 1000 mieszkańców
Dąbrowa Goszczewicka	117	0	5	-42,74
Długie, Kacperków, Dłuska Wola	379	3	3	0,00
Grabowa	404	7	4	7,43
Grabowska Wola	225	3	3	0,00
Kozieniec	262	6	2	15,27
Łojków	99	1	3	-20,20
Marysin	166	2	1	6,02
Mokrzec	356	4	4	0,00
Potworów	913	11	14	-3,29
Rdzów	472	3	5	-4,24
Rdzuchów	123	2	1	8,13
Rdzuchów-Kolonia	100	3	3	0,00
Sady	141	1	2	-7,09
Wir	369	4	1	8,13
Jamki	32	0	1	-31,25
GMINA	4158	50	52	-0,5

Źródło: opracowanie własne

Rysunek 2 Przyrost naturalny na 1000 mieszkańców

Źródło: opracowanie własne

Wiedzę dotyczącą zjawisk demograficznych, uzupełnia wskaźnik salda migracji na 1000 mieszkańców. Analiza ruchów migracyjnych wyraźnie wskazuje na korzystną tendencję na obszarze gminy Potworów – liczba zameldowań (119) znacznie przewyższa liczbę wymeldowań (24) co oznacza, że wskaźnik salda migracji na 1000 mieszkańców jest dodatni (22,8).

Wszystkie badane obszary uzyskały dodatni wynik zmiennej, a pięć z nich przekroczyło znacznie średnią przyporządkowaną gminie. Mowa o takich jednostkach porównawczych jak Rdzuchów-Kolonia (saldo migracji na 1000 mieszkańców wyniosło 80), Wir (62,33), Dąbrowa Goszczewska (51,28), oraz Mokrzec (30,90) i Korzeniec (30,53). Najmniej korzystna sytuacja występuje w Grabowskiej Woli (na 3 zameldowania przypadły 2 wymeldowania – saldo 4,44), Marysinie (na 2 zameldowania 1 wymeldowanie – saldo 6,02) oraz Rdzuchowie (również 2 zameldowania i 1 wymeldowanie – saldo

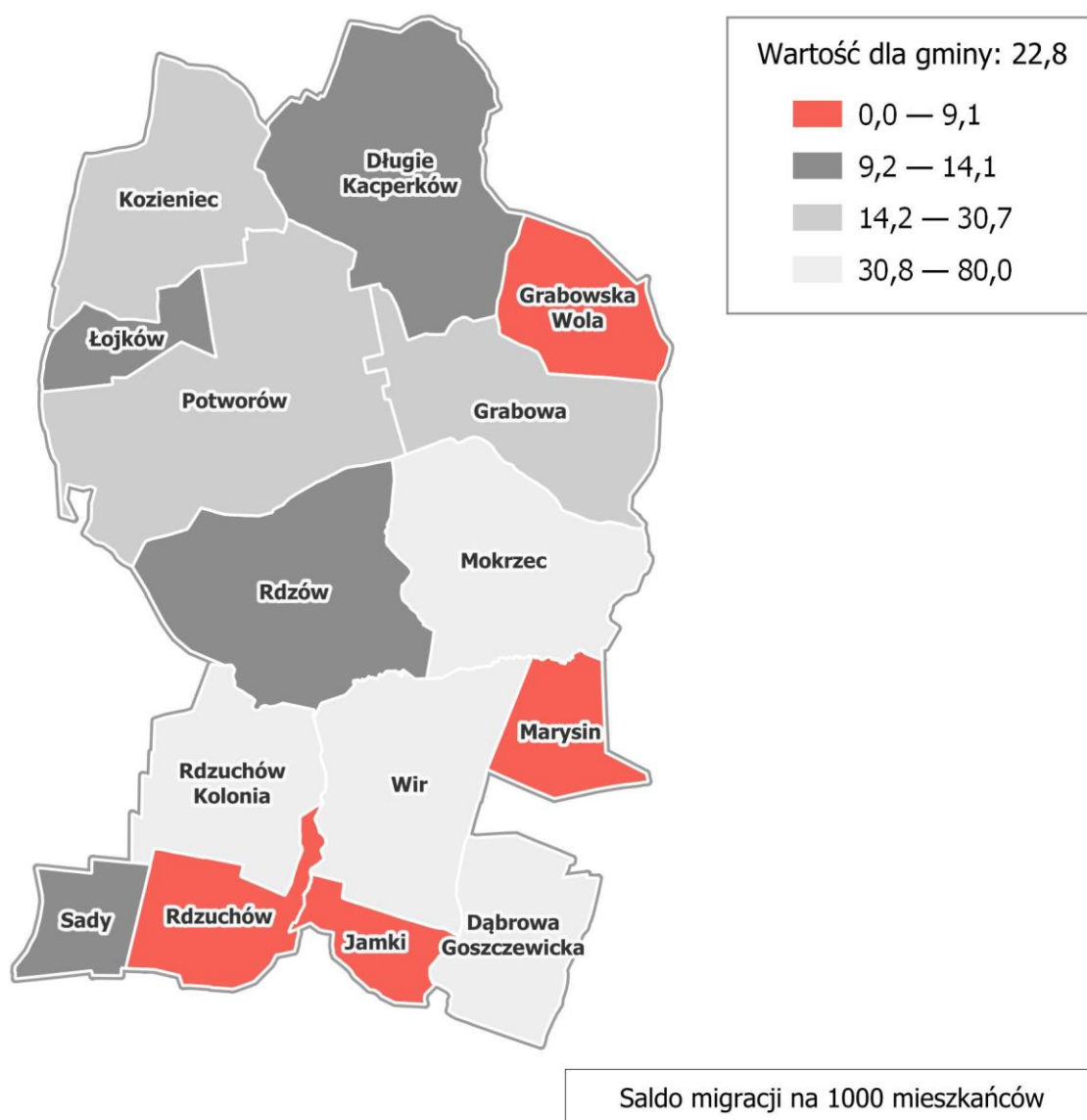
8,13). Podobną tendencję zauważyć można w całym województwie mazowieckim, w którym również odnotowano dodatnie saldo migracji na 1000 mieszkańców (2,33) jest ono jednak znacznie niższe od salda migracji w gminie Potworów.

Tabela 4 Saldo migracji na 1000 mieszkańców

Nazwa obszaru	Liczba ludności	Zameldowania	Wymeldowania	Saldo migracji na 1000 mieszkańców
Dąbrowa Goszczewicka	117	7	1	51,28
Długie, Kacperków, Dłuska Wola	379	8	3	13,19
Grabowa	404	9	1	19,80
Grabowska Wola	225	3	2	4,44
Kozieniec	262	10	2	30,53
Łojków	99	1	0	10,10
Marysin	166	2	1	6,02
Mokrzec	356	13	2	30,90
Potworów	913	21	7	15,33
Rdzów	472	9	3	12,71
Rdzuchów	123	2	1	8,13
Rdzuchów-Kolonia	100	8	0	80,00
Sady	141	2	0	14,18
Wir	369	24	1	62,33
Jamki	32	0	0	0,00
GMINA	4158	119	24	22,8

Źródło: opracowanie własne

Rysunek 3 Saldo migracji na 1000 mieszkańców

Źródło: opracowanie własne

Następną zmienną sfery społecznej jest obciążenie demograficzne, które oznacza stosunek liczby osób w wieku nieprodukcyjnym do liczby osób w wieku produkcyjnym. W Polsce za ludność w wieku nieprodukcyjnym uznaje się osoby w wieku przedprodukcyjnym (od 0 do 17 lat) oraz osoby w wieku poprodukcyjnym (więcej niż 60 dla kobiet oraz więcej niż 65 dla mężczyzn). Adekwatnie za wiek produkcyjny uznaje się w przypadku kobiet – wiek między 18 a 59 rokiem życia, a dla mężczyzn między 18 a 64 rokiem. Wysoka wartość wskaźnika obciążenia demograficznego oznacza wysokie obciążenie przypadające na osoby w wieku produkcyjnym. Oznacza to, że na każdą pracującą osobę przypada coraz więcej osób niepracujących.

Obciążenie demograficzne w gminie Potworów wynosi 60,7% i jest znacznie niższe od wskaźnika, odnotowanego zarówno w powiecie przysuskim (75,1%), województwie mazowieckim (70,8%) i na

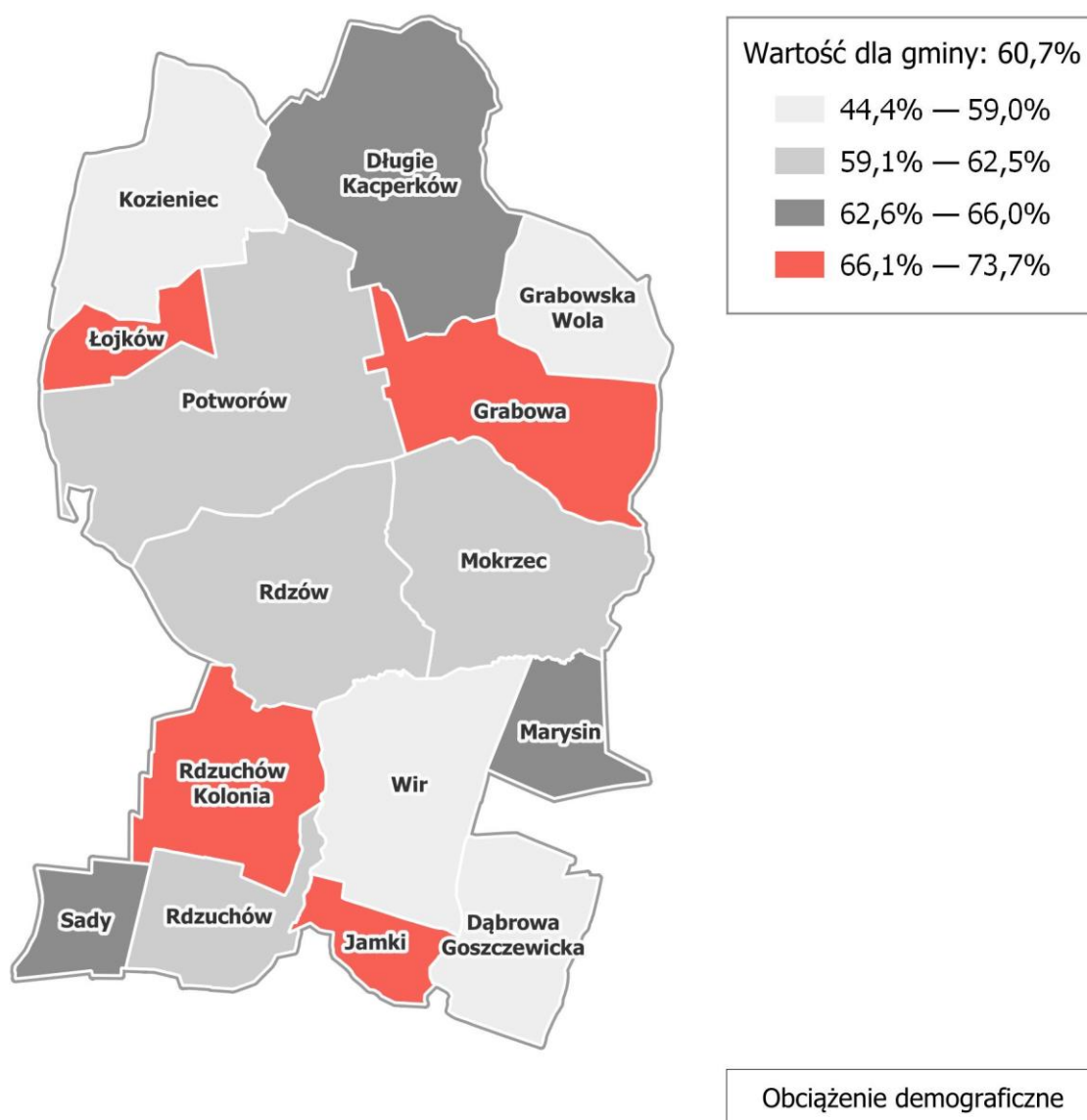
terenie całej Polski (71,2%) w porównywalnym okresie (2023 rok). W gminie Potworów na 2587 mieszkańców w wieku produkcyjnym przypada 1571 mieszkańców w wieku nieprodukcyjnym. Najmniej korzystną sytuację odnotowano w Łojkowie (73,7%) oraz Jamkach (68,4%) – choć warto zauważyć, że oba podobszary cechuje niewielka liczba mieszkańców. Najlepszy wynik charakteryzuje Dąbrowę Goszczewicką, gdzie na 81 mieszkańców w wieku produkcyjnym przypada 36 osób w wieku nieprodukcyjnym (obciążenie demograficzne wynosi 44,4%).

Tabela 5 Obciążenie demograficzne

Nazwa obszaru	Liczba ludności	Liczba mieszkańców wieku nieprodukcyjnym	Liczba mieszkańców w wieku produkcyjnym	Obciążenie demograficzne
Dąbrowa Goszczewicka	117	36	81	44,4%
Długie, Kacperków, Dłuska Wola	379	150	229	65,5%
Grabowa	404	162	242	66,9%
Grabowska Wola	225	83	142	58,5%
Kozieniec	262	89	173	51,4%
Łojków	99	42	57	73,7%
Marysin	166	64	102	62,7%
Mokrzec	356	134	222	60,4%
Potworów	913	343	570	60,2%
Rdzów	472	181	291	62,2%
Rdzuchów	123	46	77	59,7%
Rdzuchów-Kolonia	100	40	60	66,7%
Sady	141	55	86	64,0%
Wir	369	133	236	56,4%
Jamki	32	13	19	68,4%
GMINA	4158	1571	2587	60,7%

Źródło: opracowanie własne

Rysunek 4 Obciążenie demograficzne

Źródło: opracowanie własne

Wskaźnik liczby osób bezrobotnych na 1000 mieszkańców umożliwia identyfikację zjawisk kryzysowych na poszczególnych obszarach – brak zatrudnienia generuje problemy społeczne, wpływa na sytuację materialną mieszkańców i sprzyja niepożądanym zachowaniom społecznym. Pod pojęciem bezrobotnego należy rozumieć osobę, która ukończyła 18 lat i nie osiągnęła wieku emerytalnego, a która jest osobą niezatrudnioną i niewykonywającą innej pracy zarobkowej, zdolną i gotową do podjęcia zatrudnienia w pełnym wymiarze czasu pracy, nieuczącą się w szkole, z wyjątkiem szkół dla dorosłych lub szkół wyższych w systemie studiów niestacjonarnych, zarejestrowaną we właściwym dla miejsca zameldowania Powiatowym Urzędzie Pracy oraz poszukującą zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej, z dodatkowymi włączeniami dotyczącymi źródeł dochodów, zapisanymi w ustawie.

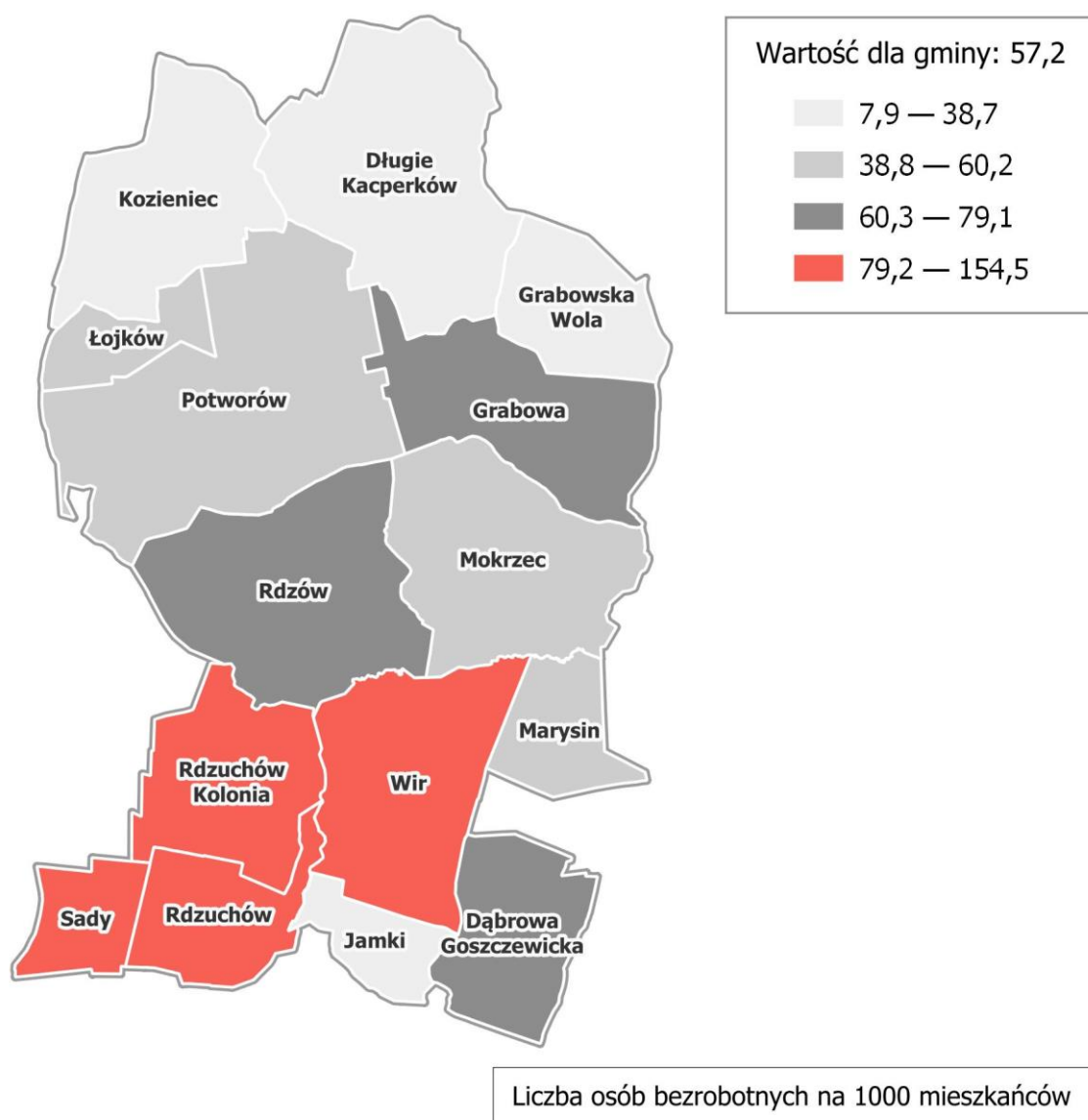
Z pozyskanych danych wyraźnie widać, że zjawisko bezrobocia w gminie Potworów jest zróżnicowane. Są takie jednostki porównawcze, jak Długie-Kacperków-Dłuska Wola, w których występuje ono marginalnie (3 osoby niezatrudnione na 379 mieszkańców, co daje wskaźnik 7,92 bezrobotnych na 1000 mieszkańców). Wskaźnik bezrobocia poniżej średniej gminnej (57,2) charakteryzuje również takie obszary jak Kozieniec (wskaźnik wynosi 38,17), Grabowska Wola (31,11), Łojków (50,51), Mokrzec (39,33), Potworów (41,62) oraz Jamki (31,25). Na ujęciu graficznym wyraźnie widać, że zjawisko bezrobocia dotyka najmocniej mieszkańców południowo-zachodnich obszarów gminy. Wskaźnik liczby bezrobotnych na 1000 mieszkańców wynosi w Rdzuchowie 154,47, Wirze 100,27, Sadach 99,29. Oznacza to, że niemal co dziesiąty mieszkaniec tych obszarów pozostaje bez stałego rejestrowanego zatrudnienia.

Tabela 6 Liczba bezrobotnych na 1000 mieszkańców

Nazwa obszaru	Liczba ludności	Liczba bezrobotnych ogółem	Liczba bezrobotnych na 1000 mieszkańców
Dąbrowa Goszczewicka	117	8	68,38
Długie, Kacperków, Dłuska Wola	379	3	7,92
Grabowa	404	27	66,83
Grabowska Wola	225	7	31,11
Kozieniec	262	10	38,17
Łojków	99	5	50,51
Marysin	166	10	60,24
Mokrzec	356	14	39,33
Potworów	913	38	41,62
Rdzów	472	37	78,39
Rdzuchów	123	19	154,47
Rdzuchów-Kolonia	100	8	80,00
Sady	141	14	99,29
Wir	369	37	100,27
Jamki	32	1	31,25
GMINA	4158	238	57,2

Źródło: opracowanie własne

Rysunek 5 Liczba bezrobotnych na 1000 mieszkańców

Źródło: opracowanie własne

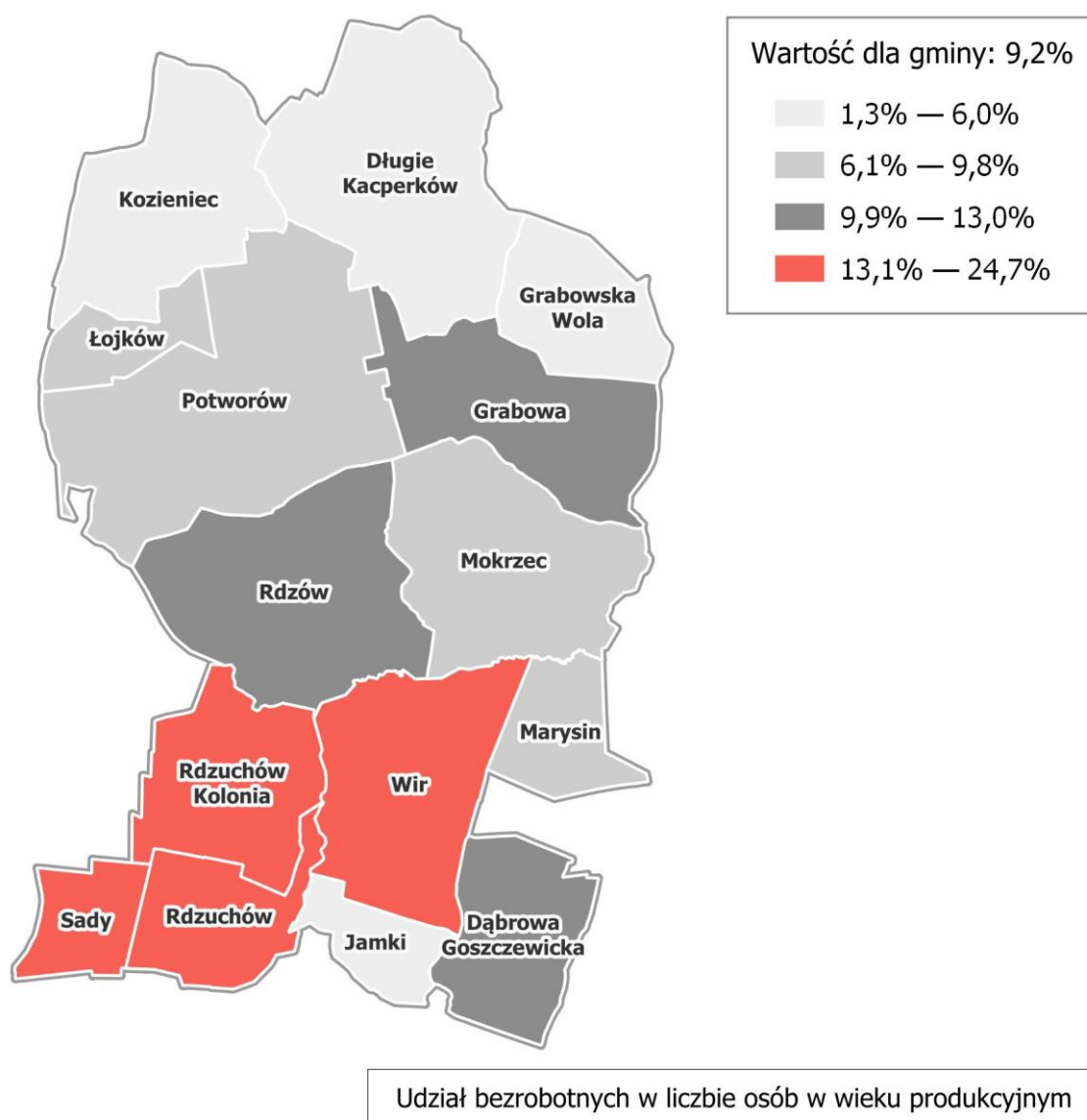
Wyniki zmiennej, dotyczącej udziału osób bezrobotnych w liczbie osób w wieku produkcyjnym dość mocno pokrywają się z rezultatami poprzedniego wskaźnika, dotyczącego liczby osób bezrobotnych na 1000 mieszkańców. Dzięki temu jeszcze wyraźniej widać, że zjawiska kryzysowe związane z rynkiem pracy zidentyfikowano na obszarze konkretnych jednostek porównawczych, zlokalizowanych w południowo-zachodniej części gminy. Dotyczy on takich obszarów, jak Rdzuchów (udział osób bezrobotnych w liczbie osób w wieku produkcyjnym wynosi tu 24,7%), Sady (16,3%), Wir (15,7%) oraz Rdzuchów Kolonia (13,3%). Wskaźniki te są znacznie wyższe od średniej gminnej, wynoszącej 9,2%. Zjawisko to najmniej dotyczy takich obszarów, jak Długie-Kacperków-Dłuska Wola (1,3%), Grabowska Wola (4,9%), Jamki (5,3%) i Kozieniec (5,8%).

Tabela 7 Udział osób bezrobotnych w liczbie osób w wieku produkcyjnym

Nazwa obszaru	Liczba ludności	Liczba osób bezrobotnych	Udział osób bezrobotnych w liczbie osób w wieku produkcyjnym
Dąbrowa Goszczewicka	117	8	9,9%
Długie, Kacperków, Dłuska Wola	379	3	1,3%
Grabowa	404	27	11,2%
Grabowska Wola	225	7	4,9%
Kozieniec	262	10	5,8%
Łojków	99	5	8,8%
Marysin	166	10	9,8%
Mokrzec	356	14	6,3%
Potworów	913	38	6,7%
Rdzów	472	37	12,7%
Rdzuchów	123	19	24,7%
Rdzuchów-Kolonia	100	8	13,3%
Sady	141	14	16,3%
Wir	369	37	15,7%
Jamki	32	1	5,3%
GMINA	4158	238	9,2%

Źródło: opracowanie własne

Rysunek 6 Udział osób bezrobotnych w liczbie osób w wieku produkcyjnym

Źródło: opracowanie własne

Liczba klientów ośrodków pomocy społecznej pozwala zidentyfikować obszary, charakteryzujące się kryzysem w sferze społecznej. Mowa bowiem o tych mieszkańcach gminy, którzy mierzą się z problemami społecznymi – czyli o kluczowych interesariuszach działań rewitalizacyjnych. Wskaźniki dotyczące gminy Potworów w tym obszarze (59,9) znacznie przewyższają wskaźniki liczby klientów ośrodków pomocy społecznej na 1000 mieszkańców zarówno w województwie mazowieckim (27,1) jak i powiecie przysuskim (41,3).

Najkorzystniejszą sytuację zaobserwowano w Grabowej (22,28 klientów ośrodków pomocy społecznej na 1000 mieszkańców), Rdzuchowie-Kolonia (10,0) oraz Jamkach – niewielkiej miejscowości, w której nie mieszka żaden klient ośrodków opieki społecznej, wskaźnik wynosi zatem 0.

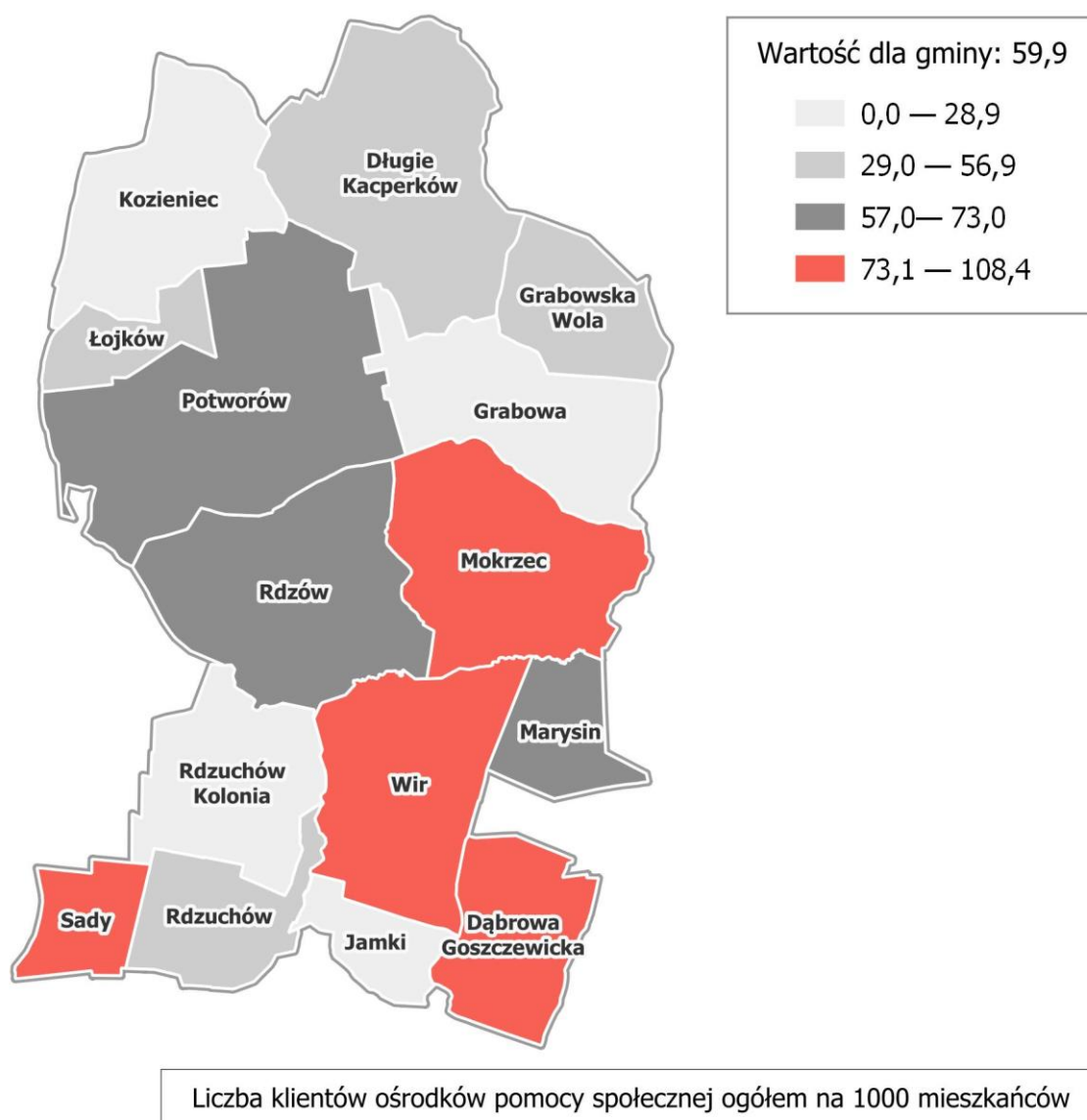
Średnią gminną znacznie przewyższa wskaźnik dotyczący jednostek porównawczych: Dąbrowa Goszczewicka (85,47) oraz Mokrzec (75,84). Jednakże najbardziej kryzysową sytuację zaobserwowano w Sadach (106,38) i Wirze (108,40): w tych miejscowościach więcej niż co dziesiąty mieszkaniec jest klientem ośrodków pomocy społecznej.

Tabela 8 Liczba klientów ośrodków pomocy społecznej na 1000 mieszkańców

Nazwa obszaru	Liczba ludności	Liczba klientów ośrodków pomocy społecznej ogółem	Liczba klientów ośrodków pomocy społecznej na 1000 mieszkańców
Dąbrowa Goszczewicka	117	10	85,47
Długie, Kacperków, Dłuska Wola	379	19	50,13
Grabowa	404	9	22,28
Grabowska Wola	225	7	31,11
Kozieniec	262	7	26,72
Łojków	99	4	40,40
Marysin	166	11	66,27
Mokrzec	356	27	75,84
Potworów	913	64	70,10
Rdzów	472	28	59,32
Rdzuchów	123	7	56,91
Rdzuchów-Kolonia	100	1	10,00
Sady	141	15	106,38
Wir	369	40	108,40
Jamki	32	0	0,00
GMINA	4158	249	59,9

Źródło: opracowanie własne

Rysunek 7 Liczba klientów ośrodków pomocy społecznej na 1000 mieszkańców

Źródło: opracowanie własne

Zmienna, dotycząca liczby ofiar przemocy na 1000 mieszkańców obrazuje sytuację w zakresie bezpieczeństwa mieszkańców na terenie gminy. Zgodnie z danymi pozyskanymi z Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Potworowie, w roku 2023 odnotowano łącznie na terenie gminy 8 ofiar przemocy. Średnia wartość wskaźnika dla gminy wynosi zatem 1,9 ofiar przemocy w przeliczeniu na 1000 mieszkańców. Na terenie aż 10 ze wszystkich 15 jednostek porównawczych nie odnotowano ani jednej ofiary przemocy (Dąbrowa Goszczewicka, Grabowa, Grabowska Wola, Łojków, Marysin, Rdzuchów, Rdzuchów-Kolonia, Sady, Wir, Jamki). Kryzysową sytuację odnotowano w Kozieńcu (7,63

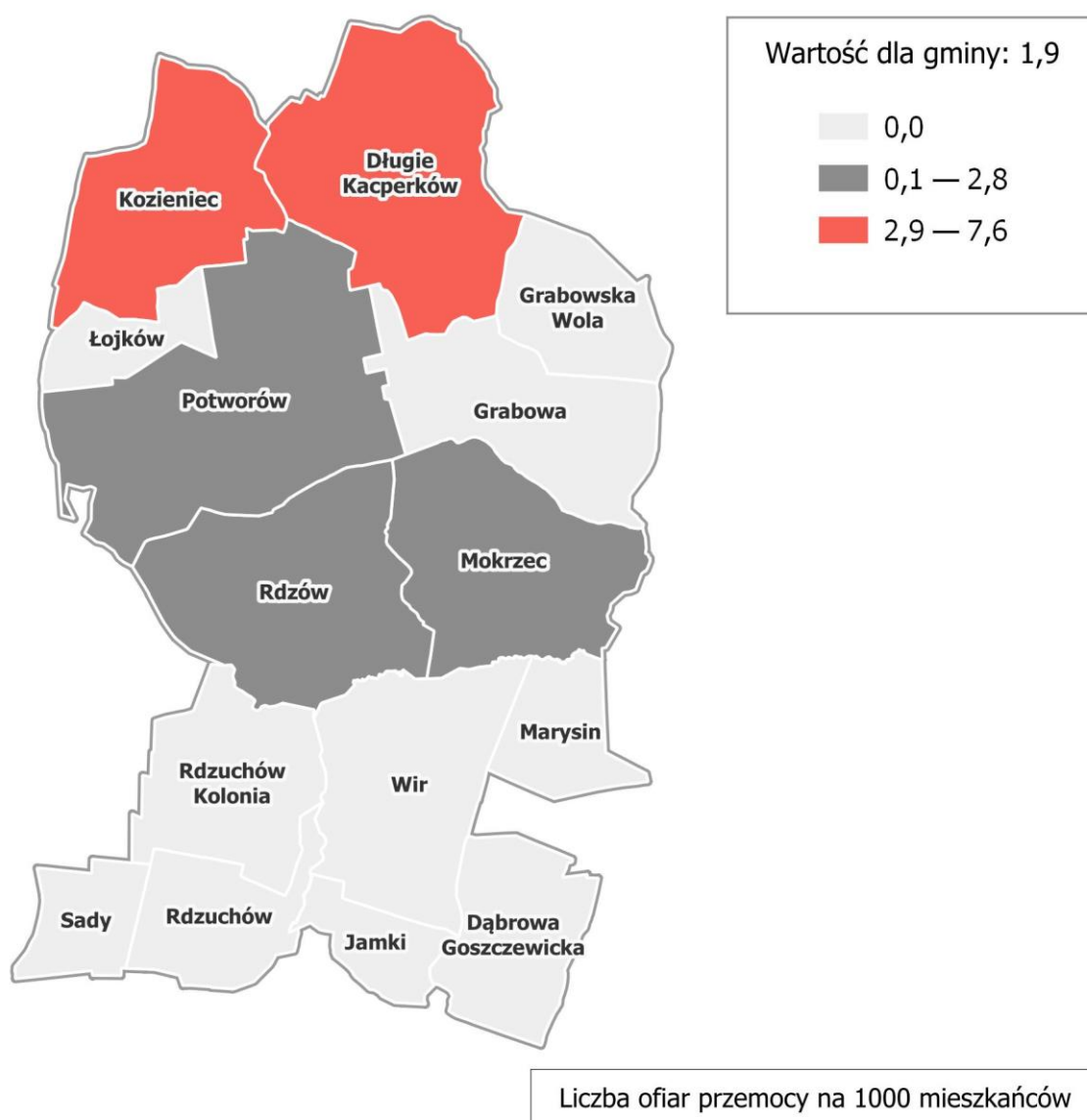
ofiar przemocy na 1000 mieszkańców), Długich-Kacperkowie-Dłuskiej Woli (5,28), Mokrzcu (2,81), Potworowie (2,19) oraz Rdzowie (2,12).

Tabela 9 Liczba ofiar przemocy na 1000 mieszkańców

Nazwa obszaru	Liczba ludności	Liczba ofiar przemocy	Liczba ofiar przemocy na 1000 mieszkańców
Dąbrowa Goszczewicka	117	0	0,00
Długie, Kacperków, Dłuska Wola	379	2	5,28
Grabowa	404	0	0,00
Grabowska Wola	225	0	0,00
Kozieniec	262	2	7,63
Łojków	99	0	0,00
Marysin	166	0	0,00
Mokrzec	356	1	2,81
Potworów	913	2	2,19
Rdzów	472	1	2,12
Rdzuchów	123	0	0,00
Rdzuchów-Kolonia	100	0	0,00
Sady	141	0	0,00
Wir	369	0	0,00
Jamki	32	0	0,00
GMINA	4158	8	1,9

Źródło: opracowanie własne

Rysunek 8 Liczba ofiar przemocy na 1000 mieszkańców

Źródło: opracowanie własne

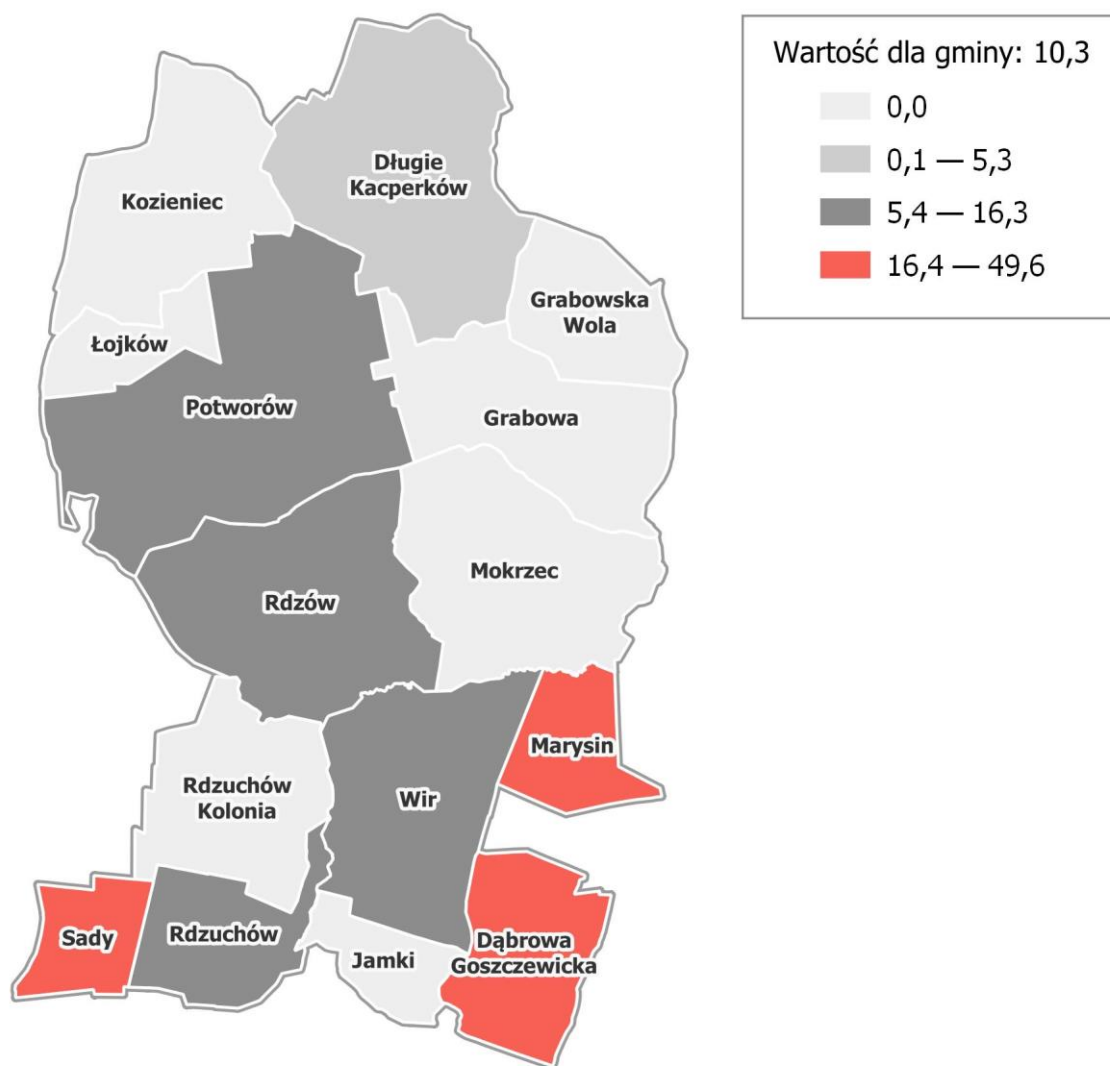
Zmienna, określająca liczbę dzieci w szkołach otrzymujących pomoc w postaci dożywiania na 1000 mieszkańców odnosi się bezpośrednio do zjawisk w sferze społecznej, pozwala bowiem zidentyfikować obszary, na których częściej występują zjawiska kryzysowe, związane z sytuacją materialną mieszkańców. Dane Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Potworowie stwierdzają łączną liczbę 43 uczniów w szkołach, otrzymujących pomoc w postaci dożywiania – co w przeliczeniu na tysiąc mieszkańców daje wartość 10,3. W liczbach bezwzględnych najwięcej dzieci, otrzymujących opisywane wsparcie mieszka w jednostce porównawczej Potworów (10 uczniów), jednakże najwyższy wskaźnik dotyczy obszarów Dąbrowa Goszczewicka (42,74), Marysin (36,14) oraz Sady (49,65). W siedmiu badanych obszarach zjawisko to nie występuje, zatem wartość wskaźnika wynosi zero (Grabowa, Grabowska Wola, Kozieniec, Łojków, Mokrzec, Rdzuchów-Kolonia, Jamki).

Tabela 10 Liczba dzieci w szkołach otrzymujących pomoc w postaci dożywiania na 1000 mieszkańców

Nazwa obszaru	Liczba ludności	Liczba dzieci w szkołach otrzymujących pomoc w postaci dożywiania	Liczba dzieci w szkołach otrzymujących pomoc w postaci dożywiania na 1000 mieszkańców
Dąbrowa Goszczewicka	117	5	42,74
Długie, Kacperków, Dłuska Wola	379	2	5,28
Grabowa	404	0	0,00
Grabowska Wola	225	0	0,00
Kozieniec	262	0	0,00
Łojków	99	0	0,00
Marysin	166	6	36,14
Mokrzec	356	0	0,00
Potworów	913	10	10,95
Rdzów	472	5	10,59
Rdzuchów	123	2	16,26
Rdzuchów-Kolonia	100	0	0,00
Sady	141	7	49,65
Wir	369	6	16,26
Jamki	32	0	0,00
GMINA	4158	43	10,3

Źródło: opracowanie własne

Rysunek 9 Liczba dzieci w szkołach otrzymujących pomoc w postaci dożywiania na 1000 mieszkańców

Liczba dzieci w szkołach otrzymujących pomoc w postaci dożywiania na 1000 mieszkańców

Źródło: opracowanie własne

Na podstawie danych Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Potworowie przeanalizowano także wskaźnik, przedstawiający liczbę osób pobierających świadczenia ze względu na niepełnosprawność na 1000 mieszkańców. Osoby ze szczególnymi potrzebami należą do jednych z najważniejszych spośród wszystkich interesariuszy procesu rewitalizacji. Osoby te są narażone na ryzyko wykluczenia społecznego, dlatego istotne jest podejmowanie przez gminę działań, które mają na celu ich integrację i pełne uczestnictwo w życiu społecznym. Analiza wsparcia udzielanego przez ośrodek pomocy społecznej dla osób o szczególnych potrzebach ułatwia identyfikację obszarów, w których konieczne są dalsze działania prowadzące do poprawy jakości ich życia i zapewnienia pełnego uczestnictwa tej grupy w życiu społecznym.

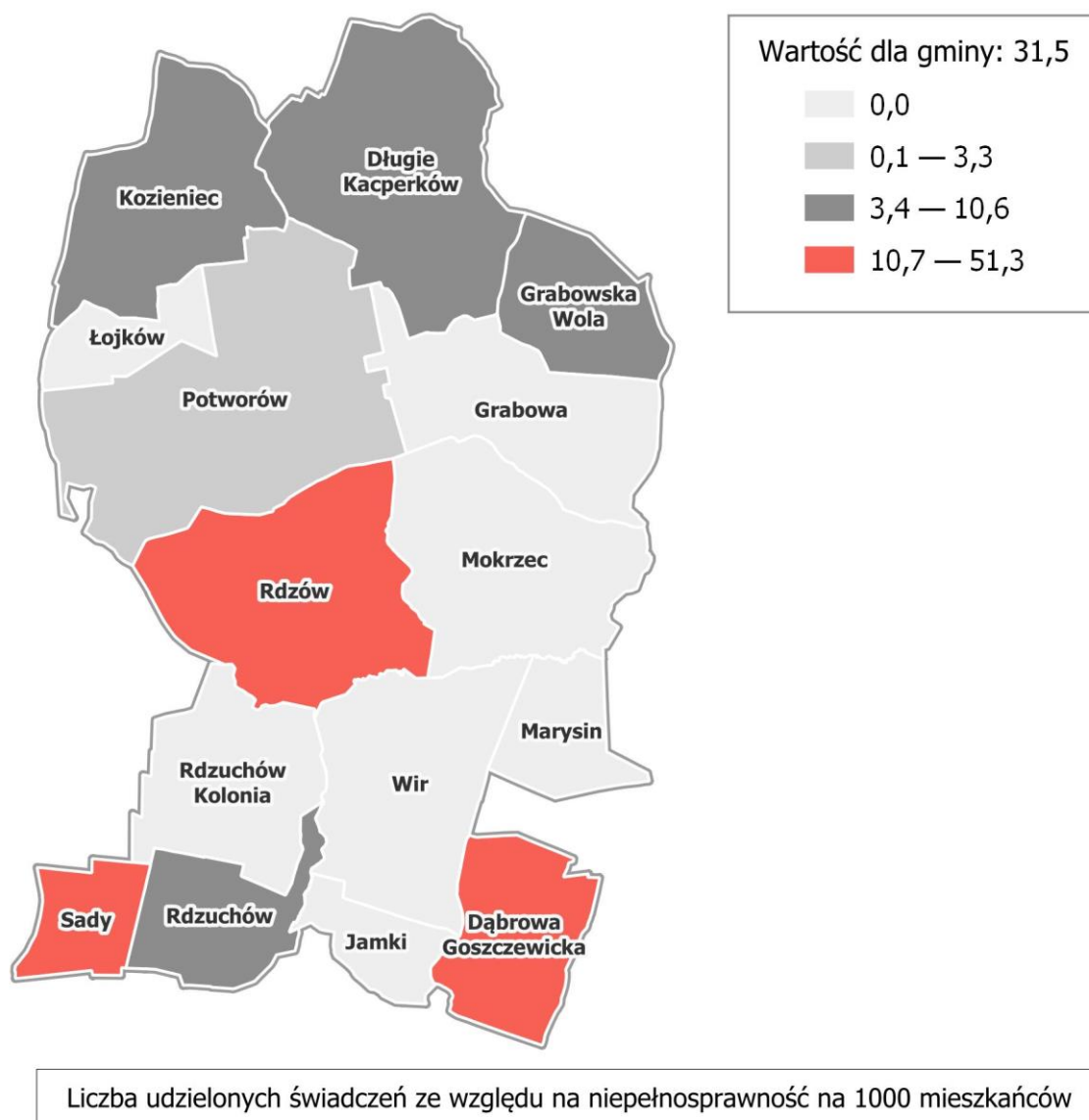
Średnia gminna wskaźnika wynosi 31,5 osób pobierających świadczenia z względu na niepełnosprawność na 1000 mieszkańców. Dziewięciu z piętnastu obszarów zjawisko to nie dotyczy w ogóle (Grabowa, Łojków, Marysin, Mokrzec, Rdzów, Rdzuchów-Kolonia, Sady, Wir, Jamki), natomiast w czterech innych zidentyfikowano sytuację kryzysową: Dąbrowa Goszczewicka (119,66), Kozieniec (110,69), Rdzuchów (81,30) Długie-Kacperków-Dłuska Wola (89,71).

Tabela 11 Liczba udzielonych świadczeń ze względu na niepełnosprawność na 1000 mieszkańców

Nazwa obszaru	Liczba ludności	Liczba udzielonych świadczeń ze względu na niepełnosprawność na 1000 mieszkańców
Dąbrowa Goszczewicka	117	119,66
Długie, Kacperków, Dłuska Wola	379	89,71
Grabowa	404	0,00
Grabowska Wola	225	75,56
Kozieniec	262	110,69
Łojków	99	0,00
Marysin	166	0,00
Mokrzec	356	0,00
Potworów	913	29,57
Rdzów	472	0,00
Rdzuchów	123	81,30
Rdzuchów-Kolonia	100	0,00
Sady	141	0,00
Wir	369	0,00
Jamki	32	0,00
GMINA	4158	31,5

Źródło: opracowanie własne

Rysunek 10 Liczba udzielonych świadczeń ze względu na niepełnosprawność na 1000 mieszkańców

Źródło: opracowanie własne

Następna przeanalizowana zmienna dotyczy bezpośrednio bezpieczeństwa w gminie. Wskaźnik liczby przestępstw na 1000 mieszkańców informuje nas, w których obszarach zidentyfikowano stan kryzysowy, mający wpływ na jakość życia mieszkańców i ich chęć osiedleńczą.

Na terenie gminy Potwórów dokonano w 2023 roku łącznie 41 przestępstw – co w przeliczeniu daje wskaźnik 9,9 przestępstw na 1000 mieszkańców. Jest on bardzo porównywalny do rezultatów dotyczących powiatu przysuskiego (9,42), lecz znacznie niższy od województwa warszawskiego (22,13). W kategorii liczb bezwzględnych najwięcej przestępstw popełniono w Potworowie (17 przestępstw łącznie). Ze względu jednak na stosunkowo większą ilość mieszkańców (w porównaniu do innych jednostek) najwyższy wskaźnik przestępstw na 1000 mieszkańców odnotowano w Rdzuchowie-Kolonii (20,00). Sytuację kryzysową w tym obszarze zdiagnozowano ponadto w Rdzuchowie (16,26), gdzie

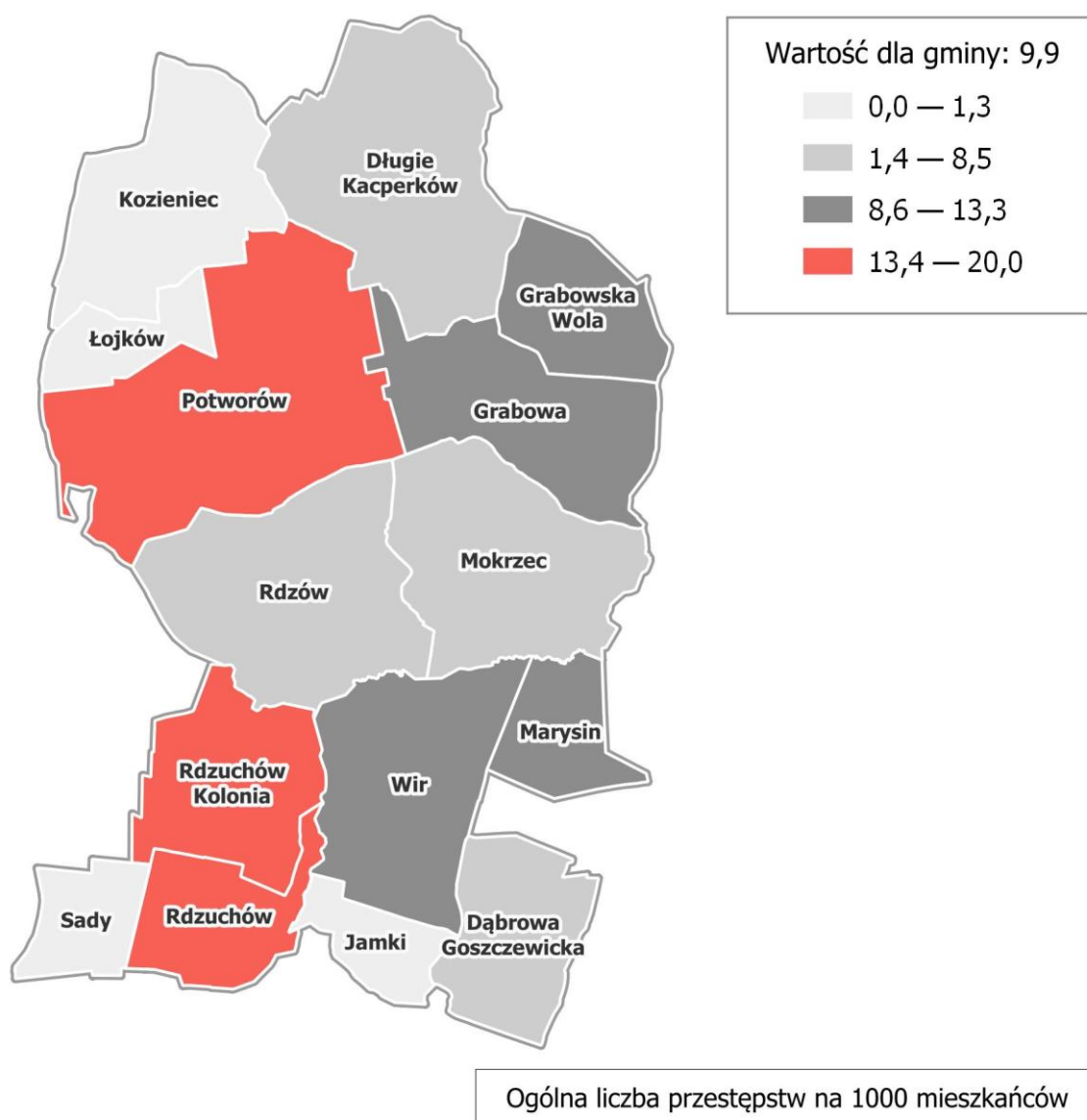
wskaźnik przestępstw na 1000 mieszkańców jest również znacznie wyższy od średniej gminnej. W obszarach: Sady, Jamki, Kozieniec i Łojków nie odnotowano tymczasem żadnego przestępstwa.

Tabela 12 Ogólna liczba przestępstw na 1000 mieszkańców

Nazwa obszaru	Liczba ludności	Ogólna liczba przestępstw	Ogólna liczba przestępstw na 1000 mieszkańców
Dąbrowa Goszczewicka	117	1	8,55
Długie, Kacperków, Dłuska Wola	379	1	2,64
Grabowa	404	5	12,38
Grabowska Wola	225	3	13,33
Kozieniec	262	0	0,00
Łojków	99	0	0,00
Marysin	166	2	12,05
Mokrzec	356	2	5,62
Potworów	913	17	18,62
Rdów	472	2	4,24
Rdzuchów	123	2	16,26
Rdzuchów-Kolonia	100	2	20,00
Sady	141	0	0,00
Wir	369	4	10,84
Jamki	32	0	0,00
GMINA	4158	41	9,9

Źródło: opracowanie własne

Rysunek 11 Ogólna liczba przestępstw na 1000 mieszkańców

Źródło: opracowanie własne

W sferę społeczną wlicza się również aktywność (lub jej brak) społeczną mieszkańców badanego obszaru, chęć aktywnego uczestniczenia w życiu społeczności oraz potrzeba jej ulepszania. Miernikiem, diagnozującym te aspekty jest liczba organizacji pozarządowych na 1000 mieszkańców. Organizacje te pełnią kluczową rolę w stymulowaniu aktywności obywatelskiej, dialogu społecznego, pełnią ponadto funkcję swoistego łącznika pomiędzy mieszkańcami a administracją gminy.

Zgodnie z danymi, pozyskanymi z bazy danych zamieszczonej na portalu spis.ngo.pl (będącego portalem organizacji pozarządowych), na dzień 27 stycznia 2025 roku w gminie Potworów aktywnych było 14 organizacji pozarządowych. Wskaźnik wynosi zatem 3,4 organizacji pozarządowych na 1000 mieszkańców. Największa ich liczba – czyli 4 organizacje pozarządowe - zarejestrowana jest na terenie najludniejszej jednostki porównawczej Potworów (4,38 na 1000 mieszkańców). W przeliczeniu na 1000

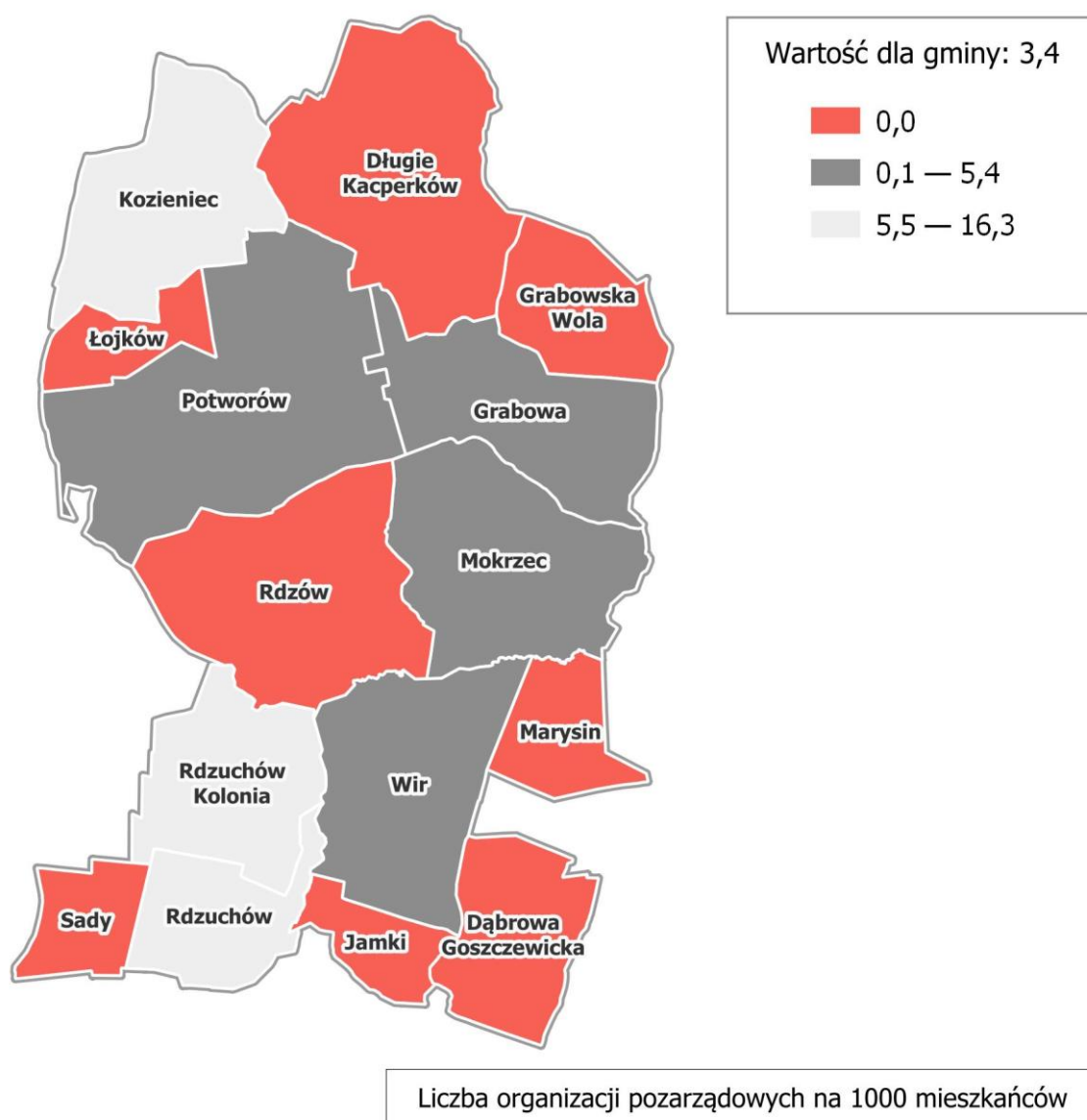
mieszkańców najkorzystniejszą sytuację zaobserwowano jednak w Rdzuchowie (16,26) oraz Rdzuchowie-Kolonii (10,00), natomiast w aż ośmiu jednostkach porównawczych nie funkcjonuje ani jedna zarejestrowana organizacja pozarządowa (Dąbrowa Goszczewicka, Długie-Kacperków-Dłuska Wola, Grabowska Wola, Łojków, Marysin, Rdzów, Sady, Jamki). Wprawdzie wskaźnik w tych obszarach jest identyczny (zero), najbardziej kryzysowa sytuacja dotyczy jednak tych jednostek porównawczych, w których mieszka najwięcej osób (czyli Długie-Kacperków-Dłuska Wola, Rdzów i Grabowska Wola).

Tabela 13 Liczba organizacji pozarządowych na 1000 mieszkańców

Nazwa obszaru	Liczba ludności	Liczba organizacji pozarządowych	Liczba organizacji pozarządowych na 1000 mieszkańców
Dąbrowa Goszczewicka	117	0	0,00
Długie, Kacperków, Dłuska Wola	379	0	0,00
Grabowa	404	2	4,95
Grabowska Wola	225	0	0,00
Kozieniec	262	2	7,63
Łojków	99	0	0,00
Marysin	166	0	0,00
Mokrzec	356	1	2,81
Potworów	913	4	4,38
Rdzów	472	0	0,00
Rdzuchów	123	2	16,26
Rdzuchów-Kolonia	100	1	10,00
Sady	141	0	0,00
Wir	369	2	5,42
Jamki	32	0	0,00
GMINA	4158	14	3,4

Źródło: opracowanie własne

Rysunek 12 Liczba organizacji pozarządowych na 1000 mieszkańców

Źródło: opracowanie własne

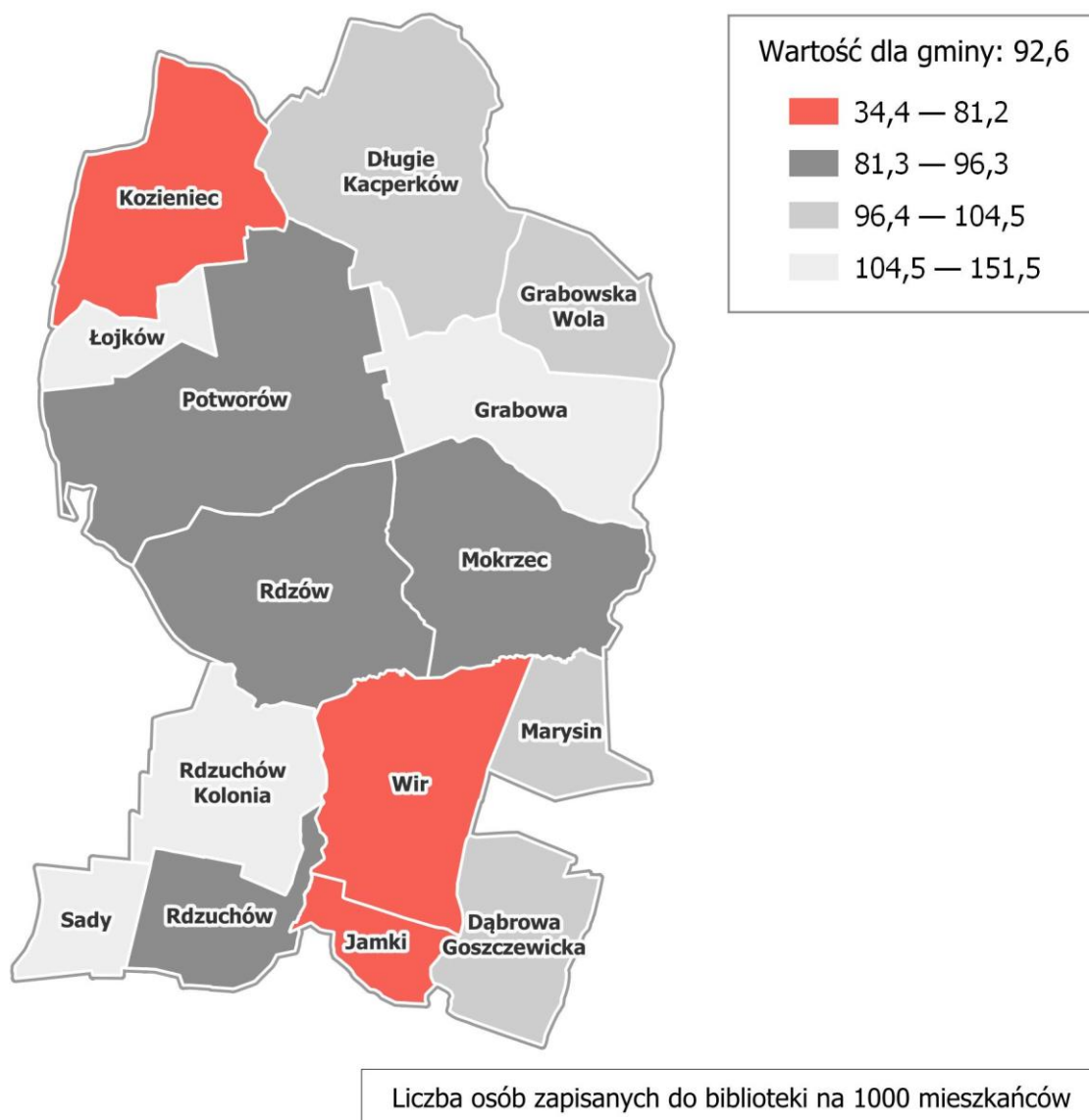
Ostatni badany wskaźnik w sferze społecznej dotyczy liczby zapisanych osób do biblioteki w przeliczeniu na 1000 mieszkańców. Według danych, pozyskanych z Urzędu Gminy Potworów na jej terenie mieszka łącznie 385 osób zapisanych do biblioteki, zatem w przeliczeniu na 1000 mieszkańców jest to 92,6 mieszkańców. Najmniej z nich pochodzi z obszarów Kozieniec (9 osób) oraz Jamki (2 osoby), natomiast najwięcej z Potworowa (76 osób). Wziąwszy pod uwagę różnicę w liczbie osób, zamieszkujących poszczególne jednostki porównawcze, identyfikacja obszarów kryzysowych nabierze większej wiarygodności poprzez obliczenie wskaźnika liczby zapisanych osób do biblioteki na 1000 mieszkańców. Zgodnie z powyższym najmniej korzystna sytuacja występuje w obszarach Wir (75,88), Jamki (62,50), Kozieniec (34,35).

Tabela 14 Liczba zapisanych osób do biblioteki w przeliczeniu na 1000 mieszkańców.

Nazwa obszaru	Liczba ludności	Liczba zapisanych osób do biblioteki	Liczba zapisanych osób do biblioteki w przeliczeniu na 1000 mieszkańców.
Dąbrowa Goszczewicka	117	12	102,56
Długie, Kacperków, Dłuska Wola	379	38	100,26
Grabowa	404	46	113,86
Grabowska Wola	225	23	102,22
Kozieniec	262	9	34,35
Łojków	99	15	151,52
Marysin	166	16	96,39
Mokrzec	356	34	95,51
Potworów	913	79	86,53
Rdzów	472	45	95,34
Rdzuchów	123	10	81,30
Rdzuchów-Kolonia	100	13	130,00
Sady	141	15	106,38
Wir	369	28	75,88
Jamki	32	2	62,50
GMINA	4158	385	92,6

Źródło: opracowanie własne

Rysunek 13 Liczba zapisanych osób do biblioteki w przeliczeniu na 1000 mieszkańców.

Źródło: opracowanie własne

Strefa gospodarcza

Diagnoza sfery gospodarczej stanowi kolejne niezbędne działanie, które doprowadzić ma do identyfikacji obszaru zdegradowanego oraz obszaru rewitalizacji. W jej ramach dokonano badania aspektów, obrazujących rozwój przedsiębiorczości gminy i poziom aktywności społecznej mieszkańców – niski poziom przedsiębiorczości oraz słaba kondycja lokalnych przedsiębiorstw świadczy o stanie kryzysowym w analizowanym obszarze. Dokonano wyborów dwóch zmiennych, obrazujących sytuację gospodarczą na terenie gminy - liczbę zarejestrowanych podmiotów gospodarczych lub liczbę podatników prowadzących działalność gospodarczą na 1000 mieszkańców oraz różnicę pomiędzy zarejestrowanymi a wyrejestrowanymi podmiotami gospodarczymi.

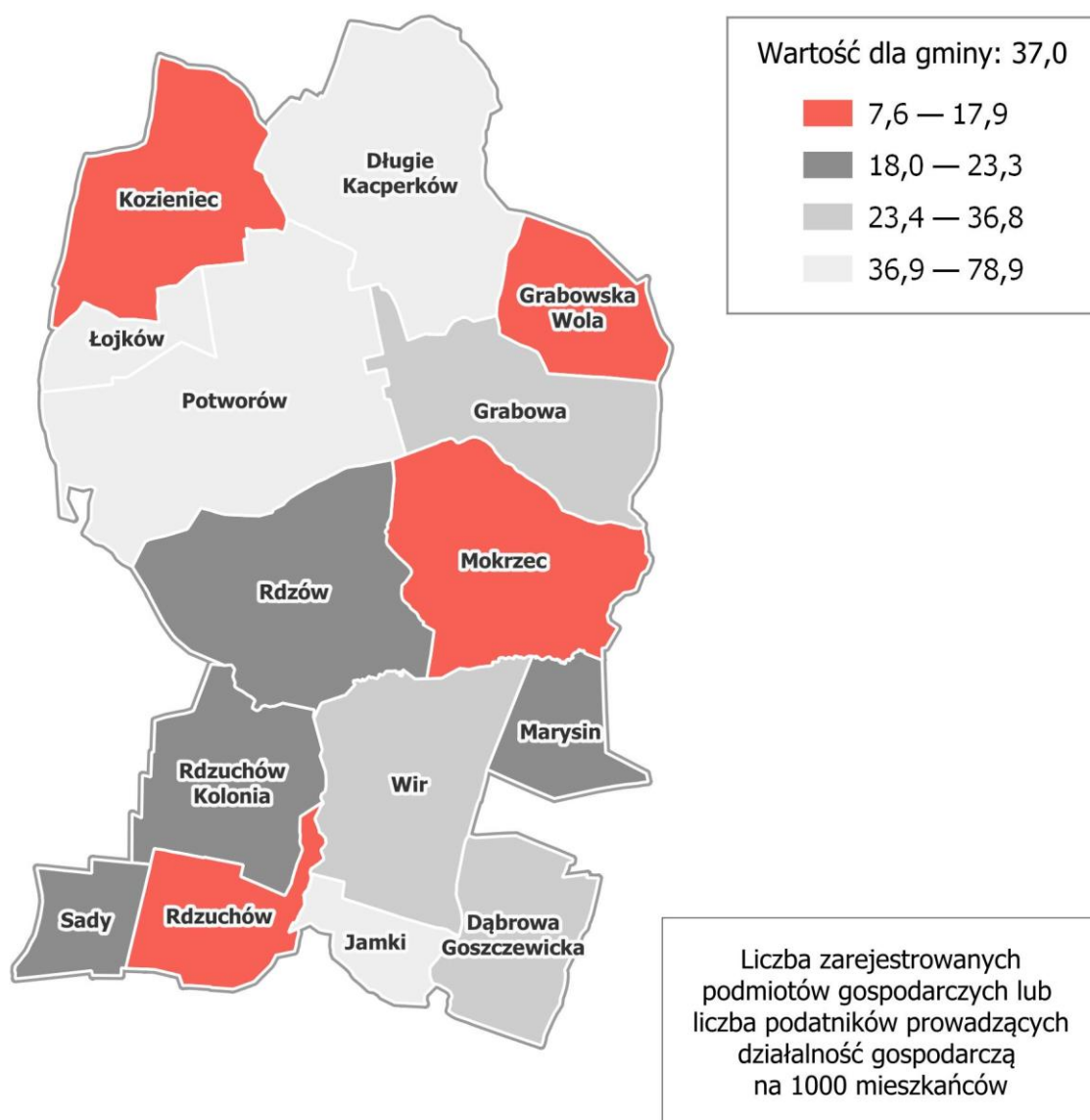
W roku 2023 na terenie gminy Potworów funkcjonowały 154 zarejestrowane podmioty gospodarcze, co daje 37,0 podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców. Najmniej korzystnie sytuacja wygląda w obszarze Kozieniec, gdzie na 262 mieszkańców przypadają jedynie dwa zarejestrowane podmioty gospodarcze, co daje 7,6 podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców. Niewielka ilość podmiotów gospodarczych występuje również w obszarach Grabowska Wola (17,8), Marysin (18,1), Mokrzec (16,9) oraz Rdzuchów (16,3). Najwięcej podmiotów gospodarczych przypadających na 1000 mieszkańców zarejestrowanych jest w siedzibie gminy, czyli Potworowie (78,9) – co oznacza, że miejscowość ta pełni ważne funkcje gospodarczo-handlowe na terenie gminy.

Tabela 15 Liczba podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców

Nazwa obszaru	Liczba ludności	Liczba podmiotów gospodarczych	Liczba podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców
Dąbrowa Goszczewicka	117	4	34,2
Długie, Kacperków, Dłuska Wola	379	15	39,6
Grabowa	404	12	29,7
Grabowska Wola	225	4	17,8
Kozieniec	262	2	7,6
Łojków	99	4	40,4
Marysin	166	3	18,1
Mokrzec	356	6	16,9
Potworów	913	72	78,9
Rdzów	472	11	23,3
Rdzuchów	123	2	16,3
Rdzuchów-Kolonia	100	2	20,0
Sady	141	3	21,3
Wir	369	12	32,5
Jamki	32	2	62,5
GMINA	4158	154	37,0

Źródło: opracowanie własne

Rysunek 14 Liczba podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców

Źródło: opracowanie własne

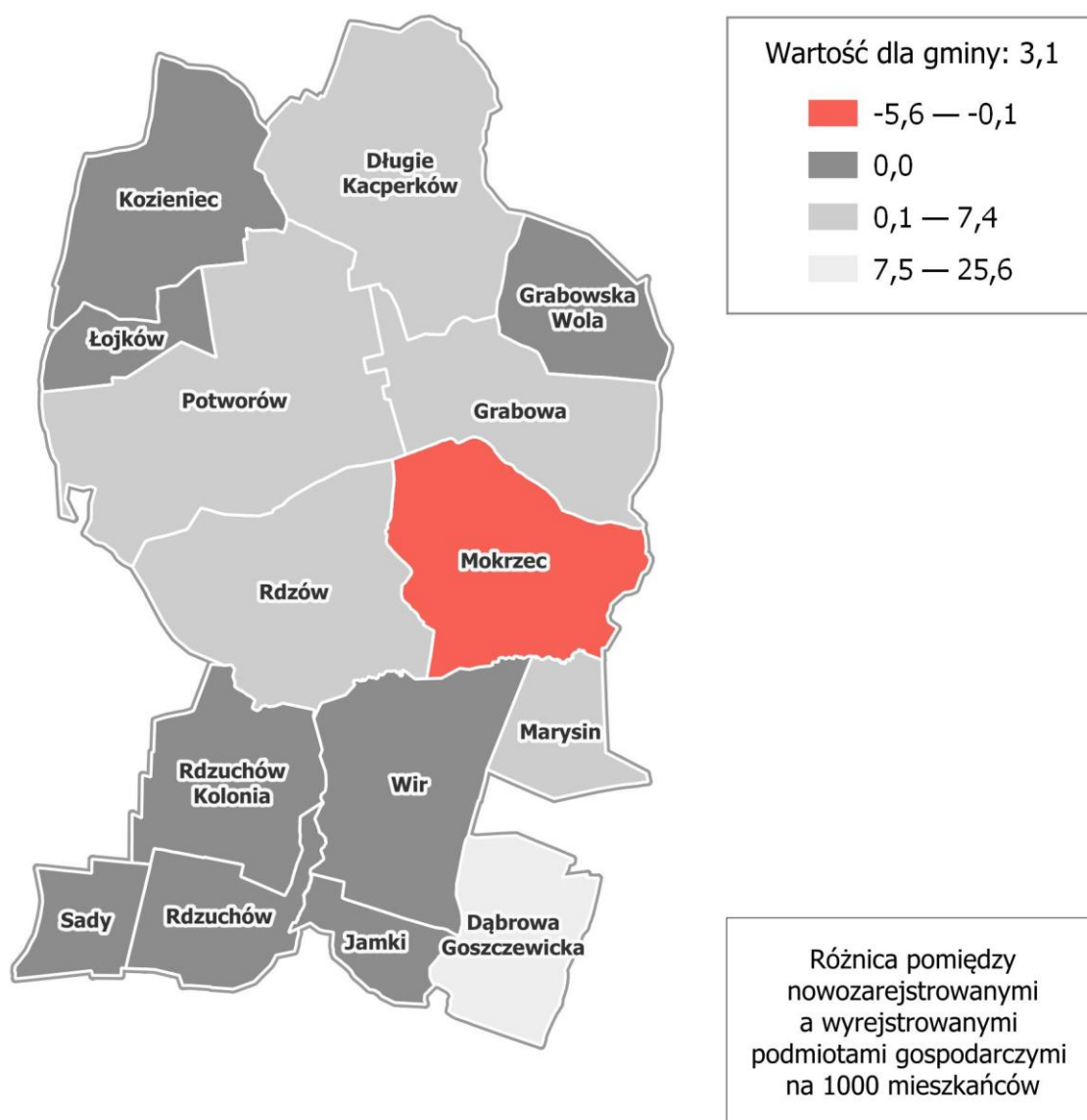
Kolejna zmienna, określająca sferę gospodarczą, pomaga określić tendencje i procesy, zachodzące w obszarze przedsiębiorczości na terenie gminy. Z danych pozyskanych ze strony biznes.gov.pl wynika, że różnica podmiotów na terenie gminy w 2023 roku była dodatnia. Na 20 zarejestrowanych podmiotów przypadło bowiem 7 wyrejestrowanych – wskaźnik różnicy pomiędzy zarejestrowanymi a wyrejestrowanymi podmiotami gospodarczymi w całej gminie na 1000 mieszkańców wynosi zatem 3,1. Jedynym obszarem, na którym zanotowano ujemną różnicę jest Mokrzec – gdzie na 2 wyrejestrowane podmioty gospodarcze nie przypadł ani jeden nowo zarejestrowany. Najkorzystniejszą tendencję można zaobserwować w Potworowie (wskaźnik 6,6) oraz Grabowej (7,4). W kilku obszarach, takich jak Grabowska Wola, Kozieniec, Łojków, Rdzuchów, Rdzuchów-Kolonia i Jamki nie zarejestrowano, ani nie wyrejestrowano w 2023 roku żadnego podmiotu gospodarczego.

Tabela 16 Różnica pomiędzy zarejestrowanymi a wyrejestrowanymi podmiotami gospodarczymi na 1000 mieszkańców

Nazwa obszaru	Liczba ludności	Liczba nowo-zarejestrowanych podmiotów	Liczba wyrejestrowanych podmiotów	Różnica pomiędzy zarejestrowanymi a wyrejestrowanymi podmiotami gospodarczymi na 1000 mieszkańców
Dąbrowa Goszczewicka	117	3	0	25,6
Długie, Kacperków, Dłuska Wola	379	2	1	2,6
Grabowa	404	3	0	7,4
Grabowska Wola	225	0	0	0,0
Kozieniec	262	0	0	0,0
Łojków	99	0	0	0,0
Marysin	166	1	0	6,0
Mokrzec	356	0	2	-5,6
Potworów	913	8	2	6,6
Rdzów	472	1	0	2,1
Rdzuchów	123	0	0	0,0
Rdzuchów-Kolonia	100	0	0	0,0
Sady	141	1	1	0,0
Wir	369	1	1	0,0
Jamki	32	0	0	0,0
GMINA	4158	20	7	3,1

Źródło: opracowanie własne

Rysunek 15 Różnica pomiędzy zarejestrowanymi a wyrejestrowanymi podmiotami gospodarczymi na 1000 mieszkańców

Źródło: opracowanie własne

Sfera środowiskowa

Diagnoza sfery środowiskowej skupiła się na określeniu czynników, które obrazują realny stan środowiska naturalnego na badanych obszarach porównawczych. Poniższa analiza obejmuje takie kwestie, jak jakość powietrza, skala hałasu oraz nagromadzenie obiektów, zawierających azbest – wszystkie te czynniki mają niebagatelny wpływ na zdrowie i jakość życia mieszkańców.

Od drugiej połowy dwudziestego wieku azbest stał się jednym z najpopularniejszych i najtańszych surowców wykorzystywanych w produkcji materiałów budowlanych. Jego szkodliwość, mająca negatywny wpływ dla zdrowia człowieka, została zdiagnozowana znacznie później. Efektem tej świadomości jest ustawa o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest, która weszła w życie 19 czerwca 1997 roku. Wydano również rozporządzenie dotyczące bezpiecznego użytkowania i usuwania

wyrobów azbestowych, które obowiązują od 14 sierpnia 1998 roku. Niestety na terenach całego kraju nadal znajduje się zbyt wiele obiektów zawierających materiały azbestowe, a to ze względu na długi okres czasu, w którym azbest był powszechnie stosowany w budownictwie i infrastrukturze.

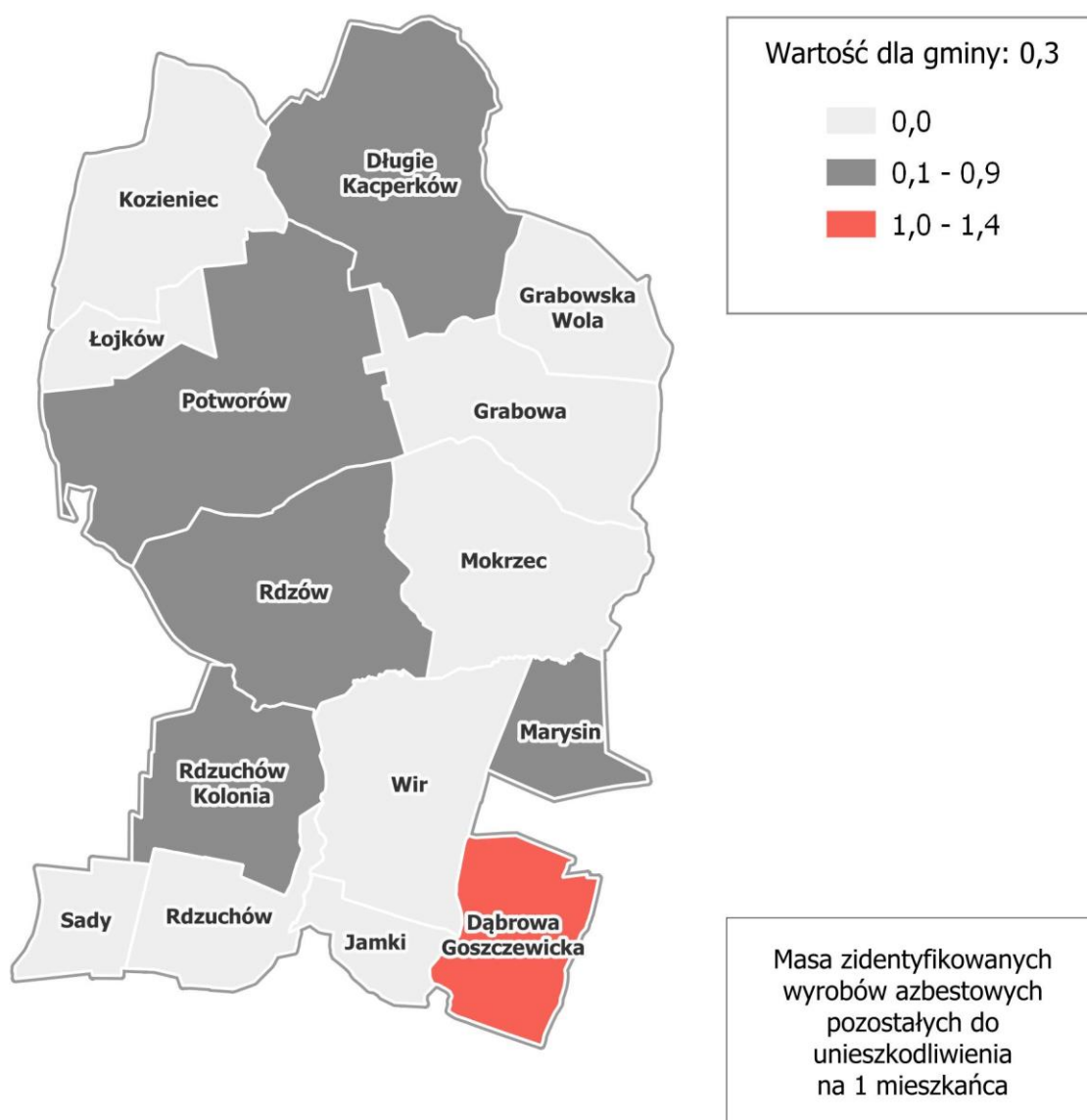
Takie obiekty znajdują się również na terenie gminy Potworów – chociaż ze względu na wiejski charakter gminy, niewielką ilość obiektów przemysłowych oraz wielorodzinnych obiektów wybudowanych po drugiej wojnie światowej jest nich niewiele. Obiekty zawierające materiały azbestowe występują na terenie sześciu obszarów porównawczych, takich, jak Dąbrowa Goszczewicka, Długie-Kacperków-Dłuska Wola, Marysin, Potworów, Rdzów i Rdzuchów-Kolonia. Wskaźnik masy zidentyfikowanych wyrobów azbestowych pozostałych do unieszkodliwienia na 1 mieszkańca w całej gminie wynosi 0,3. Najmniej korzystną sytuację zdiagnozowano w Dąbrowie Goszczewickiej (1,43), Rdzowie (0,93) oraz Marysinie (0,85).

Tabela 17 Masa zidentyfikowanych wyrobów azbestowych pozostałych do unieszkodliwienia na 1 mieszkańca

Nazwa obszaru	Liczba ludności	Masa zidentyfikowanych wyrobów azbestowych pozostałych do unieszkodliwienia na 1 mieszkańca
Dąbrowa Goszczewicka	117	1,43
Długie, Kacperków, Dłuska Wola	379	0,62
Grabowa	404	0,00
Grabowska Wola	225	0,00
Kozieniec	262	0,00
Łojków	99	0,00
Marysin	166	0,85
Mokrzec	356	0,00
Potworów	913	0,48
Rdzów	472	0,93
Rdzuchów	123	0,00
Rdzuchów-Kolonia	100	0,04
Sady	141	0,00
Wir	369	0,00
Jamki	32	0,00
GMINA	4158	0,3

Źródło: opracowanie własne

Rysunek 16 Masa zidentyfikowanych wyrobów azbestowych pozostałych do unieszkodliwienia na 1 mieszkańca

Źródło: opracowanie własne

Kolejną zmienną ze sfery środowiskowej mającą niebagatelny wpływ na standard życia mieszkańców to udział budynków mieszkalnych znajdujących się w strefie zagrożenia hałasem drogowym. Zagrożenie hałasem drogowym wpływa ponadto na środowisko naturalne (np. siedliska zwierząt). Z tego powodu za strefę zagrożenia hałasem przyjęto obszar znajdujący się 100 m od dróg głównych ruchu przyspieszonego oraz 50 m od dróg głównych.

Na terenie gminy Potworów znajduje się łącznie 213 budynków mieszkalnych, zlokalizowanych w strefie zagrożenia hałasem drogowym, co daje 13,9% ze wszystkich budynków mieszkalnych na terenie gminy. Porównawszy wszystkie badane obszary można zauważyć dużą różnicę między poszczególnymi jednostkami porównawczymi – wynika ona z bliskości arterii w jednych obszarach i oddalenia od ruchliwych dróg w innych. Aż 100 budynków mieszkalnych zlokalizowanych w strefie zagrożenia

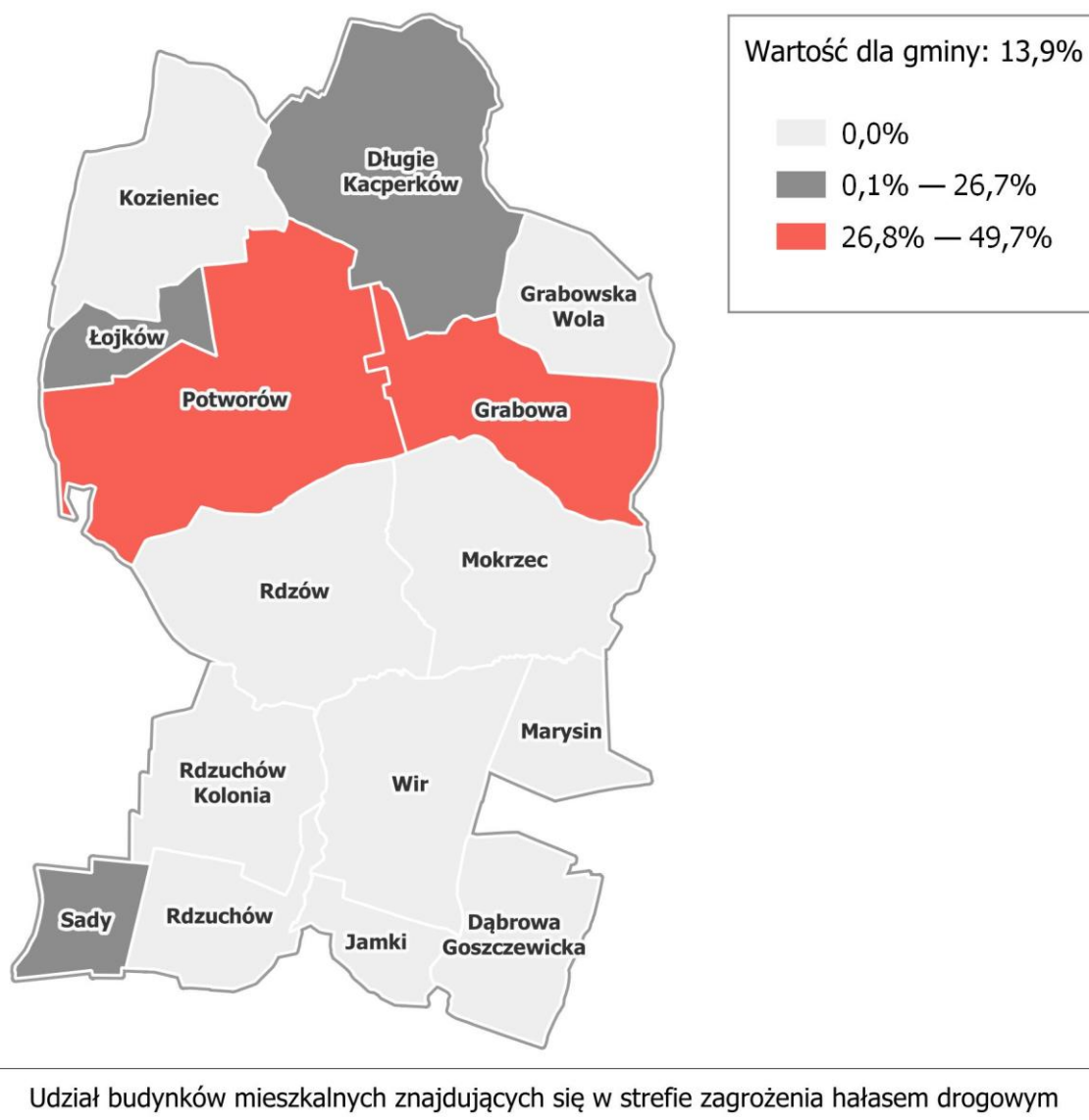
hałasem drogowym znajduje się w Potworowie, który pełni funkcję swoistego węzła komunikacyjnego, gdzie zbiega się kilka istotnych dróg w gminie. Udział budynków mieszkalnych znajdujących się w strefie zagrożenia hałasem drogowym w siedzibie gminy wynosi 34,2%, natomiast najwyższy udział takich budynków zdiagnozowano w obszarze Grabowa, gdzie niemal połowa budynków (49,7%) zagrożona jest hałasem drogowym. Na ten wynik z pewnością wpływ ma Droga Wojewódzka DW740, wytyczona przez ten obszar porównawczy. Z problemem tym nie mierzą się mieszkańcy aż dziesięciu obszarów, takich jak Dąbrowa Goszczewicka, Grabowska Wola, Kozieniec, Marysin, Mokrzec, Rdzów, Rdzuchów, Rdzuchów-Kolonia, Wir i Jamki.

Tabela 18 Udział budynków mieszkalnych znajdujących się w strefie zagrożenia hałasem drogowym

Nazwa obszaru	Liczba budynków mieszkalnych	Budynki mieszkalne w strefie zagrożenia hałasem drogowym	Udział budynków mieszkalnych znajdujących się w strefie zagrożenia hałasem drogowym
Dąbrowa Goszczewicka	69	0	0,0%
Długie, Kacperków, Dłuska Wola	138	30	21,7%
Grabowa	147	73	49,7%
Grabowska Wola	88	0	0,0%
Kozieniec	92	0	0,0%
Łojków	39	6	15,4%
Marysin	54	0	0,0%
Mokrzec	121	0	0,0%
Potworów	292	100	34,2%
Rdzów	161	0	0,0%
Rdzuchów	61	0	0,0%
Rdzuchów-Kolonia	59	0	0,0%
Sady	41	4	9,8%
Wir	135	0	0,0%
Jamki	31	0	0,0%
GMINA	1 528	213	13,9%

Źródło: opracowanie własne

Rysunek 17 Udział budynków mieszkalnych znajdujących się w strefie zagrożenia hałasem drogowym

Źródło: opracowanie własne

Kolejna zmienna, analizowana w sferze środowiskowej, dotyczy jakości powietrza. Jest to jeden z kluczowych wskaźników środowiskowych, przekładających się na ocenę zagrożenia dla zdrowia mieszkańców. Ocenie poddano jakość powietrza w oparciu o średnie roczne stężenie PM_{2,5} (uznanych za najbardziej szkodliwe dla zdrowia) na terenie gminy. Według informacji, zawartej w raporcie Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska pt. „Roczna ocena jakości powietrza w województwie mazowieckim” (z 2023 roku) stężenie PM_{2,5} w całym województwie wahało się między 8 a 20 µg/m³. Zgodnie z raportem, najlepszą jakość powietrza na Mazowszu odnotowano w jego południowo-zachodniej części – co pokrywa się z średnim rocznym stężeniem powietrza w gminie Potworów, która wyniosła 9,5 µg/m³.

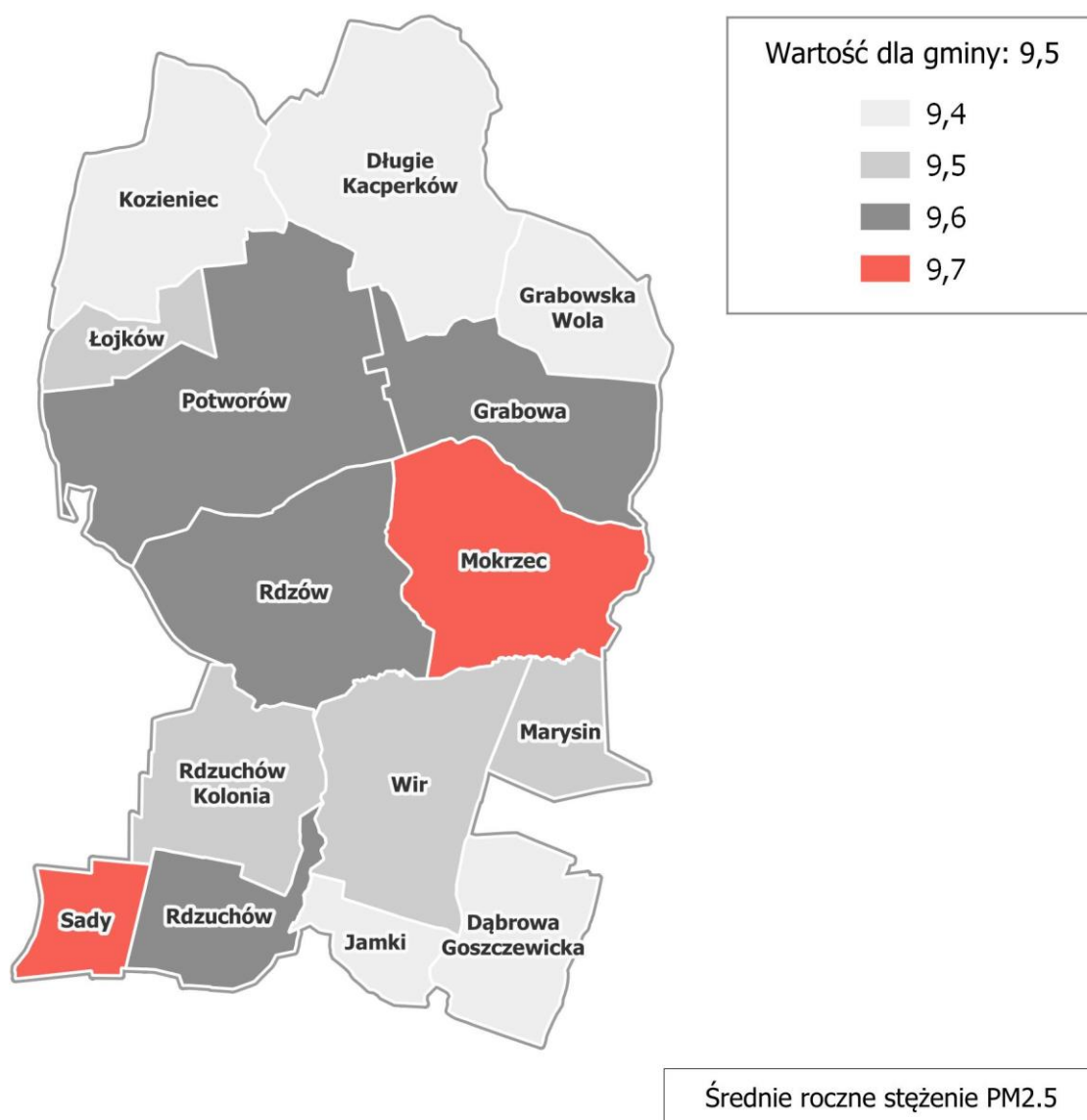
Najwyższe stężenie PM_{2,5} w całej gminie zaobserwowano na terenie takich jednostek porównawczych, jak Sady i Mokrzec (9,7 µg/m³). Wyższe stężenie PM_{2,5} od średniej gminnej odnotowano ponadto w Potworowie, Grabowej, Rdzowie i Rdzuchowie (9,5). Z najlepszej jakości powietrza mogą korzystać mieszkańcy Dąbrowy Goszczewickiej, Długiego-Kacperkowa-Dłuskiej Woli, Grabowej Woli, Kozieńca oraz Jamek (9,4).

Tabela 19 Średnie roczne stężenie PM_{2.5}

Nazwa obszaru	Średnie roczne stężenie PM _{2.5}
Dąbrowa Goszczewicka	9,4
Długie, Kacperków, Dłuska Wola	9,4
Grabowa	9,6
Grabowska Wola	9,4
Kozieniec	9,4
Łojków	9,5
Marysin	9,5
Mokrzec	9,7
Potworów	9,6
Rdzów	9,6
Rdzuchów	9,6
Rdzuchów-Kolonia	9,5
Sady	9,7
Wir	9,5
Jamki	9,4
GMINA	9,5

Źródło: opracowanie własne

Rysunek 18 Średnie roczne stężenie PM2.5

Źródło: opracowanie własne

Ostatnia już analizowana zmienna ze sfery środowiskowej powiązana jest również z jakością powietrza – koncentruje się jednak na źródłach jego zanieczyszczeń, które stanowią kotły na paliwa stałe, wykorzystywane w indywidualnych gospodarstwach domowych. Wprawdzie gmina Potworów realizowała na swoim obszarze Program Priorytetowy „Czyste Powietrze” (do końca 2024 roku złożono 418 wniosków i zrealizowano 114 przedsięwzięć), pomimo to udział gospodarstw domowych ogrzewanych kotłami na paliwo stałe jest wciąż wysoki – wynosi bowiem aż 89,4% wszystkich budynków.

Kryzysową sytuację w tym obszarze zdiagnozowano na terenie trzech jednostek porównawczych: zarówno w Rdzuchowie, Wirze, jak i Jamkach wszystkie punkty w ewidencji źródeł ciepła są ogrzewane kotłami na paliwo stałe. W jedynie pięciu z piętnastu obszarów udział gospodarstw domowych

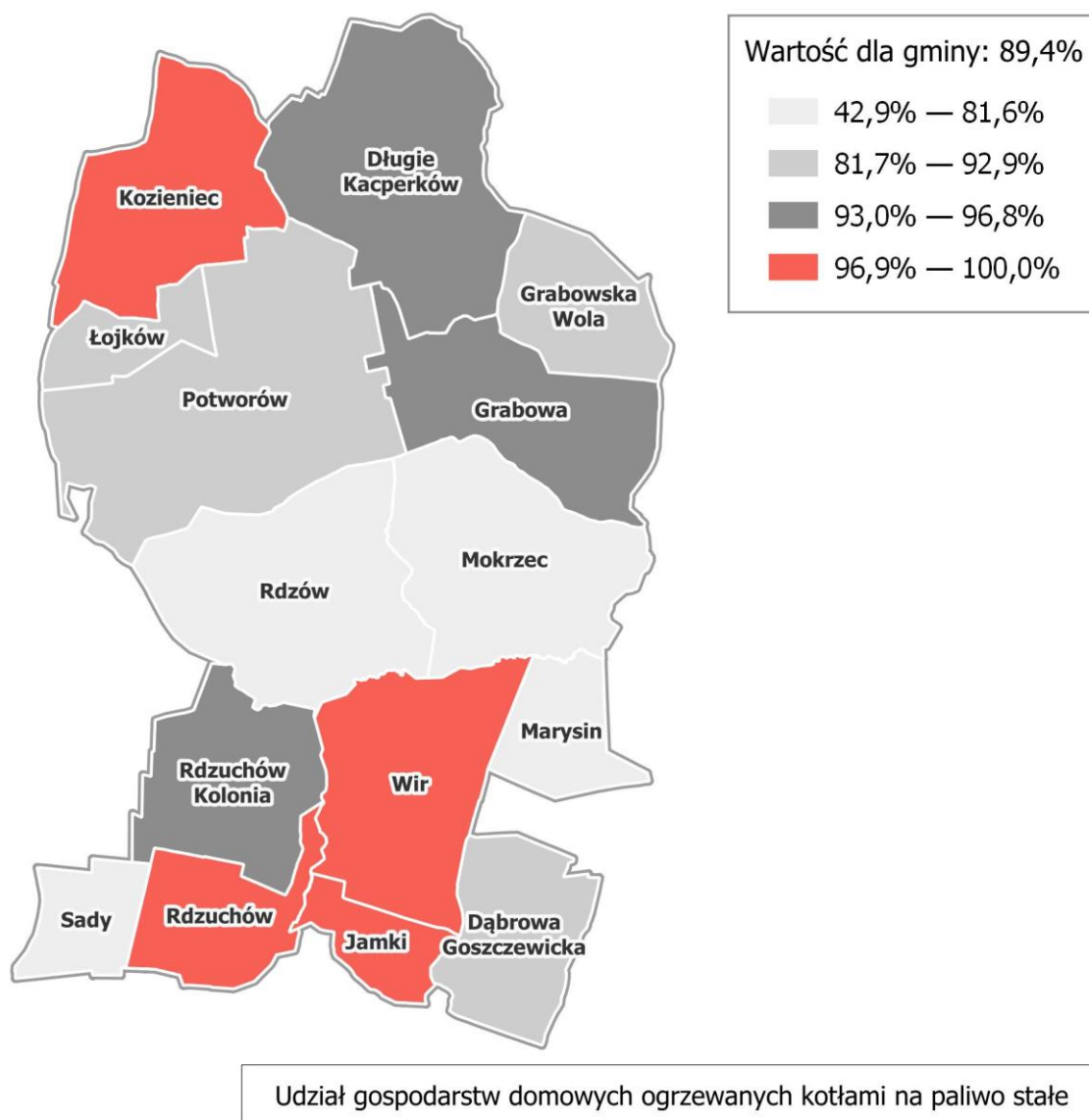
ogrzewanych kotłami na paliwo stałe jest niższy od średniej gminnej – są to takie jednostki porównawcze, jak Grabowska Wola (88,2%), Marysin (68%), Mokrzec (75%), Rdzów (42,9%) oraz Sady (55,6%).

Tabela 20 Udział gospodarstw domowych ogrzewanych kotłami na paliwo stałe

Nazwa obszaru	Ilość punktów w ewidencji źródeł ciepła	Ilość punktów w ewidencji źródeł ciepła ogrzewanych kotłami na paliwo stałe	Udział gospodarstw domowych ogrzewanych kotłami na paliwo stałe
Dąbrowa Goszczewicka	28	26	92,9%
Długie, Kacperków, Dłuska Wola	52	49	94,2%
Grabowa	126	119	94,4%
Grabowska Wola	262	231	88,2%
Kozieniec	100	99	99,0%
Łojków	44	40	90,9%
Marysin	25	17	68,0%
Mokrzec	72	54	75,0%
Potworów	36	33	91,7%
Rdzów	14	6	42,9%
Rdzuchów	68	68	100,0%
Rdzuchów-Kolonia	114	108	94,7%
Sady	45	25	55,6%
Wir	29	29	100,0%
Jamki	28	28	100,0%
GMINA	1043	932	89,4%

Źródło: opracowanie własne

Rysunek 19 Udział gospodarstw domowych ogrzewanych kotłami na paliwo stałe

Źródło: opracowanie własne

Sfera przestrzenno-funkcjonalna

Badanie zmiennych przyporządkowanych do sfery przestrzenno-funkcjonalnej umożliwia porównanie konkretnych zjawisk w jednostkach porównawczych i zdiagnozowanie deficytów na poszczególnych obszarach, takich jak niewystarczające wyposażenie w infrastrukturę techniczną lub społeczną, jej zły stan techniczny, brak dostępu do podstawowych usług (lub ich niska jakość) oraz niedostosowanie rozwiązań urbanistycznych do zmieniającej się funkcji obszaru (w tym niedostosowanie infrastruktury do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami). W badanym obszarze zbadano poziom dostępności komunikacyjnej, potencjalny niedobór terenów rekreacyjnych, udział powierzchni biologicznie czynnej oraz dostępność punktów usług publicznych. Umożliwiło to identyfikację obszarów objętych kryzysem w omawianej sferze.

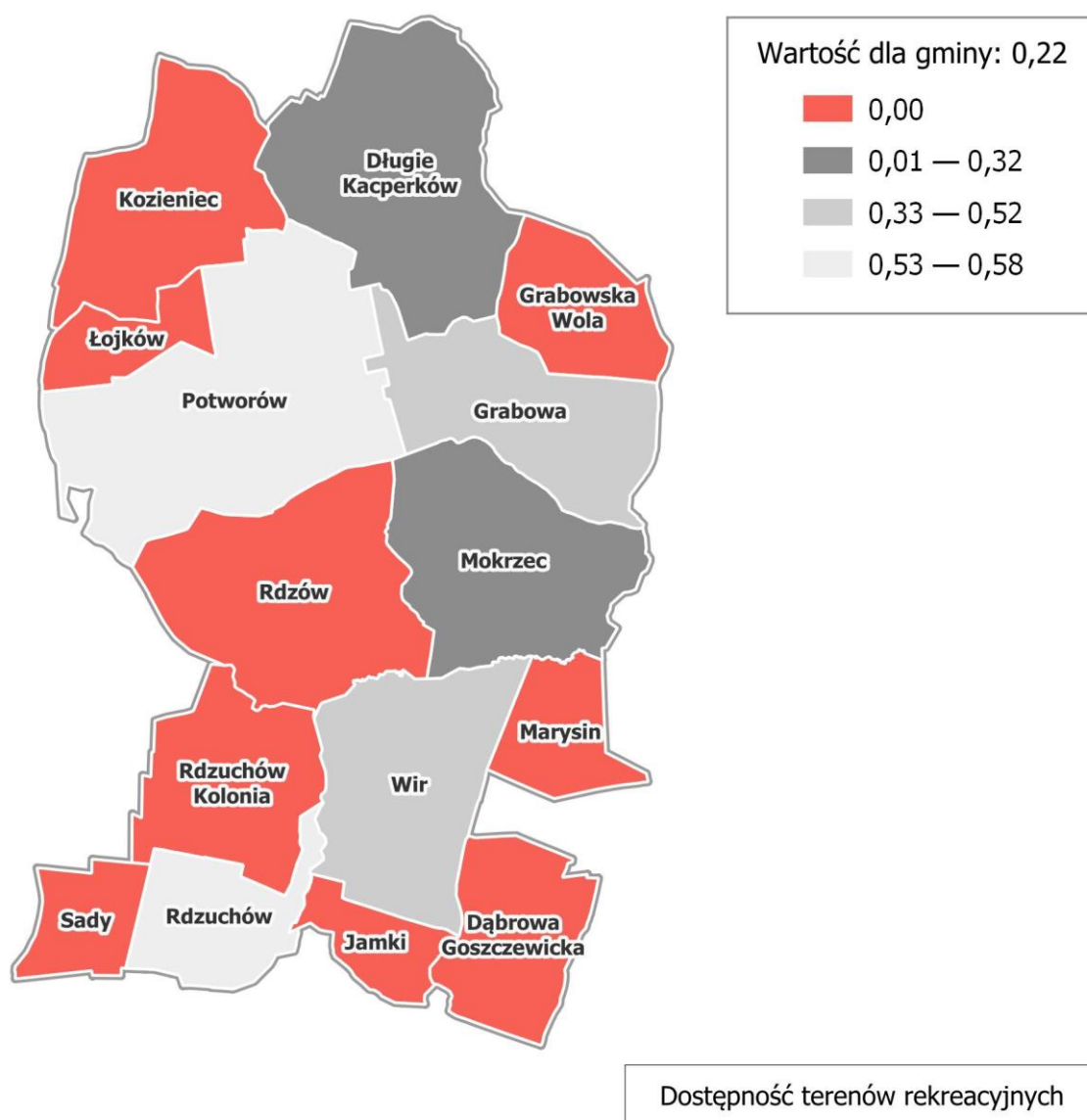
Pierwsza analizowana zmienna dotyczy skali dostępności terenów rekreacyjnych (takich jak, między innymi: boiska sportowe, korty tenisowe, place zabaw itp.) na terenie jednostek porównawczych. Informacje, pozyskane z Bazy Danych Obiektów Topograficznych wskazują, że na terenie gminy Potworów znajduje się łącznie 16 zidentyfikowanych terenów rekreacyjnych. Pięć z nich zlokalizowanych jest w siedzibie gminy – czyli Potworowie, po trzy znajdują się w Grabowej i Wirze. Jednak aż 9 analizowanych jednostek porównawczych nie ma dostępu do terenów rekreacyjnych – to właśnie tam zdiagnozowano sytuację kryzysową w omawianym obszarze. Zerowa wartość wskaźnika dotyczy takich miejscowości, jak Dąbrowa Goszczewicka, Grabowska Wola, Kozieniec, Łojków, Marysin, Rdzów, Rdzuchów-Kolonia, Sady, Jamki.

Tabela 21 Dostępność terenów rekreacyjnych

Nazwa obszaru	Liczba terenów rekreacyjnych	Dostępność terenów rekreacyjnych
Dąbrowa Goszczewicka	0	0,00
Długie, Kacperków, Dłuska Wola	2	0,21
Grabowa	3	0,48
Grabowska Wola	0	0,00
Kozieniec	0	0,00
Łojków	0	0,00
Marysin	0	0,00
Mokrzec	1	0,13
Potworów	5	0,57
Rdzów	0	0,00
Rdzuchów	2	0,58
Rdzuchów-Kolonia	0	0,00
Sady	0	0,00
Wir	3	0,43
Jamki	0	0,00
GMINA	16	0,22

Źródło: opracowanie własne

Rysunek 20 Dostępność terenów rekreacyjnych

Źródło: opracowanie własne

Zmienna dotycząca dostępności komunikacyjnej pozwala ustalić stopień łatwości, z jakim można się dostać z miejsca na miejsce za pomocą sieci infrastruktury i usług transportowych. Wskaźnik ten jest szczególnie istotny w obszarach o charakterze wiejskim, w których dostępność do usług komunikacji zbiorowej jest zdecydowanie bardziej ograniczona niż w większych skupiskach miejskich. W celu analizy przeliczono stosunek liczby przystanków komunikacji zbiorowej w danym obszarze do liczby przystanków w całej gminie. Dostęp do transportu zbiorowego ma niebagatelny wpływ na funkcjonowanie dzieci, młodzieży oraz seniorów – czyli mieszkańców nieposiadających własnego prywatnego środka transportu. Niska dostępność do infrastruktury oraz słabe skomunikowanie może wpływać na wykluczenie transportowe mieszkańców. Na terenie gminy Potworów znajduje się łącznie 37 przystanków, wskaźnik dostępności komunikacyjnej wynosi zatem 6,3%. Najmniej korzystną sytuację

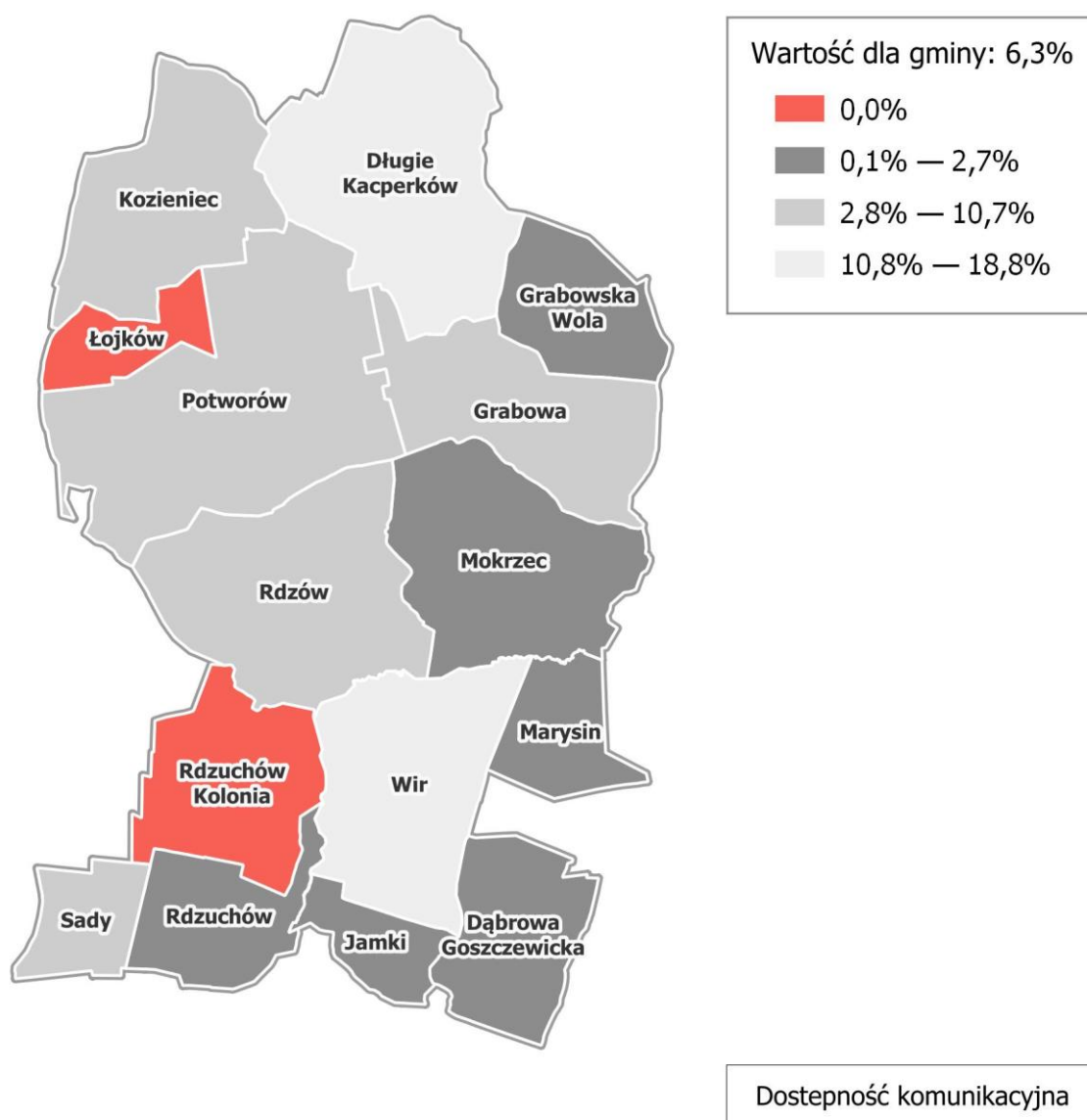
stwierdzono w mało zaludnionych obszarach porównawczych Łojków (99 mieszkańców) i Rdzuchów-Kolonia (100 mieszkańców), na terenie których nie znajduje się ani jeden przystanek. Największą dostępnością komunikacyjną charakteryzuje się jednostka porównawcza Długie-Kacperków-Dłuska Wola, na terenie której mieszkańcy mają dostęp do siedmiu przystanków. Wpływ na ten fakt ma zapewne Droga Krajowa DK48 przebiegająca przez ten obszar porównawczy i stanowiąca istotny ciąg komunikacyjno-transportowy na mapie gminy.

Tabela 22 Dostępność komunikacyjna

Nazwa obszaru	Liczba przystanków	Dostępność komunikacyjna
Dąbrowa Goszczewicka	1	2,7%
Długie, Kacperków, Dłuska Wola	7	18,8%
Grabowa	4	10,7%
Grabowska Wola	1	2,7%
Kozieniec	2	5,4%
Łojków	0	0,0%
Marysin	1	2,7%
Mokrzec	1	2,7%
Potworów	4	10,7%
Rdzów	3	8,0%
Rdzuchów	1	2,7%
Rdzuchów-Kolonia	0	0,0%
Sady	4	10,7%
Wir	5	13,4%
Jamki	1	2,7%
GMINA	37	6,3%

Źródło: opracowanie własne

Rysunek 21 Dostępność komunikacyjna

Źródło: opracowanie własne

Powierzchnią biologicznie czynną określamy przestrzeń niezabudowaną, pokrytą roślinnością. Wysoki udział tych terenów odgrywa ważną rolę zarówno w kwestii jakości życia mieszkańców jak i atrakcyjności gminy pod względem osiedleńczym i rekreacyjno-wypoczynkowym. Ponadto ma korzystny wpływ na stan środowiska naturalnego i jakość powietrza w gminie.

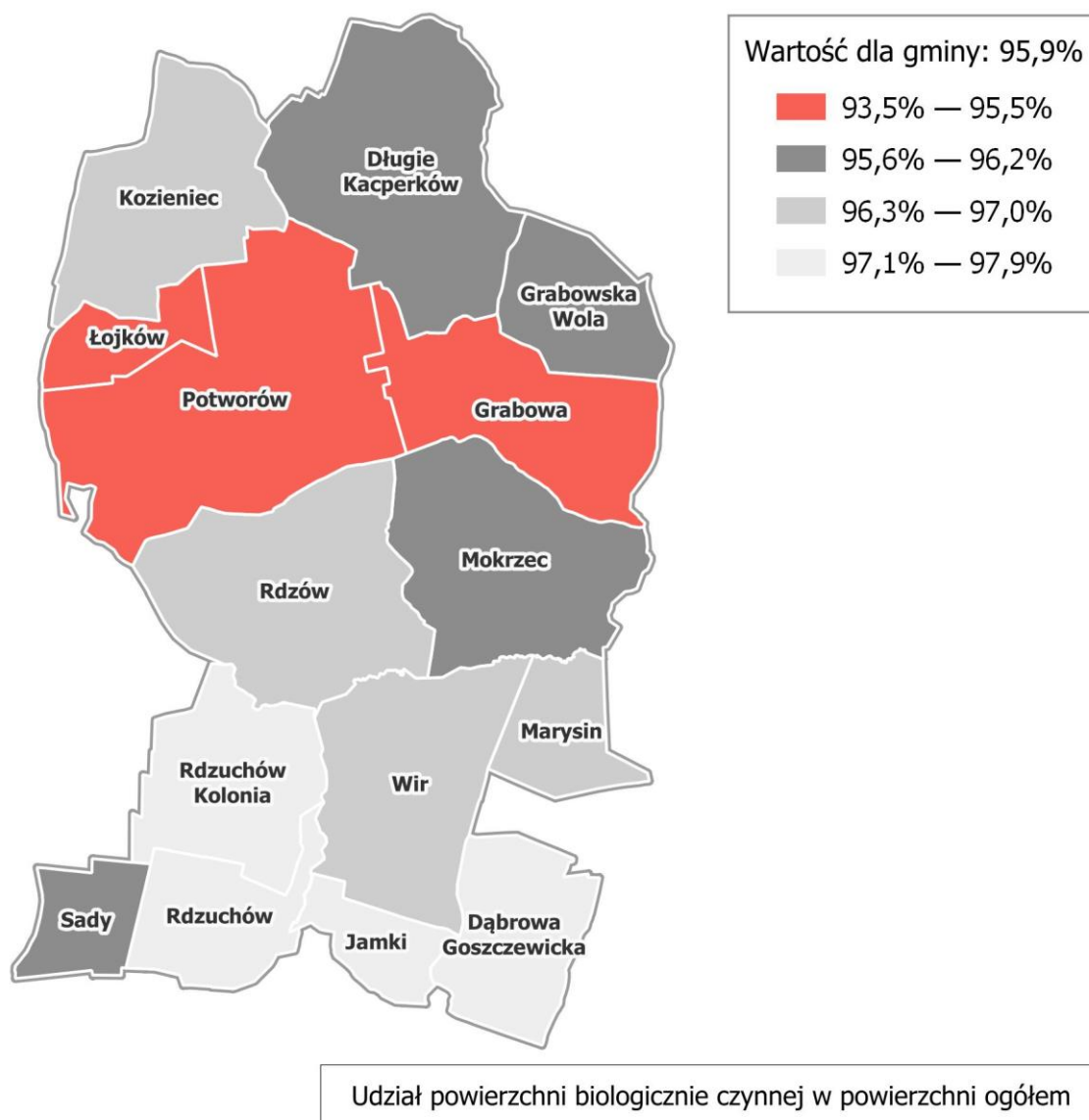
Wskaźnik udziału powierzchni biologicznie czynnej w powierzchni ogółem w przeliczeniu na całą gminę wynosi 95,9%. Najkorzystniejszą sytuację odnotowano w takich jednostkach porównawczych, jak Dąbrowa Goszczewicka (97,9%), Rdzuchów (97,4%), Rdzuchów-Kolonia (97,5%) oraz Jamki (97,5%). Niższy od średniej gminnej wskaźnik udziału powierzchni biologicznie czynnej w powierzchni ogółem zidentyfikowano w Grabowej (94,9%), Łojkowie (94,8%) oraz Potworowie (93,5%), w którym badany wskaźnik jest zdecydowanie najniższy.

Tabela 23 Udział powierzchni biologicznie czynnej w powierzchni ogółem

Nazwa obszaru	Powierzchnia	Powierzchnia biologicznie czynna	Udział powierzchni biologicznie czynnej w powierzchni ogółem
Dąbrowa Goszczewicka	4 161 527	4 072 858	97,9%
Długie, Kacperków, Dłuska Wola	9 537 633	9 152 308	96,0%
Grabowa	6 304 554	5 980 800	94,9%
Grabowska Wola	3 501 796	3 349 592	95,7%
Kozieniec	6 551 450	6 314 763	96,4%
Łojków	1 946 837	1 845 717	94,8%
Marysin	2 496 101	2 404 858	96,3%
Mokrzec	7553822,451	7 221 096	95,6%
Potworów	12 321 397	11 523 055	93,5%
Rdzów	8 512 880	8 198 171	96,3%
Rdzuchów	3 437 603	3 348 690	97,4%
Rdzuchów-Kolonia	5 179 564	5 048 714	97,5%
Sady	2040662,888	1 950 679	95,6%
Wir	7 019 102	6 788 869	96,7%
Jamki	1 805 544	1 759 778	97,5%
GMINA	82 370 472	78 959 949	95,9%

Źródło: opracowanie własne

Rysunek 22 Udział powierzchni biologicznie czynnej w powierzchni ogółem

Źródło: opracowanie własne

W analizowanym obszarze zbadano dostępność punktów usług publicznych dla mieszkańców gminy i poszczególnych jednostek porównawczych. Do usług publicznych zaliczamy takie instytucje, jak – między innymi – domy kultury, biblioteki, świetlice oraz placówki administracji i służby zdrowia. Analizowany wskaźnik dostępności punktów usług publicznych na terenie gminy Potworów przedstawia stosunek liczby tych instytucji do liczby mieszkańców. W przypadku tej zmiennej mamy do czynienia ze stymulantą. Co oznacza, że im niższy wynik wskaźnika, tym gorsza sytuacja występuje w konkretnym obszarze porównawczym.

Na terenie gminy Potworów znajduje się łącznie 17 punktów usług publicznych. Oznacza to, że wskaźnik dla całej gminy wynosi 4,3. Najkorzystniejszą sytuację zaobserwowano na terenie takich obszarów, jak Dąbrowa Goszczewicka (8,5) oraz Rdzuchów (8,1). Zjawiskiem o charakterze kryzysowym objęte są te

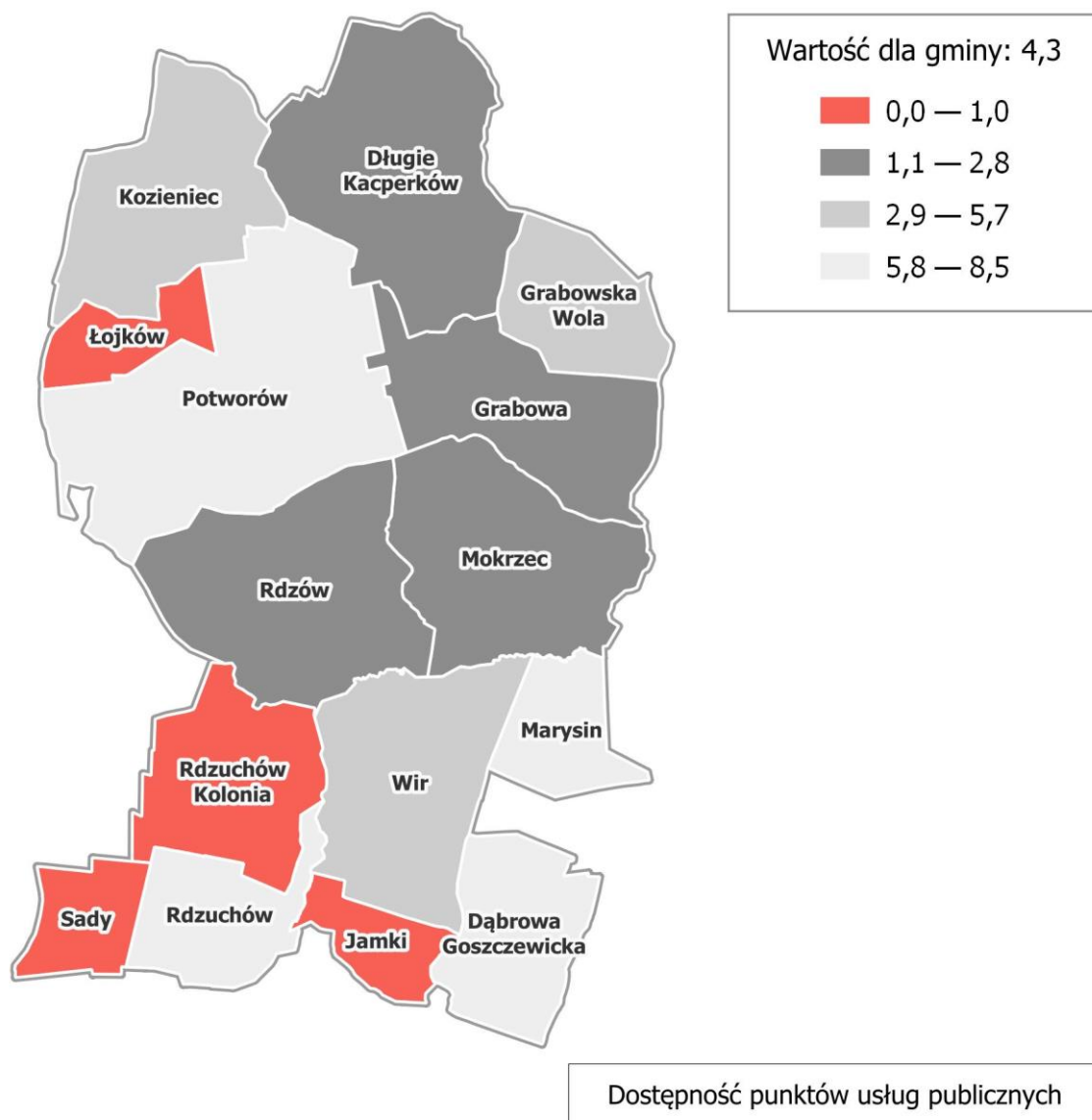
jednostki porównawcze, w których nie istnieje żaden punkt usługowy, zatem wskaźnik wynosi w tym przypadku zero. Dotyczy to trzech południowych obszarów na terenie gminy (Sadów, Jamek i Rdzuchowa-Kolonii) oraz Łojkowa.

Tabela 24 Dostępność punktów usług publicznych

Nazwa obszaru	Liczba punktów usług publicznych	Dostępność punktów usług publicznych
Dąbrowa Goszczewicka	1	8,5
Długie, Kacperków, Dłuska Wola	2	2,6
Grabowa	1	2,5
Grabowska Wola	1	4,4
Kozieniec	1	3,8
Łojków	0	0,0
Marysin	1	6,0
Mokrzec	1	2,8
Potworów	4	7,7
Rdzów	1	2,1
Rdzuchów	2	8,1
Rdzuchów-Kolonia	0	0,0
Sady	0	0,0
Wir	2	5,4
Jamki	0	0,0
GMINA	17	4,3

Źródło: opracowanie własne

Rysunek 23 Dostępność usług publicznych

Źródło: opracowanie własne

Sfera techniczna

Wskaźniki obejmujące sferę techniczną umożliwiają ocenę degradacji stanu technicznego obiektów budowlanych oraz poziomu dysfunkcji rozwiązań technicznych, umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych. Przeprowadzona analiza dotyczy zarówno stanu termomodernizacji, dostępności obiektów, jak również potrzeb wynikających z obecności zabytków. Wymienione zagadnienia nie tylko determinują poziom życia mieszkańców, mają również wpływ na wizerunek całego obszaru i jego postrzeganie – zarówno przez społeczność lokalną, jak i przyjezdnych.

Pierwszy z analizowanych wskaźników określa zagęszczenie obiektów zabytkowych oraz pomników przyrody na km² w poszczególnych obszarach porównawczych. Występowanie obiektów zabytkowych

i pomników przyrody stanowi niewątpliwy potencjał obszaru, ich obecność wiąże się jednak z obowiązkiem ponoszenia sporych nakładów finansowych, związanych z ich regularnym utrzymaniem i konserwacją.

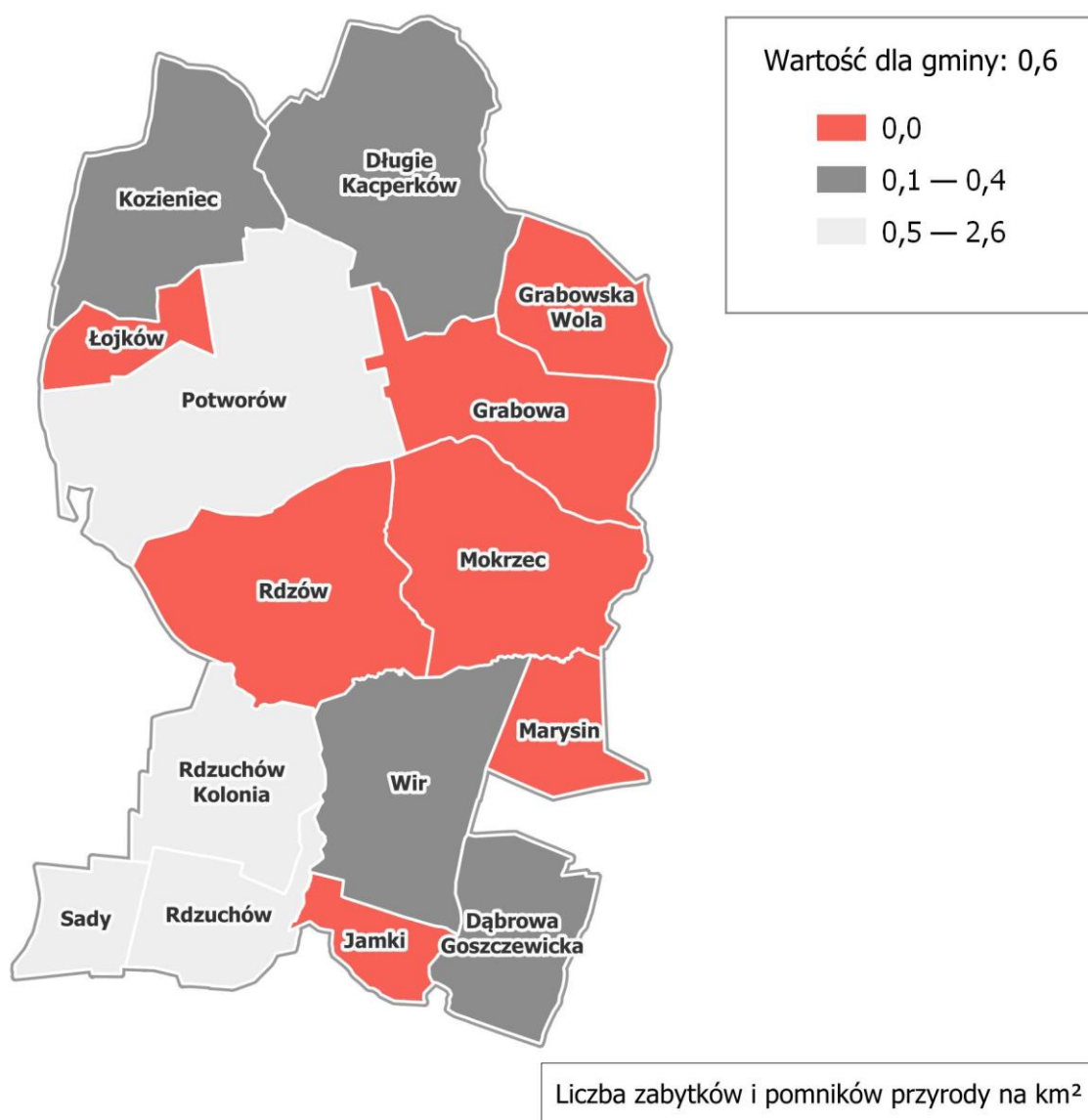
Zgodnie z informacjami, pozyskanymi z Urzędu Gminy Potworów, jak i danymi geoprzestrzennymi Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska na terenie gminy znajduje się łącznie 38 zabytków oraz 14 pomników przyrody. Ponad połowa ze wszystkich zabytków (22) i zdecydowana większość pomników przyrody (10) znajduje się na terenie jednostki porównawczej Potworów – jest to dowód rangi i znaczenia siedziby gminy nie tylko w jej codziennym funkcjonowaniu, ale i budowaniu odpowiedniego wizerunku. Wskaźnik określający liczbę zabytków i pomników przyrody na km² wynosi na terenie jednostki porównawczej Potworów (2,6) i jest najwyższy spośród wszystkich obszarów, przewyższając ponadto wyraźnie wartość przypisaną całej gminie (0,6).

Niekorzystna sytuacja, wykazująca deficyt zabytków i pomników przyrody, występuje na terenie Grabowej, Grabowskiej Woli, Łojkowa, Marysina, Mokrzca, Rdzowa oraz Jamek – w tych obszarach porównawczych nie znajduje się żaden zabytek ani pomnik przyrody.

Tabela 25 Liczba zabytków i pomników przyrody na km²

Nazwa obszaru	Liczba zabytków	Liczba pomników przyrody	Liczba zabytków i pomników przyrody na km ²
Dąbrowa Goszczewicka	1	0	0,2
Długie, Kacperków, Dłuska Wola	4	0	0,4
Grabowa	0	0	0,0
Grabowska Wola	0	0	0,0
Kozieniec	1	0	0,2
Łojków	0	0	0,0
Marysin	0	0	0,0
Mokrzec	0	0	0,0
Potworów	22	10	2,6
Rdzów	0	0	0,0
Rdzuchów	3	0	0,9
Rdzuchów-Kolonia	3	4	1,4
Sady	1	0	0,5
Wir	3	0	0,4
Jamki	0	0	0,0
GMINA	38	14	0,6

Źródło: opracowanie własne

Rysunek 25 Liczba zabytków i pomników przyrody na km²

Źródło: opracowanie własne

Następna poddana analizie zmienna dotyczy bezpośrednio efektywności funkcjonujących rozwiązań w odniesieniu do występujących w gminie obiektów użyteczności publicznej. Dokonano identyfikacji liczby obiektów użyteczności publicznej wymagających działań z zakresu termomodernizacji, zapewniających nie tylko energooszczędność opisywanych obiektów, ale i wpływających korzystnie na środowisko.

Dzięki danym pozyskanym z Urzędu Gminy Potworów zidentyfikowano obszary porównawcze, w których wszystkie obiekty użyteczności publicznej wymagają termomodernizacji. Zjawisko to występuje na obszarze Grabowej, Kozieńca, Mokrzca i Rdzowa – gdzie jedyny występujący obiekt użyteczności publicznej wymaga termomodernizacji, zatem wskaźnik dotyczący udziału obiektów publicznych wymagających termomodernizacji wynosi 100%. Na terenie całej gminy znajduje się

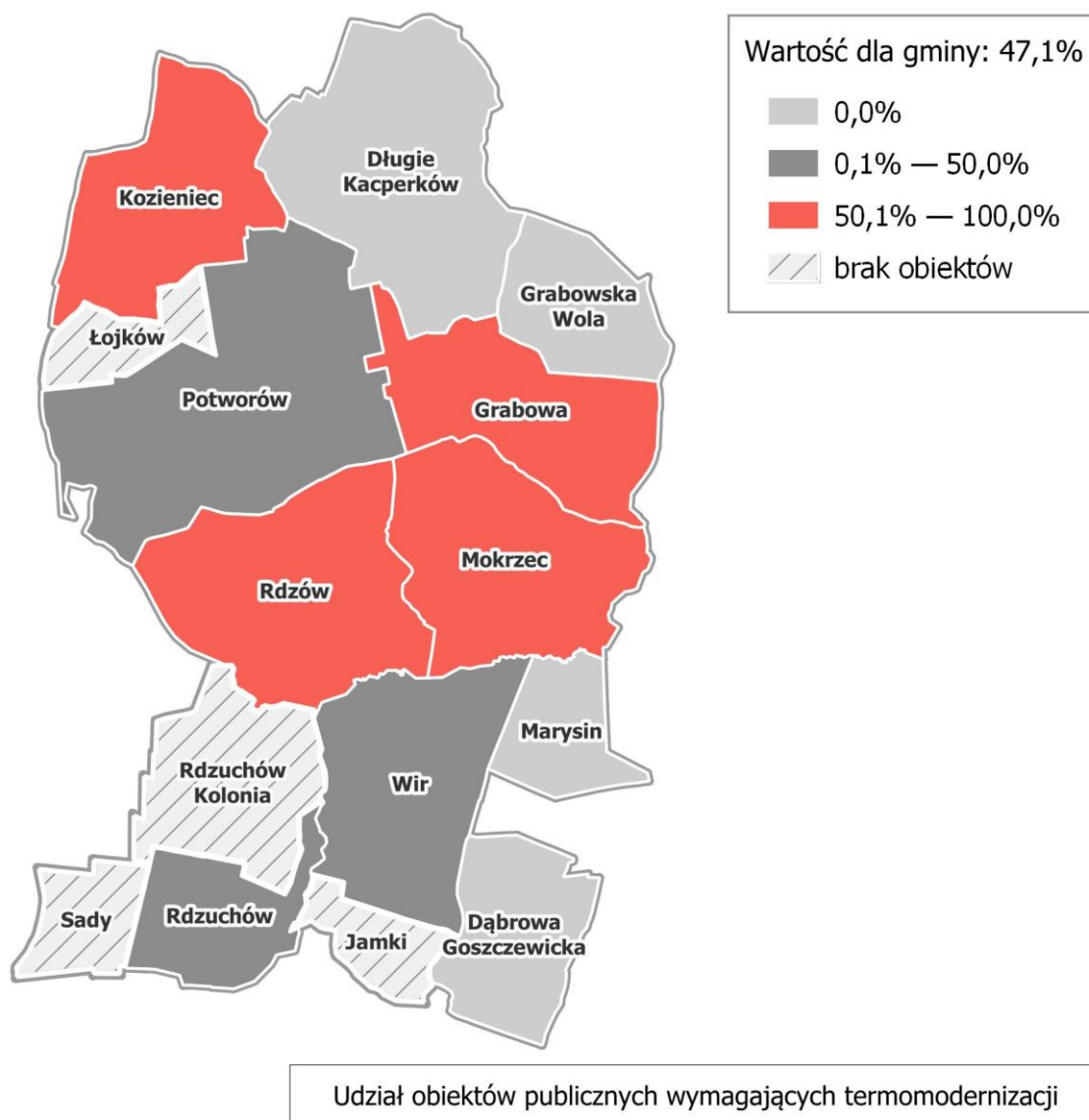
łącznie 17 obiektów użyteczności publicznej, z czego prawie połowa (8) wymaga inwestycji w zakresie termomodernizacji (udział tych obiektów w ujęciu procentowym wynosi 47,1%).

Tabela 26 Udział obiektów publicznych wymagających termomodernizacji

Nazwa obszaru	Liczba obiektów użyteczności publicznej	Liczba obiektów użyteczności publicznej wymagających termomodernizacji	Udział obiektów publicznych wymagających termomodernizacji
Dąbrowa Goszczewicka	1	0	0,0%
Długie, Kacperków, Dłuska Wola	2	0	0,0%
Grabowa	1	1	100,0%
Grabowska Wola	1	0	0,0%
Kozieniec	1	1	100,0%
Łojków	0	0	0%
Marysin	1	0	0,0%
Mokrzec	1	1	100,0%
Potworów	4	2	50,0%
Rdzów	1	1	100,0%
Rdzuchów	2	1	50,0%
Rdzuchów-Kolonia	0	0	0%
Sady	0	0	0%
Wir	2	1	50,0%
Jamki	0	0	0%
GMINA	17	8	47,1%

Źródło: opracowanie własne

Rysunek 26 Udział obiektów publicznych wymagających termomodernizacji

Źródło: opracowanie własne

Ostatnia badana zmienna obrazuje stan dostępności obiektów publicznych. Ze względu na ich charakter, obiekty te powinny być dostępne dla wszystkich mieszkańców – w tym dla osób z niepełnosprawnościami ruchowymi lub innymi potrzebami. Deficyty w tym zakresie wskazują na stan kryzysowy w sferze technicznej, generujący zjawisko wykluczenia społecznego osób starszych, schorowanych, czy też osób z niepełnosprawnościami.

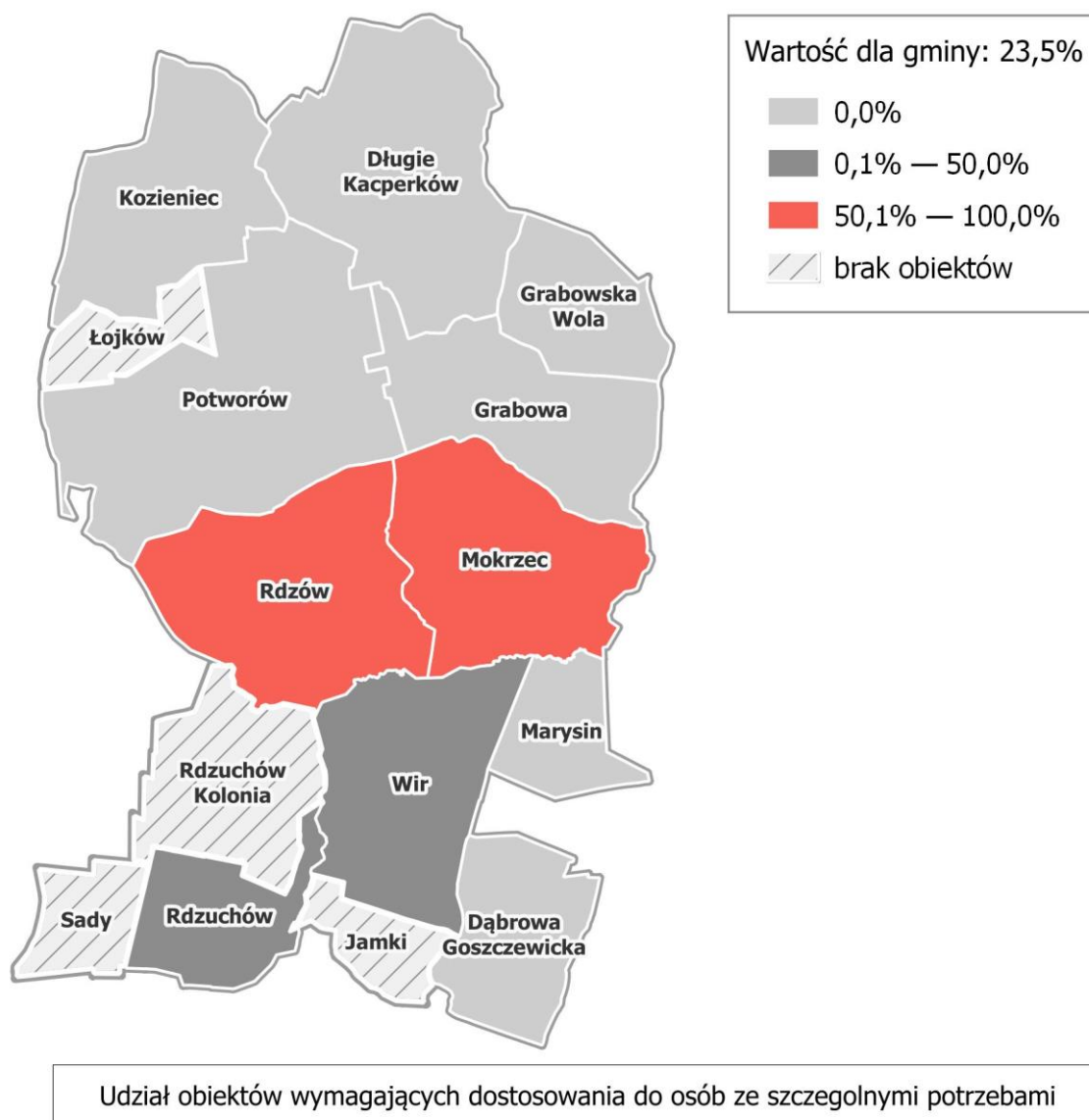
Na terenie gminy Potworów ze wszystkich 17 obiektów użyteczności publicznej 13 dostosowanych jest do osób ze szczególnymi potrzebami – udział obiektów wymagających dostosowania wynosi więc 23,5%. W gminie Potworów zidentyfikowano dwa obszary, w których udział obiektów wymagających dostosowania do osób ze szczególnymi potrzebami wynosi 100% - jest to Rdzów i Mokrzec.

Tabela 27 Udział obiektów użyteczności publicznej wymagających dostosowania do osób ze szczególnymi potrzebami

Nazwa obszaru	Liczba obiektów użyteczności publicznej	Liczba obiektów użyteczności publicznej dostosowanych do osób ze szczególnymi potrzebami	Udział obiektów użyteczności publicznej wymagających dostosowania do osób ze szczególnymi potrzebami
Dąbrowa Goszczewicka	1	1	0,0%
Długie, Kacperków, Dłuska Wola	2	2	0,0%
Grabowa	1	1	0,0%
Grabowska Wola	1	1	0,0%
Kozieniec	1	1	0,0%
Łojków	0	0	0,0%
Marysin	1	1	0,0%
Mokrzec	1	0	100,0%
Potworów	4	4	0,0%
Rdzów	1	0	100,0%
Rdzuchów	2	1	50,0%
Rdzuchów-Kolonia	0	0	0,0%
Sady	0	0	0,0%
Wir	2	1	50,0%
Jamki	0	0	0,0%
GMINA	17	13	23,5%

Źródło: opracowanie własne

Rysunek 27 Udział obiektów użyteczności publicznej wymagających dostosowania do osób ze szczególnymi potrzebami

Źródło: opracowanie własne

Podsumowanie analizy

Przeprowadzona analiza czynników problemowych miała na celu identyfikację obszaru zdegradowanego, co pozwoliło na wyznaczenie obszaru rewitalizacji. Metodyka wyznaczenia (delimitacji) obszaru zdegradowanego obejmowała następujące etapy:

- I. Podział obszaru gminy na jednostki porównawcze (zachowano granicę sołectw).
- II. Wybór kryteriów (zmiennych) delimitacji;
- III. Przeprowadzenie szczegółowej analizy wskaźnikowej w zakresie problemów społecznych w wyodrębnionych obszarach (badanie ilościowe). W jej wyniku zweryfikowano sytuację obszarów problemowych (metoda: analiza danych zastanych pozyskanych ze źródeł), normalizacja (standaryzacja) danych zastanych;

- IV. Wyodrębnienie obszarów porównawczych, które cechują się najwyższym stopniem zdegradowania w wymiarze społecznym i pozaspołecznym;
- V. Weryfikacja sytuacji problemowej w gminie, wyodrębnienie obszaru o szczególnym nasileniu problemów społecznych, uwzględniającego ustawowe wskaźniki obligatoryjne dotyczące powierzchni (**maksymalnie 20% powierzchni gminy**) oraz ludności (**maksymalnie 30% wszystkich mieszkańców gminy**).

Wynik analizy sfery społecznej, która w decydujący sposób wpływa na konieczność podjęcia działań rewitalizacyjnych, zobrazowany został wskaźnikiem syntetycznym. Wysoki wynik tego wskaźnika, który przekracza średnią wartość dla całej gminy, wskazuje na najwyższe natężenie negatywnych zjawisk społecznych.

Poszczególne etapy wyznaczania wskaźnika syntetycznego:

- Normalizacja poszczególnych zjawisk kryzysowych – czynność ta polega na odjęciu od zmiennych ich średnich arytmetycznych, a następnie podzieleniu otrzymanej różnicy przez odchylenie standardowe;
- Określenie charakteru wskaźnika (czy dany wskaźnik jest stymulantą czy destymulantą) oraz przekształcenie wartości wskaźników cząstkowych;
- Wyznaczenie jednej wartości wskaźnika syntetycznego będącego sumą wszystkich wskaźników cząstkowych wykorzystanych do określenia negatywnych zjawisk społecznych.

Poniżej zaprezentowano zbiorczo wartości analizowanych wskaźników w sferze społecznej oraz ich wartości zestandaryzowane, na podstawie których obliczono wartość syntetycznego wskaźnika degradacji dla poszczególnych jednostek.

Tabela 28 Podsumowanie analizy obszarów - sfera społeczna – wartości wskaźników

Nazwa obszaru	Przyrost naturalny na 1000 mieszkańców	Saldo migracji na 1000 mieszkańców	Obciążenie demograficzne	Liczba osób bezrobotnych na 1000 mieszkańców	Udział bezrobotnych w liczbie osób w wieku produkcyjnym	Liczba klientów ośrodków pomocy społecznej ogółem na 1000 mieszkańców	Liczba ofiar przemocy na 1000 mieszkańców	Liczba dzieci w szkołach otrzymujących pomoc w postaci dożywiania na 1000 mieszkańców	Liczba osób pobierających świadczenia ze względu na niepełnosprawność na 1000 mieszkańców	Ogólna liczba przestępstw na 1000 mieszkańców	Liczba organizacji pozarządowych na 1000 mieszkańców	Liczba osób zapisanych do biblioteki na 1000 mieszkańców
Dąbrowa Goszczewicka	-42,74	51,28	44,4%	68,38	9,9%	85,47	0,00	42,74	51,28	8,55	0,00	102,56
Długie, Kacperków, Dłuska Wola	0,00	13,19	65,5%	7,92	1,3%	50,13	5,28	5,28	10,55	2,64	0,00	100,26
Grabowa	7,43	19,80	66,9%	66,83	11,2%	22,28	0,00	0,00	0,00	12,38	4,95	113,86
Grabowska Wola	0,00	4,44	58,5%	31,11	4,9%	31,11	0,00	0,00	8,89	13,33	0,00	102,22
Kozieniec	15,27	30,53	51,4%	38,17	5,8%	26,72	7,63	0,00	7,63	0,00	7,63	34,35
Łojków	-20,20	10,10	73,7%	50,51	8,8%	40,40	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	151,52
Marysin	6,02	6,02	62,7%	60,24	9,8%	66,27	0,00	36,14	0,00	12,05	0,00	96,39
Mokrzec	0,00	30,90	60,4%	39,33	6,3%	75,84	2,81	0,00	0,00	5,62	2,81	95,51
Potworów	-3,29	15,33	60,2%	41,62	6,7%	70,10	2,19	10,95	3,29	18,62	4,38	86,53
Rdzów	-4,24	12,71	62,2%	78,39	12,7%	59,32	2,12	10,59	23,31	4,24	0,00	95,34
Rdzuchów	8,13	8,13	59,7%	154,47	24,7%	56,91	0,00	16,26	8,13	16,26	16,26	81,30
Rdzuchów-Kolonia	0,00	80,00	66,7%	80,00	13,3%	10,00	0,00	0,00	0,00	20,00	10,00	130,00
Sady	-7,09	14,18	64,0%	99,29	16,3%	106,38	0,00	49,65	49,65	0,00	0,00	106,38
Wir	8,13	62,33	56,4%	100,27	15,7%	108,40	0,00	16,26	0,00	10,84	5,42	75,88
Jamki	-31,25	0,00	68,4%	31,25	5,3%	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	62,50
GMINA	-0,5	22,8	60,7%	57,2	9,2%	25,5	1,9	10,3	8,66	9,9	3,4	92,6

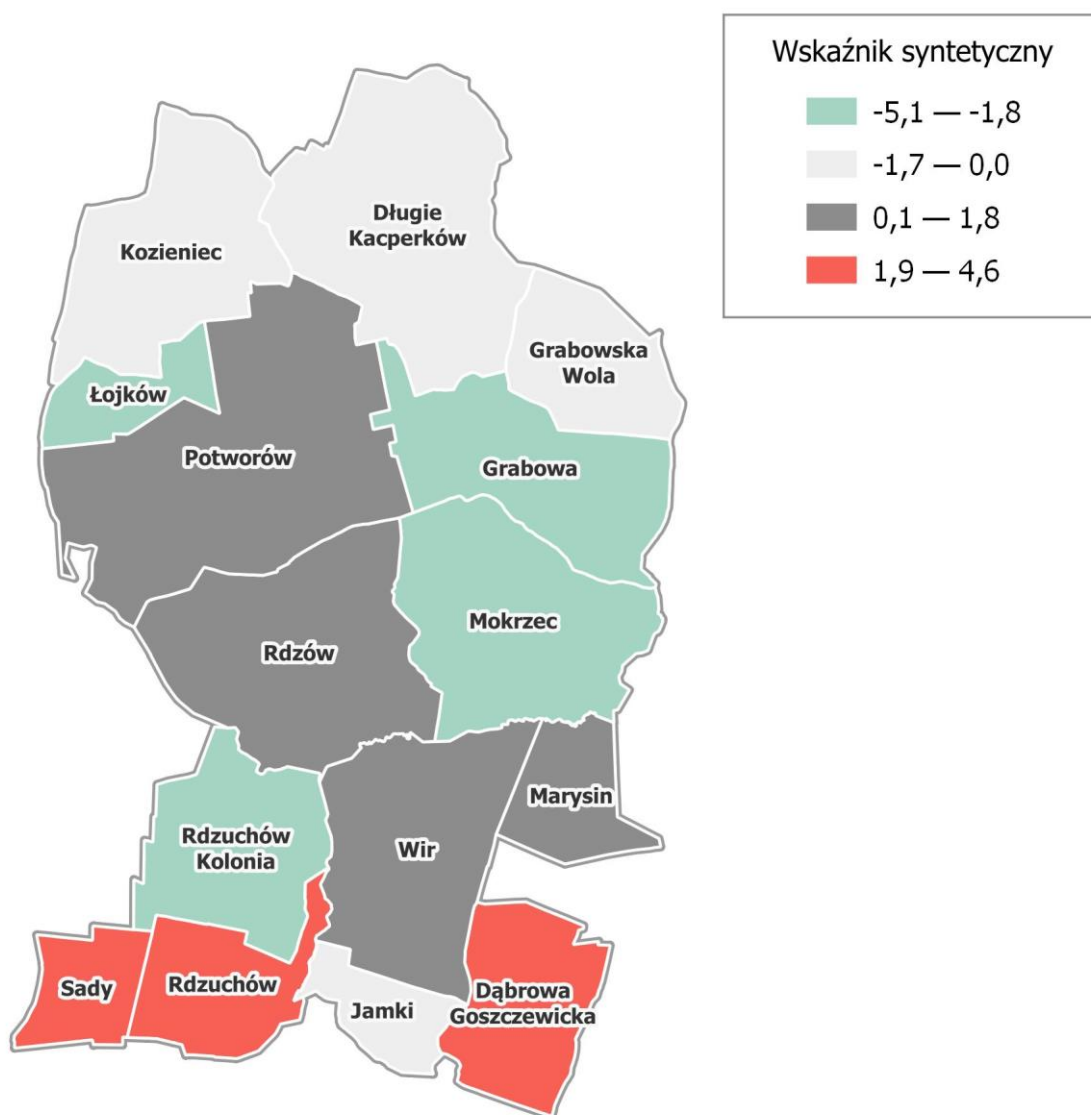
Tabela 29 Podsumowanie analizy obszarów - sfera społeczna – wartości zestandaryzowane

Jednostka	Przyrost naturalny na 1000 mieszkańców	Saldo migracji na 1000 mieszkańców	Obciążenie demograficzne	Liczba osób bezrobotnych na 1000 mieszkańców	Udział bezrobotnych w liczbie osób w wieku produkcyjnym	Liczba klientów ośrodków pomocy społecznej ogółem na 1000 mieszkańców	Liczba ofiar przemocy na 1000 mieszkańców	Liczba dzieci w szkołach otrzymujących pomoc w postaci dożywiania na 1000 mieszkańców	Liczba udzielonych świadczeń ze względu na niepełnosprawność na 1000 mieszkańców	Ogólna liczba przestępstw na 1000 mieszkańców	Liczba organizacji pozarządowych na 1000 mieszkańców	Liczba osób zapisanych do biblioteki na 1000 mieszkańców	WSKAŹNIK SYNTETYCZNY
Dąbrowa Goszczewicka	117	2,44	-1,17	-2,38	0,14	-0,05	0,96	-0,57	1,78	1,83	0,03	0,71	3,5
Długie, Kacperków, Dłuska Wola	379	-0,27	0,46	0,58	-1,52	-1,52	-0,12	1,69	-0,43	1,19	-0,80	0,71	-0,2
Grabowa	404	-0,74	0,18	0,78	0,10	0,17	-0,97	-0,57	-0,74	-0,72	0,58	-0,31	-2,9
Grabowska Wola	225	-0,27	0,84	-0,41	-0,88	-0,90	-0,70	-0,57	-0,74	0,89	0,71	0,71	-1,6
Kozieniec	262	-1,24	-0,28	-1,40	-0,69	-0,75	-0,83	2,69	-0,74	1,64	-1,17	-0,87	-1,4
Łojków	99	1,01	0,59	1,72	-0,35	-0,24	-0,41	-0,57	-0,74	-0,72	-1,17	0,71	-2,2
Marysin	166	-0,65	0,77	0,19	-0,08	-0,06	0,38	-0,57	1,39	-0,72	0,53	0,71	1,8
Mokrzec	356	-0,27	-0,30	-0,15	-0,66	-0,66	0,67	0,63	-0,74	-0,72	-0,38	0,13	-2,4
Potworów	913	-0,06	0,37	-0,17	-0,59	-0,60	0,49	0,37	-0,09	-0,09	1,46	-0,20	1,2
Rdzów	472	0,00	0,48	0,11	0,42	0,44	0,16	0,34	-0,11	-0,72	-0,57	0,71	1,3
Rdzuchów	123	-0,79	0,68	-0,23	2,51	2,49	0,09	-0,57	0,22	1,01	1,13	-2,65	4,4
Rdzuchów-Kolonia	100	-0,27	-2,41	0,74	0,46	0,54	-1,35	-0,57	-0,74	-0,72	1,65	-1,36	-5,3
Sady	141	0,18	0,42	0,36	0,99	1,05	1,60	-0,57	2,19	-0,72	-1,17	0,71	4,6
Wir	369	-0,79	-1,65	-0,71	1,02	0,95	1,67	-0,57	0,22	-0,72	0,36	-0,41	0,1
Jamki	32	1,71	1,03	0,98	-0,88	-0,84	-1,65	-0,57	-0,74	-0,72	-1,17	0,71	-0,9

Źródło: opracowanie własne

Poniższy rysunek prezentuje syntetyczny wskaźnik degradacji w sferze społecznej.

Rysunek 28 Wskaźnik syntetyczny degradacji w obszarze społecznym

Źródło: opracowanie własne

Dodatkowym, uzupełniającym kryterium podczas wyznaczania obszaru zdegradowanego były wyniki zmiennych w pozostałych sferach, tj. gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej. Poniżej przedstawiono zmienne związane z każdą z tych sfer.

Tabela 30 Podsumowanie analizy pozostały obszarów - sfera gospodarcza, środowiskowa, przestrzenno-funkcjonalna, techniczna – wartości wskaźników

Nazwa obszaru	Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych lub liczba podatników prowadzących działalność gospodarczą na 1000 mieszkańców	Różnica pomiędzy nowo zarejestrowanymi a wyrejestrowanymi podmiotami gospodarczymi na 1000 mieszkańców	Masa zidentyfikowanych wyrobów azbestowych pozostałych do unieszkodliwienia na 1 mieszkańca	Udział budynków mieszkalnych znajdujących się w strefie zagrożenia hałasem drogowym	Średnie roczne stężenie PM2.5	Udział gospodarstw domowych ogrzewanych kotłami na paliwo stałe	Dostępność punktów usług publicznych	Dostępność terenów rekreacyjnych	Dostępność komunikacyjna	Udział powierzchni biologicznie czynnej w powierzchni ogółem	Liczba zabytków i pomników przyrody na km ²	Udział obiektów publicznych wymagających termomodernizacji	Udział obiektów wymagających dostosowania do osób ze szczególnymi potrzebami
Dąbrowa Goszczewicka	34,2	25,6	1,43	0,0%	9,4	92,9%	8,5	0,00	2,7%	97,9%	0,2	0,0%	0,0%
Długie, Kacperków, Dłuska Wola	39,6	2,6	0,62	21,7%	9,4	94,2%	2,6	0,21	18,8%	96,0%	0,4	0,0%	0,0%
Grabowa	29,7	7,4	0,00	49,7%	9,6	94,4%	2,5	0,48	10,7%	94,9%	0,0	100,0%	0,0%
Grabowska Wola	17,8	0,0	0,00	0,0%	9,4	88,2%	4,4	0,00	2,7%	95,7%	0,0	0,0%	0,0%
Kozieniec	7,6	0,0	0,00	0,0%	9,4	99,0%	3,8	0,00	5,4%	96,4%	0,2	100,0%	0,0%
Łojków	40,4	0,0	0,00	15,4%	9,5	90,9%	0,0	0,00	0,0%	94,8%	0,0	0,0%	0,0%
Marysin	18,1	6,0	0,85	0,0%	9,5	68,0%	6,0	0,00	2,7%	96,3%	0,0	0,0%	0,0%
Mokrzec	16,9	-5,6	0,00	0,0%	9,7	75,0%	2,8	0,13	2,7%	95,6%	0,0	100,0%	100,0%
Potworów	78,9	6,6	0,48	34,2%	9,6	91,7%	7,7	0,57	10,7%	93,5%	2,6	50,0%	0,0%
Rdzów	23,3	2,1	0,93	0,0%	9,6	42,9%	2,1	0,00	8,0%	96,3%	0,0	100,0%	100,0%
Rdzuchów	16,3	0,0	0,00	0,0%	9,6	100,0%	8,1	0,58	2,7%	97,4%	0,9	50,0%	50,0%
Rdzuchów-Kolonia	20,0	0,0	0,04	0,0%	9,5	94,7%	0,0	0,00	0,0%	97,5%	1,4	0,0%	0,0%
Sady	21,3	0,0	0,00	9,8%	9,7	55,6%	0,0	0,00	10,7%	95,6%	0,5	0,0%	0,0%
Wir	32,5	0,0	0,00	0,0%	9,5	100,0%	5,4	0,43	13,4%	96,7%	0,4	50,0%	50,0%
Gmina	37,0	3,1	0,3	13,9%	9,5	89,4%	4,3	0,22	6,3%	95,9%	0,6	47,1%	23,5%

Źródło: opracowanie własne

3. Wyznaczenie obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji

Celem procesu rewitalizacji jest wyprowadzenie ze stanu kryzysowego obszaru zdegradowanego. Ponadto rewitalizacja zakłada wykorzystanie potencjałów oraz uwarunkowań, którymi charakteryzuje się dana jednostka. Wyprowadzanie ze stanu kryzysowego następuje poprzez realizację zintegrowanych przedsięwzięć na rzecz lokalnej społeczności, środowiska, przestrzeni oraz gospodarki.

Zgodnie z art. 9. ust. 1. ustawy o rewitalizacji⁵: *Obszar gminy znajdujący się w stanie kryzysowym z powodu koncentracji negatywnych zjawisk społecznych, w szczególności bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, wysokiej liczby mieszkańców będących osobami ze szczególnymi potrzebami, o których mowa w ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (Dz. U. z 2022 r. poz. 2240), niskiego poziomu edukacji lub kapitału społecznego, a także niewystarczającego poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym, można wyznaczyć jako obszar zdegradowany w przypadku występowania na nim ponadto co najmniej jednego z następujących negatywnych zjawisk:*

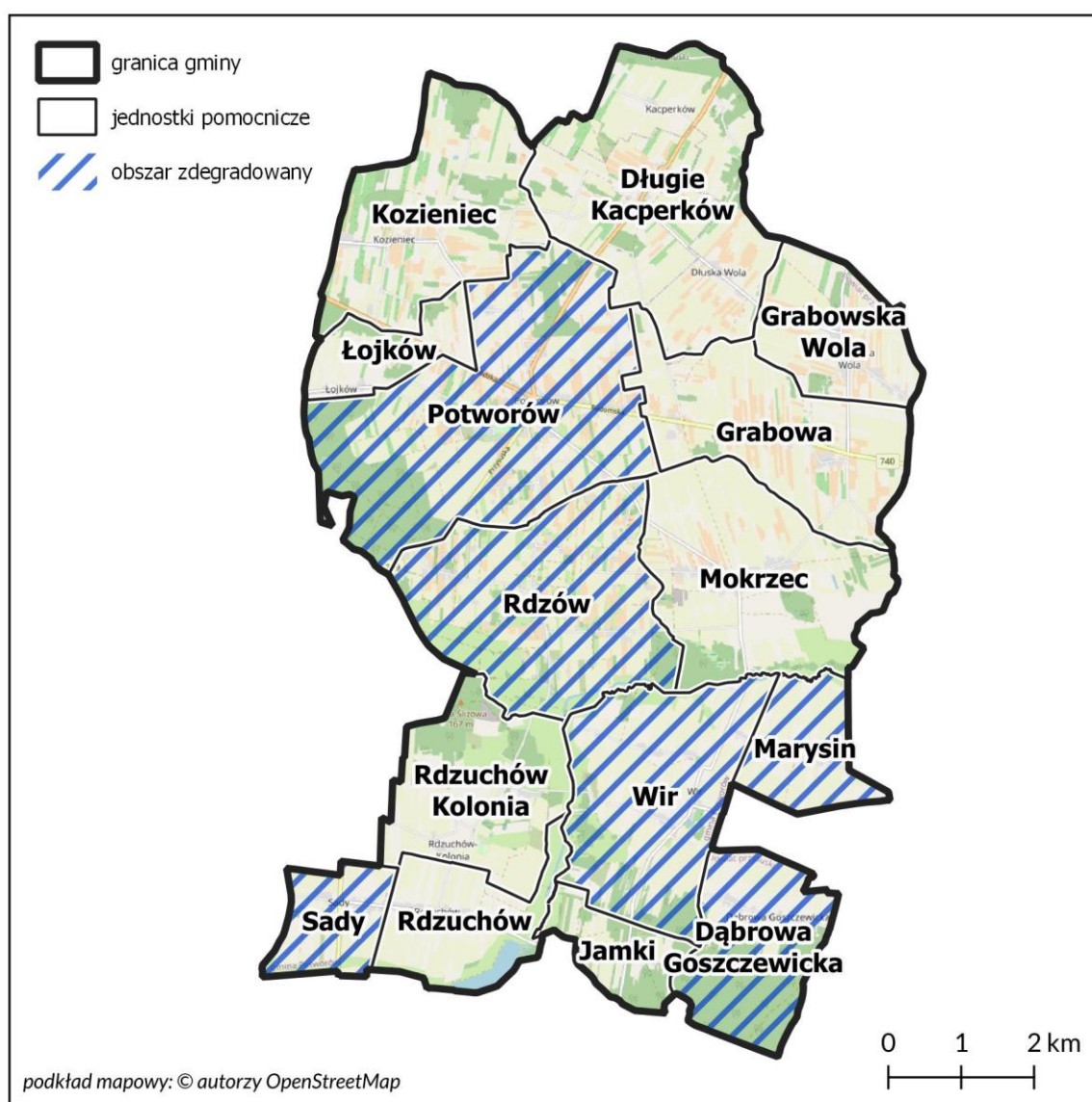
- 1) gospodarczych – w szczególności niskiego stopnia przedsiębiorczości, słabej kondycji lokalnych przedsiębiorstw, lub*
- 2) środowiskowych – w szczególności przekroczenia standardów jakości środowiska, obecności odpadów stwarzających zagrożenie dla życia, zdrowia ludzi lub stanu środowiska, lub*
- 3) przestrzenno-funkcjonalnych – w szczególności niewystarczającego wyposażenia w infrastrukturę techniczną i społeczną lub jej złego stanu technicznego, braku dostępu do podstawowych usług lub ich niskiej jakości, niedostosowania rozwiązań urbanistycznych do zmieniających się funkcji obszaru, niedostosowania infrastruktury do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami, o których mowa w ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, niskiego poziomu obsługi komunikacyjnej, niedoboru lub niskiej jakości terenów publicznych, lub*
- 4) technicznych – w szczególności degradacji stanu technicznego obiektów budowlanych, w tym o przeznaczeniu mieszkaniowym, oraz niefunkcjonowaniu rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych, w szczególności w zakresie energooszczędności, ochrony środowiska i zapewniania dostępności osobom ze szczególnymi*

⁵ Ustawa o rewitalizacji z dnia 9 października 2015 (Dz. U. z 2021 r. poz. 485, z 2023 r. poz. 28, 1688).

potrzebami, o których mowa w ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami.

Na bazie przeprowadzonej kompleksowej analizy, biorąc pod uwagę zjawiska kryzysowe w sferze społecznej oraz gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej, udało się zidentyfikować obszary, znajdujące się w najbardziej niekorzystnej sytuacji. Jest to sześć obszarów porównawczych – Potworów, Rdzów, Wir, Marysin, Dąbrowa Goszczewicka oraz Sady.

Rysunek 29 Obszar zdegradowany Gminy Potworów

Źródło: Opracowanie własne

Oznaczony na powyższej grafice obszar zdegradowany zajmuje powierzchnię 3999 hektarów, co stanowi 48,5% całej powierzchni gminy. Zamieszany jest przez 2301 osób – czyli ponad połowę wszystkich mieszkańców gminy Potworów (55,3%). Wobec powyższego ostatni etap stanowi

wyodrębnienie z obszaru zdegradowanego obszaru rewitalizacji, zgodnie z wymogami ustawy rewitalizacji stanowiącymi, że:

- *Obszar obejmujący całość lub część obszaru zdegradowanego, cechujący się szczególną koncentracją negatywnych zjawisk, o których mowa art. 9 ust.1, na którym z uwagi na istotne znaczenie dla rozwoju lokalnego gmina zamierza prowadzić rewitalizację, wyznacza się jako obszar rewitalizacji.*
- *Obszar rewitalizacji nie może być większy niż 20% powierzchni gminy oraz zamieszkały przez więcej niż 30% liczby mieszkańców gminy. Obszar rewitalizacji może być podzielony na podobszary, w tym podobszary nieposiadające ze sobą wspólnych granic.*

Stosując powyższe wymogi i kryteria dokonano wyodrębnienia obszaru rewitalizacji. Obszar ten stanowi część obszaru zdegradowanego, cechujący się szczególną koncentracją negatywnych zjawisk. Co więcej – obszar rewitalizacji pełni istotne funkcje w rozwoju lokalnym gminy, ma ponadto ogromny wpływ na jego wizerunek. Istotna była również ocena potencjału działań rewitalizacyjnych oraz obecny stan zagospodarowania terenu, który może wpłynąć na realizację przyszłych przedsięwzięć. W gminie Potworów wyznaczono zatem dwa podobszary rewitalizacji: Podobszar Potworów oraz Podobszar Wir, obejmujące strategiczne części wymienionych miejscowości.

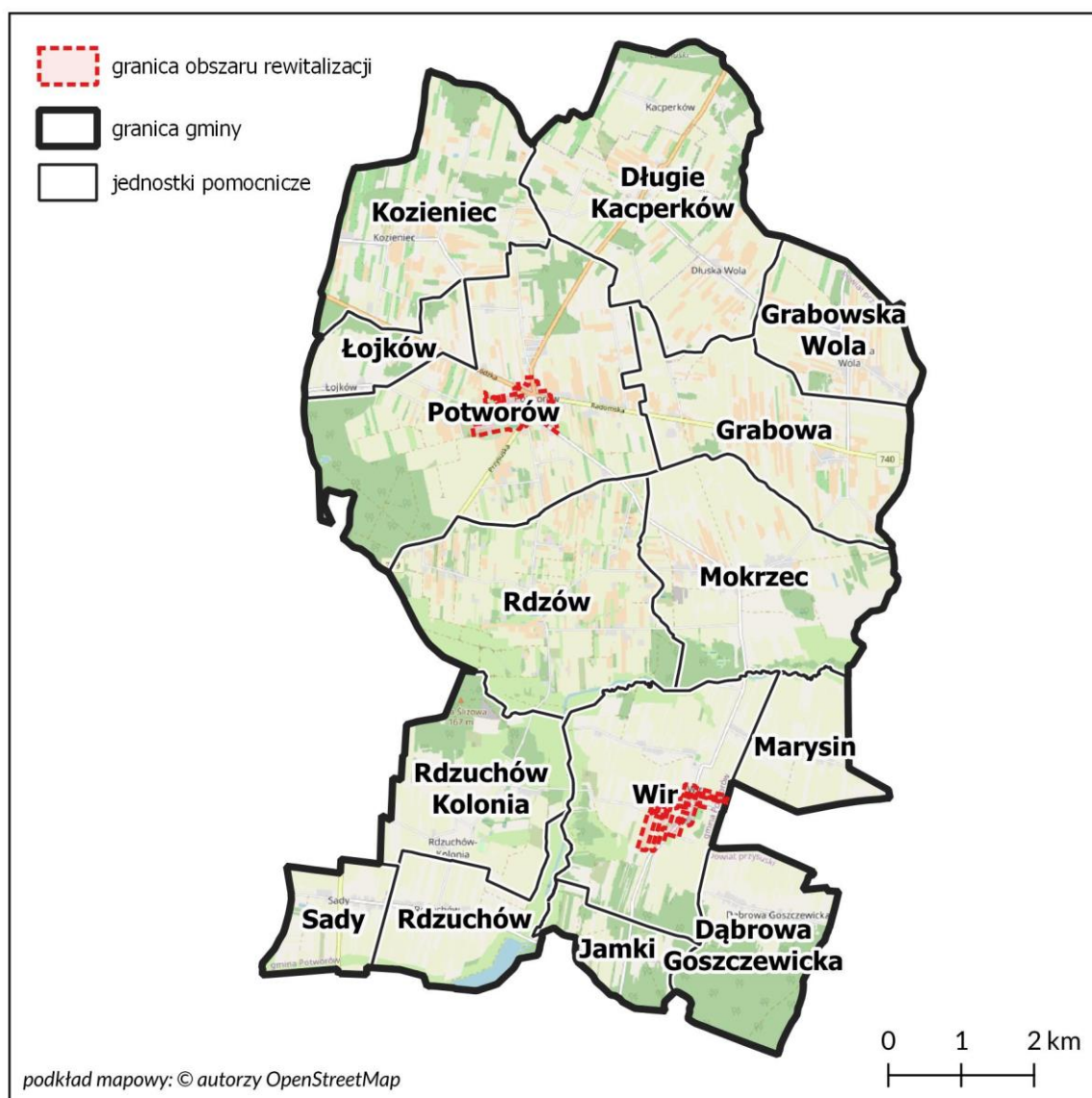
Tabela 31 Zestawienie wskaźników obligatoryjnych

Obszar	Powierzchnia [ha]	Udział w powierzchni gminy	Ludność [os]	Udział w ludności gminy
Gmina	8237	100,0%	4158	100,0%
Obszar zdegradowany	3999	48,5%	2301	55,3%
Obszar rewitalizacji	72	0,9%	432	10,4%
OR Potworów	40	0,5%	341	8,2%
OR Wir	32	0,4%	91	2,2%

Źródło: Opracowanie własne

Wyznaczony obszar rewitalizacji zamieszkały jest przez 432 osoby (czyli 10,4% wszystkich mieszkańców gminy) oraz zajmuje powierzchnię 72 hektarów (co stanowi 0,9% całkowitej powierzchni gminy). Oba kryteria ustawowe (odnoszące się do liczby ludności oraz obszaru) zawarte w ustawie o rewitalizacji zostały tym samym spełnione.

Rysunek 30 Obszar rewitalizacji gminy Potworów

Źródło: Opracowanie własne

Podobszar rewitalizacji Potworów obejmuje wyodrębnioną centralną część miejscowości, będącej siedzibą gminy. Ma powierzchnię 40 hektarów (co stanowi 0,5% całej powierzchni gminy) i mieszka w nim 341 osób (8,2%). Na obszarze tej jednostki porównawczej zidentyfikowano szereg zjawisk kryzysowych w sferze społecznej związanych, między innymi z problemami demograficznymi i bezpieczeństwem mieszkańców. Stwierdzono również negatywne zjawiska w sferze środowiskowej (występowanie masy azbestowej, hałas drogowy) oraz przestrzenno-funkcjonalnej. Potworów, jako siedziba gminy i najludniejsza miejscowość ma ponadto istotne znaczenie dla rozwoju lokalnego całej gminy. To właśnie na tym obszarze skumulowane są instytucje, urzędy, stwierdzono również ponadprzeciętne w skali gminy występowanie zabytków oraz pomników przyrody. Podobszar ten ma

więc wpływ na funkcjonowanie i poziom życia wszystkich mieszkańców gminy, a także na jej postrzeganie i wizerunek.

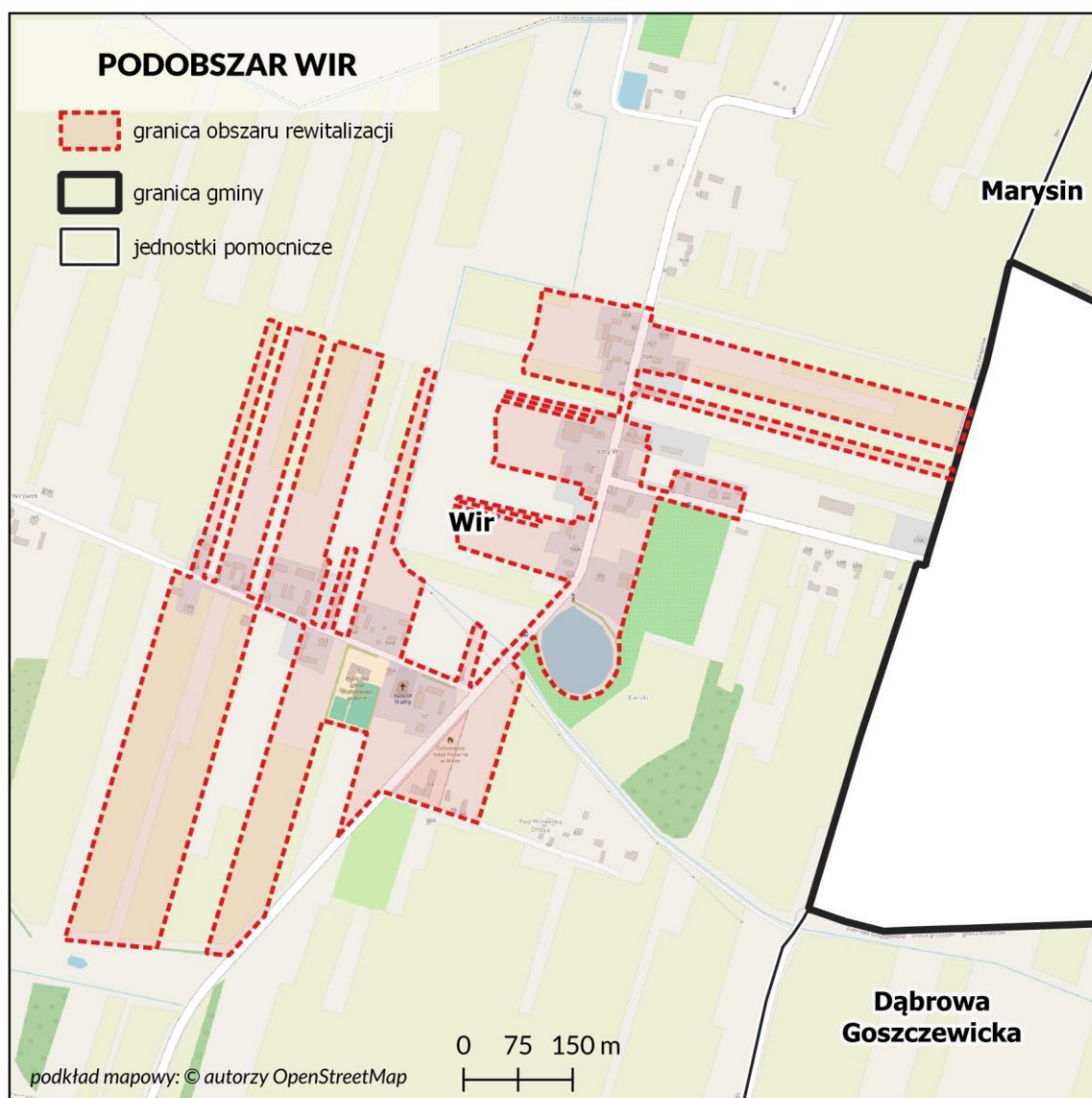
Rysunek 31 Podobszar Potworów

Źródło: Opracowanie własne

Podobszar Wir został wyodrębniony z (w większości) zabudowanej części miejscowości Wir. W tym obszarze porównawczym zidentyfikowano szereg negatywnych zjawisk, mających negatywny wpływ na życie jego mieszkańców. Kryzysowe zjawiska w sferze społecznej dotyczą, między innymi, problemów z bezrobociem, sporym odsetkiem mieszkańców korzystających z opieki społecznej, niewielkiej aktywności mieszkańców. Negatywne zjawiska zidentyfikowano również w sferach pozaspołecznych – gospodarczej, środowiskowej i technicznej. Podobszar Wir zamieszkuje 91 osób (co stanowi 2,2% wszystkich mieszkańców gminy) i obejmuje 32 hektary (będące 0,4% całkowitej powierzchni gminy).

Rysunek 32 Podobszar Wir

Źródło: Opracowanie własne

Spis rysunków i tabel:

Rysunek 1 Podział gminy na obszary porównawcze	9
Rysunek 2 Przyrost naturalny na 1000 mieszkańców	15
Rysunek 3 Saldo migracji na 1000 mieszkańców	17
Rysunek 4 Obciążenie demograficzne	19
Rysunek 5 Liczba bezrobotnych na 1000 mieszkańców	21
Rysunek 6 Udział osób bezrobotnych w liczbie osób w wieku produkcyjnym	23
Rysunek 7 Liczba klientów ośrodków pomocy społecznej na 1000 mieszkańców	25
Rysunek 8 Liczba ofiar przemocy na 1000 mieszkańców	27
Rysunek 9 Liczba dzieci w szkołach otrzymujących pomoc w postaci dożywiania na 1000 mieszkańców	29
Rysunek 10 Liczba udzielonych świadczeń ze względu na niepełnosprawność na 1000 mieszkańców	31
Rysunek 11 Ogólna liczba przestępstw na 1000 mieszkańców	33
Rysunek 12 Liczba organizacji pozarządowych na 1000 mieszkańców	35
Rysunek 13 Liczba zapisanych osób do biblioteki w przeliczeniu na 1000 mieszkańców	37
Rysunek 14 Liczba podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców	39
Rysunek 15 Różnica pomiędzy zarejestrowanymi a wyrejestrowanymi podmiotami gospodarczymi na 1000 mieszkańców ..	41
Rysunek 16 Masa zidentyfikowanych wyrobów azbestowych pozostałych do unieszkodliwienia na 1 mieszkańca	43
Rysunek 17 Udział budynków mieszkalnych znajdujących się w strefie zagrożenia hałasem drogowym	45
Rysunek 18 Średnie roczne stężenie PM _{2.5}	47
Rysunek 19 Udział gospodarstw domowych ogrzewanych kotłami na paliwo stałe	49
Rysunek 20 Dostępność terenów rekreacyjnych	51
Rysunek 21 Dostępność komunikacyjna	53
Rysunek 22 Udział powierzchni biologicznie czynnej w powierzchni ogółem	55
Rysunek 23 Dostępność usług publicznych	57
Rysunek 24 Dostępność punktów usług publicznych	57
Rysunek 25 Liczba zabytków i pomników przyrody na km ²	59
Rysunek 26 Udział obiektów publicznych wymagających termomodernizacji	61
Rysunek 27 Udział obiektów użyteczności publicznej wymagających dostosowania do osób ze szczególnymi potrzebami	63
Rysunek 28 Wskaźnik syntetyczny degradacji w obszarze społecznym	67
Rysunek 29 Obszar zdegradowany Gminy Potworów	70
Rysunek 30 Obszar rewitalizacji gminy Potworów	72
Rysunek 31 Podobszar Potworów	73
Rysunek 32 Podobszar Wir	74
 Tabela 1 Zestawienie obszarów porównawczych w ramach programu rewitalizacji	8
Tabela 2 Katalog wskaźników - kryteria delimitacji	10
Tabela 3 Przyrost naturalny na 1000 mieszkańców	14
Tabela 4 Saldo migracji na 1000 mieszkańców	16
Tabela 5 Obciążenie demograficzne	18
Tabela 6 Liczba bezrobotnych na 1000 mieszkańców	20
Tabela 7 Udział osób bezrobotnych w liczbie osób w wieku produkcyjnym	22

<i>Tabela 8 Liczba klientów ośrodków pomocy społecznej na 1000 mieszkańców</i>	<i>24</i>
<i>Tabela 9 Liczba ofiar przemocy na 1000 mieszkańców</i>	<i>26</i>
<i>Tabela 10 Liczba dzieci w szkołach otrzymujących pomoc w postaci dożywiania na 1000 mieszkańców</i>	<i>28</i>
<i>Tabela 11 Liczba udzielonych świadczeń ze względu na niepełnosprawność na 1000 mieszkańców</i>	<i>30</i>
<i>Tabela 12 Ogólna liczba przestępstw na 1000 mieszkańców</i>	<i>32</i>
<i>Tabela 13 Liczba organizacji pozarządowych na 1000 mieszkańców</i>	<i>34</i>
<i>Tabela 14 Liczba zapisanych osób do biblioteki w przeliczeniu na 1000 mieszkańców</i>	<i>36</i>
<i>Tabela 15 Liczba podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców</i>	<i>38</i>
<i>Tabela 16 Różnica pomiędzy zarejestrowanymi a wyrejestrowanymi podmiotami gospodarczymi na 1000 mieszkańców</i>	<i>40</i>
<i>Tabela 17 Masa zidentyfikowanych wyrobów azbestowych pozostałych do unieszkodliwienia na 1 mieszkańca</i>	<i>42</i>
<i>Tabela 18 Udział budynków mieszkalnych znajdujących się w strefie zagrożenia hałasem drogowym</i>	<i>44</i>
<i>Tabela 19 Średnie roczne stężenie PM_{2.5}</i>	<i>46</i>
<i>Tabela 20 Udział gospodarstw domowych ogrzewanych kotłami na paliwo stałe.....</i>	<i>48</i>
<i>Tabela 21 Dostępność terenów rekreacyjnych</i>	<i>50</i>
<i>Tabela 22 Dostępność komunikacyjna</i>	<i>52</i>
<i>Tabela 23 Udział powierzchni biologicznie czynnej w powierzchni ogółem</i>	<i>54</i>
<i>Tabela 24 Dostępność punktów usług publicznych</i>	<i>56</i>
<i>Tabela 25 Liczba zabytków i pomników przyrody na km².....</i>	<i>58</i>
<i>Tabela 26 Udział obiektów publicznych wymagających termomodernizacji.....</i>	<i>60</i>
<i>Tabela 27 Udział obiektów użyteczności publicznej wymagających dostosowania do osób ze szczególnymi potrzebami.....</i>	<i>62</i>
<i>Tabela 28 Podsumowanie analizy obszarów - sfera społeczna – wartości wskaźników.....</i>	<i>65</i>
<i>Tabela 29 Podsumowanie analizy obszarów - sfera społeczna – wartości zestandaryzowane</i>	<i>66</i>
<i>Tabela 30 Podsumowanie analizy pozostały obszarów - sfera gospodarcza, środowiskowa, przestrzenno-funkcjonalna, techniczna – wartości wskaźników.....</i>	<i>68</i>
<i>Tabela 31 Zestawienie wskaźników obligatoryjnych.....</i>	<i>71</i>